

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

**POSTUP PŘED ZAHÁJENÍM TRESTNÍHO STÍHÁNÍ SE
ZAMĚŘENÍM NA SOUČINNOST STÁTNÍHO ZÁSTUPCE A
POLICEJNÍHO ORGÁNU**

**THE PROCEDURE BEFORE THE BEGINNING OF A CRIMINAL
PROSECUTION WITH THE INTENTION OF PROSECUTOR AND
POLICE CO-OPERATION**

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Mgr. Bc. Marek Ruda

JUDr. Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D.
konzultant rigorózní práce

„Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.“

.....
Mgr. Bc. Marek Ruda

Poděkování

Děkuji tímto JUDr. Bc. Tomáši Gřivnovi Ph.D., konzultantovi mé rigorózní práce za velmi cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování.

V Praze dne 25.4.2010

.....
Mgr. Bc. Marek Ruda

Obsah

1. Úvod a cíle rigorózní práce.....	6
2. Historický vstup do problematiky.....	7
3. Přípravné řízení.....	10
3. 1 Charakteristika a pojem přípravného řízení.....	10
3. 2 Funkce a význam přípravného řízení.....	12
3. 3 Formy přípravného řízení.....	14
4. Postup před zahájením trestního stíhání dle hlavy deváté TrŘ.....	16
4. 1 Funkce postupu před zahájením trestního stíhání.....	20
4. 2 Zkrácené přípravné řízení.....	21
4. 3 Činnost policejního orgánu a státního zástupce před zahájením trestního stíhání.....	27
5. Platná právní úprava postavení státního zástupce v trestním řízení.....	31
5. 1 Charakteristika státního zastupitelství.....	31
5. 2 Státní zástupce a základní zásady trestního řízení.....	36
5. 3 Oprávnění státního zástupce v přípravném řízení.....	37
6. Platná právní úprava postavení policejního orgánu v trestním řízení.....	40
6. 1 Vymezení policejního orgánu.....	40
6. 2 Oprávnění policejního orgánu v součinnosti se státním zástupcem.....	42
7. Kompetence státního zástupce a policejního orgánu v přípravném řízení se zaměřením na postup podle hlavy IX. TrŘ.....	44
7. 1 Kompetence a povinnosti státního zástupce.....	44
7. 2 Úkony jejichž účelem je získání věci vydáním nebo odnětím.....	48
7. 3 Úkony jejichž podstatou jsou prohlídky.....	49
7. 4 Úkony, které slouží k zajištění zásilek.....	50
7. 5 Úkony, které slouží k zajištění informací.....	50
7. 6 Zadržení podezřelého.....	51
7. 7 Vzájemný vztah policejního orgánu a státního zástupce.....	52
8. Součinnost policejního orgánu a státního zástupce v postupu před zahájením trestního stíhání.....	58
8. 1 Vyřízení trestního oznámení zákonnými prostředky.....	66

8. 2 Prověřování trestních oznámení a součinnost policejního orgánu se státním zástupcem.....	68
8. 3 Neodkladné a neopakovatelné úkony	76
8. 4 Operativně pátrací prostředky	78
8. 5 Ukončení postupu před zahájením trestního stíhání.....	84
8. 6 Dočasné odložení trestního stíhání	91
9. Přístup slovenské právní úpravy	95
10. Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním	98
11. Závěrečné shrnutí tématu rigorózní práce s vlastním komentářem a návrhy de lege ferenda	111
Seznam zkratk.....	115
Seznam použitých pramenů.....	116
Resumé.....	118

1. Úvod a cíle rigorózní práce

Dané téma rigorózní práce jsem si vybral z několika důvodů, jednak mě velice zajímá vzájemný vztah státního zástupce a policejního orgánu, a to v průběhu celého přípravného řízení, a taktéž je velice zajímavé sledovat jak se tento vzájemný vztah vyvíjel. Zastávám názor, že státní zástupce jako odborník právnicky vzdělaný, by měl být dostatečným garantem přípravného řízení a měl by důsledně sledovat práci policejního orgánu a svými pokyny usměrňovat celé přípravné řízení. Postup před zahájením trestního stíhání je mnohdy pro konečný výsledek trestního řízení zcela zásadním a chyby, jenž se v tomto stádiu vyskytnou, mohou negativně ovlivnit konečné rozhodnutí a naopak řádným a zákonným způsobem lze dosáhnout pozitivního výsledku již v počátcích přípravného řízení trestního.

Téma mě dále zaujalo z toho důvodu, že vztahy mezi státními zástupci a policejními orgány, nebývají vždy na takové úrovni na jaké by dle mého názoru měly být, což může v konečném důsledku ovlivnit celé přípravné řízení.

Dalším z důvodů proč jsem si vybral dané téma je ten, že již několik let přicházím v praxi do styku se státními zástupci a obdivuji jejich přínos pro přípravné řízení a rozměr jejich působení v přípravném řízení, vzhledem k počtu státních zástupců na jednotlivých státních zastupitelstvích. Jednoznačně bych se přikláněl k navýšení počtu státních zástupců a rovněž podporuji činnost asistenta státního zástupce, jehož činnost budu v práci taktéž rozebírat.

Cílem mé práce bude popsat platnou právní úpravu postupu před zahájením trestního stíhání, postavení policejního orgánu a státního zástupce v trestním řízení, stěžejní částí bude popis součinnosti státního zástupce a policejního orgánu v tomto stadiu přípravného řízení, uvedení přístupu vybrané zahraniční právní úpravy a v neposlední řadě se rovněž pokusit najít nedostatky, které současná právní úprava má ve vztahu k tématu rigorózní práce. Vzhledem k probíhajícímu procesu rekonstrukce trestního práva procesního, se rovněž zaměřím na věcný záměr zákona o trestním řízení soudním, který by snad měl být již v blízké budoucnosti novou platnou právní úpravou celé materie trestního práva procesního a jenž bude stěžejním právním předpisem pro součinnost policejního orgánu a státního zástupce v trestním řízení.

2. Historický vstup do problematiky

Trestní řád České republiky (zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, dále jen TrŘ) za svou více než čtyřicetiletou existenci prošel mnoha úpravami a změnami. Právní stav TrŘ ke dni 1.1.1962, tedy na počátku účinnosti tohoto zákona, ve své deváté hlavě nazvané vyšetřování uvádí, že vyšetřování konají vyšetřovatelé prokuratury a vyšetřovatelé ministerstva vnitra, dále bylo možno ve vymezených případech, aby vyšetřování konali též velitelé v ozbrojených silách, nebo orgány jimi pověřené. Dozor nad vyšetřováním vykonával prokurátor, který měl poměrně širokou pravomoc, když mohl dávat vyšetřovacím orgánům závazné pokyny, vracet věci zpět k doplnění, rušit rozhodnutí vyšetřovacích orgánů i odvolat vyšetřovatele z vedení vyšetřování. Dále byl prokurátor oprávněn podat obžalobu, věc odložit, postoupit po zahájení vyšetřování, zastavit nebo přerušit trestní stíhání, vzít do vazby, vydat příkaz k dodání do vazby a propustit z vazby. V oddílu druhém, hlavy deváté, uváděl TrŘ vyřízení věci před zahájením vyšetřování, kdy nešlo-li ve věci o podezření z trestného činu, prokurátor nebo vyšetřovací orgán věc odložil, jestliže nebylo na místě učinit jiné opatření. Prokurátor věc dále odložil, bylo-li trestní stíhání nepřípustné, nebo neúčelné. Dále uváděl TrŘ možnost, kdy šlo o podezření z trestného činu menší nebezpečnosti pro společnost, pachatel jeho spáchání litoval a projevoval účinnou snahu po nápravě, aby prokurátor odevzdal věc k projednání místnímu lidovému soudu, což udělal též tehdy, když přijal záruku společenské organizace. Nasvědčovali-li zjištěné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin a nebyl na místě postup výše uvedený, byl vyšetřovací orgán povinen zahájit vyšetřování usnesením a opis tohoto usnesení prokurátorovi doručit do 48 hodin, čímž se zahájilo vyšetřování. V případě, kdy na základě zjištěných skutečností byl dostatečně odůvodněn závěr, že trestný čin spáchala konkrétní osoba, vydal vyšetřovací orgán usnesení, že se tato osoba stíhá jako obviněná, kdy při vznesení obvinění proti mladistvému nebo uprchlému, byl nutný předchozí souhlas prokurátora. Vyšetřování konali vyšetřovací orgány zpravidla osobně a úkony provedené před zahájením vyšetřování se nemuseli ve vyšetřování opakovat, byly-li provedeny způsobem odpovídajícím ustanovením TrŘ. Uznal-li vyšetřovací orgán vyšetřování za skončené, seznámil obviněného s výsledky a po skončení vyšetřování, předložil vyšetřovací orgán spisy neprodleně prokurátorovi se

závěrečnou zprávou obsahující návrh na konečné opatření. Spisy musely být prokurátorovi předloženy nejpozději do 2 měsíců od zahájení vyšetřování, prodloužit lhůtu o 1 měsíc mohl prokurátor, o další měsíc mohl prodloužit lhůtu jen prokurátor nadřízený a další prodloužení lhůty mohl učinit jen generální prokurátor. Další vztah mezi prokurátorem a vyšetřovacím orgánem v hlavě deváté TrŘ byl v tom, že proti každému usnesení vyšetřovacího orgánu mohl obviněný podat stížnost a v případě, že jí vyšetřovací orgán nevyhověl, předložil ji neprodleně prokurátorovi. Obviněný a poškozený měli dále právo kdykoli v průběhu vyšetřování žádat prokurátora, aby byly odstraněny průtahy ve vyšetřování nebo závady v postupu vyšetřovacího orgánu, tuto žádost musel prokurátor neprodleně vyřídit.

Co se týká historie postupu před zahájením trestního stíhání, tak již novela TrŘ z roku 1965 upravila tzv. postup před zahájením trestního stíhání. Například do 31.7.1965 připouštěl zákon, aby podružné informativní výpovědi nemusely být ve vyšetřování opakovány procesní formou svědeckých výpovědí. S účinností od 1.8.1965 však platila opačná zásada, kterou uváděla důvodová zpráva k § 160 TrŘ: “teprve od zahájení trestního stíhání je přípustné provést jakýkoli úkon podle TrŘ”. Dřívější ustanovení § 167 odst. 1 TrŘ, bylo nahrazeno § 164 odst. 1 TrŘ v novém znění. I ten připouštěl, aby vyšetřovatel neopakoval některé úkony provedené jinými orgány, avšak jen tehdy, byly-li provedeny po zahájení trestního stíhání. Trestní řád zakazoval použití informativních vysvětlení v následujícím trestním stíhání jako důkazního prostředku, který by mohl nahradit výpověď svědka. Jediný zápis o výslechu z doby před zahájením trestního stíhání, na který tento zákon nedopadal, a který jako úkon upravený TrŘ měl důkazní povahu, byl protokol o trestním oznámení podle § 59 odst. 2,3 TrŘ. Zápisy o jakýchkoli informativních vysvětlení z doby před zahájením trestního stíhání neměly důkazní povahu a nemohly být v trestním řízení použity jako důkazní prostředky, zejména nemohly být čteny při hlavním líčení.¹ Zahájení trestního stíhání bylo upraveno v § 160 TrŘ shodně pro vyšetřování i vyhledávání. Předpokladem pro provedení tohoto procesního úkonu bylo konkrétní odůvodněné podezření, že byl spáchán trestný čin. U vznesení obvinění, kterým ve vyšetřování začínalo stíhání určité osoby, však muselo jít o podezření závažné, vyššího stupně pravděpodobnosti. Zahájení trestního stíhání mělo ten význam, že od tohoto okamžiku měly úkony vyšetřovatele a

¹ Novotný, F. *Teoretické otázky přípravného řízení trestního*. 1. vydání. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2004, s.19.

vyhledávacího orgánu procesní hodnotu, ale teprve od okamžiku vznesení nebo sdělení obvinění bylo možno použít úkony proti obviněnému. Po listopadu 1989 došlo nejprve ke změně v oblasti trestního práva hmotného, když byly zrušeny přečiny (zák. č. 175/1990 Sb.), a konečně ke sjednocení úpravy přípravného řízení tak, že jedinou formou přípravného řízení trestního se stalo vyšetřování vedené vyšetřovateli Úřadu vyšetřování Policie České republiky (zák. č. 292/1993 Sb.). Namísto bývalé prokuratury vzniklo státní zastupitelství (zák. č. 283/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Obecně se podle této úpravy až do konce roku 2001, tedy do účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb., přípravným řízením rozuměl úsek od zahájení trestního stíhání (zákon zmiňoval též okamžik od provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů) do podání obžaloby, postoupení věci, přerušení nebo zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby.²

² Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T., a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 415.

3. Přípravné řízení

3. 1 Charakteristika a pojem přípravného řízení

Přípravné řízení se též nazývá předsoudní stádium trestního řízení a jeho účelem je připravení podkladů pro následující soudní řízení, vůči němuž plní přípravné řízení pomocnou roli. Ani po novelách se nic nezměnilo na obecném charakteru přípravného řízení, které je ve srovnání s řízením před soudem neveřejné a převážně písemné. Přípravné řízení je součástí trestního řízení a jeho právní reglementace je obsažena v TrŘ, protože již v tomto stadiu dochází k citelným zásahům do občanských práv a svobod. Právní úprava musí stanovit, za jakých podmínek mohou orgány činné v trestním řízení zahájit přípravné řízení. Mezi hlavní cíle přípravného řízení patří především prověření podezření ze spáchání trestného činu, opatření podkladů pro podání obžaloby, zabránění neodůvodněnému postavení obviněného před soud a usnadnění provedení hlavního líčení. Přípravné řízení je proces opatřování a hodnocení důkazů, který nemá nahrazovat činnost soudu. Znamená to, že by měly být opatřeny a provedeny jen takové důkazy, které je třeba pro účely přípravného řízení, které by nebylo možno provést v hlavním líčení, nebo jejichž provedení v tomto pozdějším stádiu řízení by mohlo znamenat jejich znehodnocení nebo ztrátu. Praxe však se často od záměru zákonodárce více či méně liší, a v tomto případě to platí dvojnásob. Velmi záleží na správné míře součinnosti policejního orgánu, státního zástupce a soudu, aby bylo dosaženo vyváženého poměru mezi přípravným řízením a řízením před soudem.³ Zákonným důvodem pro zahájení přípravného řízení je odůvodněné podezření, že mohl být spáchán trestný čin. Stanovit obecná kritéria pro odlišení přesného prahu podezření, před nímž má policie postupovat podle policejního práva a po jehož dosažení má zahájit přípravné řízení a postupovat podle TrŘ, je nesnadné. Česká právní úprava se pokouší onen spodní práh podezření, který opravňuje orgány činné v trestním řízení konat přípravné řízení podle TrŘ, uvést v ustanovení § 158 odst. 3 TrŘ, v němž se říká, že úkony trestního řízení lze zahájit tehdy, existují-li skutečnosti důvodně nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin. Jde sice o formulaci značně neurčitou, ale s tím se musí orgány činné v trestním řízení vyrovnat, jelikož ani zahraniční právní úpravy nejsou přesné. Ke stanovení přesnějších kritérií pro určení stupně podezření,

³ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T., a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 417.

dostačujícího k zahájení přípravného řízení, přispívá též judikatura, dozorová a dohledová funkce státního zástupce a v neposlední řadě i tradice a zvyklosti země. Doručení oznámení o skutečnostech nasvědčujících spáchání trestného činu, nezakládá vždy povinnost policejního orgánu sepsat záznam o zahájení úkonů trestního řízení. Takový záznam musí být policejním orgánem zásadně vyhotoven jen v těch případech, kdy policejní orgán, ať už na základě oznámení, nebo na základě vlastních poznatků bude provádět úkony k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Důvodnost podezření ze spáchání trestného činu se musí zvažovat s přihlédnutím k povaze konkrétního případu, trestného činu o který má jít, a tomu, že prověřování podezření ze spáchání trestného činu je na samém počátku a nelze očekávat, že budou existovat již v této době přesvědčivé důkazy potvrzující takové podezření. Na druhé straně nesmí jít o podezření, které je zcela mlhavé, nejasné či nepodložené. Jestliže okolnosti věci svědčí již v této době pro závěr, že o trestný čin zjevně nejde, sepsání záznamu není na místě.⁴ Ustanovení § 158 odst. 1 TrŘ zakotvuje jen obecně formulovanou povinnost policejního orgánu provádět postupy (převážně podle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů), které v konečném výsledku směřují k odhalení skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu. Tyto úkony také zpravidla předcházejí sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věta první TrŘ).⁵ Podle původního znění TrŘ z roku 1961 začínalo přípravné řízení až okamžikem zahájení trestního stíhání. Novou legální definici a celkově změněnou právní úpravu přípravného řízení přinesla novela TrŘ, uskutečněná zákonem č. 265/2001 Sb. Toto nové vymezení podstatně rozšířilo rozsah a obsah přípravného řízení oproti předchozímu stavu a stanovilo jinou časovou hranici pro jeho začátek. Ustanovení § 12 odst. 10 TrŘ říká, že přípravným řízením se rozumí „úsek řízení podle tohoto zákona od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, postoupení věci jinému orgánu nebo zastavení trestního stíhání, anebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení

⁴ Fenyk, J., Havlík, T., Růžička, M. *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918-2004*. 2. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 543.

⁵ Fenyk, J., Havlík, T., Růžička, M. *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918-2004*. 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2004, s. 542.

trestního stíhání před podáním obžaloby, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.,⁶ Počátek přípravného řízení tedy zasahuje hluboko před okamžik zahájení trestního stíhání, až na samý počátek provádění úkonů trestního řízení, čímž je povaha těchto úkonů jednoznačně definována a nejsou pochybnosti o tom, zda byly, či nebyly provedeny v trestním řízení. Právní úprava přípravného řízení je obsažena v části druhé TrŘ, nazvané přípravné řízení, která se skládá ze dvou obecných ustanovení a ze dvou hlav: hlava IX.- Postup před zahájením trestního stíhání a hlava X.- Zahájení trestního stíhání, další postup v něm a zkrácené přípravné řízení. Do přípravného řízení od nabytí účinnosti novely č. 265/2001 Sb. spadá i objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Smyslem této úpravy bylo podřídít činnost policie i v této fázi dozoru státního zástupce. Státní zástupce nově vykonává dozor nejen nad vyšetřováním, ale i nad prověřováním skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu.⁷

3. 2 Funkce a význam přípravného řízení

Účel a význam přípravného řízení je třeba odvodit od správného vymezení jeho místa v celkové struktuře trestního řízení, kdy nejdůležitějším stádiem je řízení před soudem, v němž se plně uplatní všechny zásady moderního trestního procesu, což jsou zejména zásady bezprostřednosti, ústnosti, veřejnosti, zajištění práva na obhajobu a hlavně soudcovské nezávislosti. Před soudem se má zásadně odehrávat dokazování a přípravné řízení má tedy pouze pomocnou roli a plní čtyři základní funkce:

1. vyhledávací,
2. fixační,
3. verifikační,
4. odklonnou.⁸

Vyhledávací funkce přípravného řízení spočívá v tom, že se zde hledají skryté informace o spáchaných trestných činech. Soud sám není schopen skryté informace nalézt těmi prostředky, které má k dispozici, proto si stát, který má zájem na tom, aby

⁶ Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád*, § 12.

⁷ Růžička, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 379-380.

⁸ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 536.

trestné činy byly odhaleny a jejich pachatelé potrestáni, vytvořil mimo rámec soudní soustavy další specializované orgány, které jsou organizačně, technicky a personálně vybaveny a patří k nim zejména Policie ČR a státní zastupitelství.

Fixační funkce přípravného řízení spočívá v tom, že se procesně podchytí pomíjivé důkazy pro nastávající soudní řízení a tím se předejde jejich zkáze nebo poškození. K uchování důkazů a k zajištění fyzické přítomnosti osob nebo věcí slouží zejména tzv. neodkladné a neopakovatelné úkony, které se realizují již ve stadiu přípravného řízení.

Verifikační funkce má zabránit tomu, aby před soud byly stavěny osoby, u nichž podezření ze spáchání trestného činu není dostatečně odůvodněno. Přípravné řízení se má zastavit již tehdy, jestliže je zřejmé, že podezření bylo liché, nebo že důkazní nouze by vedla ke zproštění obžaloby. Tato funkce je naprosto zásadní a měla by být dodržována v mnohem větší míře než je tomu doposud, kdy i neodůvodněné podezření někdy musí skončit až před soudem, nejkuli odsuzujícím rozsudkem, který vznikl případnou chybou justice.

O odklonné funkci se začalo více hovořit až v posledních letech a jedná se o projev trestní politiky, snažící se v případech bagatelní kriminality vyhnout hlavnímu líčení a vyřídit jej jednoduššími procedurami nazývanými odklon. Náš TrŘ upravuje takovou možnost v případech podmíněného zastavení trestního stíhání (§ 307), narovnání (§ 309) a podmíněného odložení podání návrhu na potrestání (§179g), o nichž již v přípravném řízení může rozhodnout státní zástupce. Pokud jde o tuto pravomoc státního zástupce, jsou v literatuře vyslovovány pochybnosti, zda není úprava v rozporu s LZPS, podle níž může o otázce viny rozhodovat jedině soud. V dnešní době, kdy věznic jsou přeplněné a stále více se prosazují alternativní tresty se jedná zajisté o důležitou funkci přípravného řízení, která se prosazuje taktéž čím dál častěji a v mnoha jednotlivých přesně specifikovaných případech, dokáže nahradit přísnost zákona. Jedná se tedy zcela jistě o pozitivní funkci.

Přípravné řízení má ostatně za cíl prověřit prvotní podezření a zabránit nedůvodnému postavení podezřelého před soud. V rámci přípravného řízení lze snadněji provést složité procesní úkony náročné na uplatnění moderních poznatků kriminalistiky a dalších vědních oborů a zajistit důkazy později neopakovatelné či ze své povahy

neodkladné.⁹ K účelu přípravného řízení se vyjádřil i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.11.2002, sp. Zn. 4 Tz 83/2002, který ve své právní větě uvedl informaci k omezené možnosti soudu vrátit věc státnímu zástupci k došetření za účelem objasnění základních skutkových okolností. Trestní řád po novelizaci provedené zákonem č. 265/2001 Sb. již nepožaduje, aby státní zástupce soudu předkládal věci, které byly už v přípravném řízení zcela objasněny ze všech hledisek formálně procesními postupy, a aby v nich byl opatřen spolehlivý podklad pro rozhodnutí soudu v hlavním líčení. Je to dáno tím, že důkazy mají být provedeny formálně procesními postupy zásadně až v řízení před soudem. Účelem přípravného řízení je proto tyto důkazy vyhledat, označit, opatřit je v dostačující formě a jen v nezbytně nutném rozsahu. Přípravné řízení má proto poskytnout především dostatek informací potřebných pro projednání věci před soudem a nesoustřeďuje se již na jejich procesní zafixování.¹⁰

3. 3 Formy přípravného řízení

Podobu různých variant přípravného řízení určuje samotná povaha trestných činů, přičemž největší význam má závažnost trestných činů a jejich skutková složitost, kdy podle těchto kritérií lze rozlišovat tři formy přípravného řízení :

1. standardní přípravné řízení (§ 157-167), týkající se zásadně všech trestných činů, nejde-li o případy uvedené níže,
2. rozšířené přípravné řízení (§ 168-170), týkající se trestných činů o nichž koná řízení v prvním stupni krajský soud. Rozšíření se vztahuje pouze na časový úsek po zahájení trestního stíhání,
3. zkrácené přípravné řízení (§ 179a-179f), týkající se málo závažných a jednoduchých trestných činů.¹¹

Jiným kritériem, podle něhož je za dnešního právního stavu možno strukturovat časový průběh přípravného řízení, je právní skutečnost nazývaná zahájení trestního stíhání. K zahájení trestního stíhání dochází v přípravném řízení sdělením obvinění podle § 160 odst. 1 TrŘ a doručením opisu rozhodnutí o zahájení trestního stíhání

⁹ Růžička, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 356.

¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.11.2002, sp. Zn. 4 Tz 83/2002.

¹¹ Jelínek, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 5 aktualizované vydání. Linde Praha, a.s., 2007, s. 432

obviněnému. Různé formy přípravného řízení se od sebe odlišují tím, zda v jejich průběhu dojde nebo nedojde k zahájení trestního stíhání. Ve výše uvedeném standardním přípravném řízení může, avšak nemusí dojít k zahájení trestního stíhání, jestliže však k zahájení trestního stíhání dojde, odlišujeme časový úsek před zahájením trestního stíhání, kdy tato fáze je charakteristická tím, že je sice dáno podezření, že byl spáchán trestný čin, avšak pachatel je zatím neznámý, další časový úsek je nazýván po zahájení trestního stíhání, který se označuje jako vyšetřování a v této fázi se vede trestní stíhání proti určité osobě. Ve standardním přípravném řízení nemusí vždy dojít k zahájení trestního stíhání, jestliže je postup před zahájením trestního stíhání ukončen odložením nebo jiným vyřízením věci (§159a). Celé zkrácené přípravné řízení je postupem před zahájením trestního stíhání.¹²

V úpravě přípravného řízení došlo novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. k zásadním změnám, jež spočívají v tom, že:

- obsah a rozsah přípravného řízení je nově diferencován v závislosti na závažnosti a složitosti činu, který je předmětem řízení,
- odstraňuje se dualismus policejního orgánu a vyšetřovatele, který se nahrazuje jednotným pojmem policejního orgánu,
- mění se organizace útvarů Policie české republiky, jež provádějí úkony trestního řízení, a to v souvislosti i s tím, že vyšetřování od 1. ledna 2002 koná Služba kriminální policie a vyšetřování,
- výrazně se posiluje postavení státního zástupce, který vykonává dozor nad zachováním zákonnosti v celém přípravném řízení,
- činnost, která dříve spadala do rámce odhalování trestných činů podle § 2 odst. 1 písm. d) zákona o policii a která měla ryze operativně pátrací povahu, získala v části trestněprocesní charakter tak, aby její výsledky byly využitelné v dokazování,
- výslechy svědků a některé další důkazy lze v určitém rozsahu provádět i před zahájením trestního stíhání¹³.

¹² Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 552.

¹³ Šámal, P., a kol. *Trestní řád : komentář. Díl I*. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : Beck, 2008, s. 1170.

4. Postup před zahájením trestního stíhání dle hlavy deváté TrŘ

Postup před zahájením trestního stíhání, který je v TrŘ upraven v hlavě deváté, je nedílnou součástí přípravného řízení. K integraci postupu před zahájením trestního stíhání do přípravného řízení došlo zákonem č. 265/2001 Sb. Posunutí počátku přípravného řízení k sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení a výslovné zahrnutí objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, spolu s nově zavedeným zkráceným přípravným řízením, začleňuje postup před zahájením trestního stíhání do přípravného řízení. Novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. kromě toho, že zcela rozdílně vymezila počátek přípravného řízení, také odstranila složité problémy spojené s rozlišováním tří různých fází předsoudního stadia trestního procesu, a to postupu před zahájením trestního stíhání, přípravného řízení a vyšetřování, které se podle tehdy platné právní úpravy vzájemně prolínaly a překrývaly, přičemž jedním z důležitých kritérií pro jejich odlišení byl mj. i pojem neodkladných a neopakovatelných úkonů, jehož výklad působil v praxi značné problémy. Po uvedené novele tvoří postup před zahájením trestního stíhání, resp. prověřování (§ 158 až 159b), a vyšetřování (§ 161 odst. 1), které počíná zahájením trestního stíhání, dvě navazující fáze přípravného řízení.¹⁴

Záznam o zahájení úkonů trestního řízení nemusí mít formu a obsah požadovaný pro usnesení o zahájení trestního stíhání, což je logické vzhledem k možnému rozsahu informací, které v této prvotní fázi má policejní orgán k dispozici. V řadě případů nebude známa ani totožnost podezřelé osoby a řízení proto bude vedeno proti neznámému pachateli. V záznamu bude uveden rovněž skutek pro který se vede trestní řízení, avšak vzhledem k počáteční povaze není třeba, aby byla přesně zachována totožnost skutku se skutkem později vymezeným v obžalobě, jak je tomu nezbytně nutno v případě usnesení o zahájení trestního stíhání, jelikož obžalobě bude předcházet právě zahájení trestního stíhání, kde už musí být skutek definován jednoznačně. Záznamy o zahájení úkonů trestního řízení jako nový institut zakotvený novelou trestního řádu z roku 2001, kdy zákonodárce byl veden jistě ušlechtilou snahou jasněji vymezit počátek trestního (i přípravného) řízení (a dále také prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu), působily i po vydání výkladového stanoviska

¹⁴ Šámal, P., a kol. *Trestní řád : komentář. Díl I.* 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : Beck, 2008, s. 1196.

č. 13/2003 Sb. v. s. NSZ poměrně značné obtíže. Ty pramenily většinou z toho, že záznam o zahájení úkonů trestního řízení byl sice původně chápán jako velmi neformální způsob započetí trestního řízení; tomu odpovídala i právní úprava, ale poměrně záhy se tento úkon začal stávat velmi formálním, byly z něho vyvozovány poměrně dalekosáhlé závěry (např. i ten, že fakticky může jít i o úkon realizovaný vůči podezřelému), přitom postačovat měly dvě funkce základní – 1. iniciační (zahájení úkonů trestního řízení), 2. informační (po doručení státnímu zástupci začíná dozor). Objevovaly se také názory, že jde o velmi závažný úkon, proto je třeba dbát i na formální stránku tohoto úkonu, byl vypracován vzor tohoto záznamu, naznačovala se potřeba důsledně v textu záznamu uvádět skutek (podle zákona by tam měly být popsány skutkové okolnosti, aby se zamezilo nebezpečí výkladu, že popis skutku v záznamu musí korespondovat skutku uvedenému v usnesení o zahájení trestního stíhání) a právní kvalifikaci (která netvoří obligatorní součást tohoto záznamu, údaj o ní je však pokládán za velmi žádoucí). Poukazovalo se i na to, že záznamem se vlastně vymezí skutek, pro který se prověřování povede, a tím se určí do značné míry i obsah případného budoucího usnesení o zahájení trestního stíhání. Proto za předpokladu, že se policejní orgán výrazněji odchýlí od rozsahu daného skutku, jak ho v záznamu popsal, měl by vydat záznam nový. Nakonec zvítězil i názor, který byl předtím předmětem kritiky, že totiž záznam podle § 158 odst. 3 věty první TrŘ je v některých případech třeba i zrušit (v případech naprosté zmatečnosti či absurdnosti „důvodného“ podezření z trestné činnosti). Všechny zmiňované okolnosti potvrzovaly fakt, že – jak to bývá v České republice, resp. i na území jejích právních předchůdců, obvyklé – i takový původně spíše neformální úkon, jakým je tento záznam, se postupem času formalizuje a činí se ve vztahu k němu zásadní závěry o jeho významu, který zjevně nemá. Přesněji vyjádřeno – jeho důležitost plyne právě z oněch dvou funkcí, z toho, že se jím určuje počátek řízení podle trestního řádu (a dozoru státního zástupce). Už výkladové stanovisko č. 13/2003 Sb. v. s. NSZ se v souvislosti se záznamem o zahájení úkonů trestního řízení pokusilo řešit již v té době aktuální problém – jakými konkrétními oprávněními disponuje státní zástupce vůči postupu Policie České republiky předcházejícímu zahájení trestního řízení. Na první pohled by se mohlo zdát, že z hlediska uvedeného záznamu je podstatné (jestliže platí konstatování, že se momentem jeho sepsání a doručení či předložení státnímu zástupci určuje počátek dozoru státního

zástupce v přípravném řízení) především to, jak s ním může nakládat státní zástupce poté, co ho obdrží (a započne tedy vykonávat dozor). Ve skutečnosti zde existuje velmi úzká souvislost postupu před sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení a tzv. „předprocesním postupem“ (k tomuto pojmu srov. podrobněji níže). Tato stadia (či fáze) nelze od sebe dost dobře (a vždy také jednoznačně) oddělit. Důvody zde není možné podrobněji rozvádět – jen velmi rámcově řečeno – souvisejí s tím, že i když platná právní úprava nově stanoví moment počátku trestního (přípravného) řízení atd., neznamena to, že by přestala existovat ona zmiňovaná „předprocesní“ činnost, která se zakládá v podstatě na ustanovení zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (a je výlučnou doménou právě policie) – odhalování trestných činů a zjišťování jejich pachatelů, popř. jinými slovy – vyhledávání signálů o skryté, připravované, případně již páchané trestné činnosti. Danou oblastí se zabývá rovněž výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství č. 4/2007. Toto stanovisko bylo vydáno vzhledem k velkému počtu signálů svědčících o nejednotnosti postupu státních zástupců, např. při vyřizování podání podatelů dožadujících se přezkoumání postupu orgánů Policie ČR v souvislosti s uváděným předprocesním postupem, tzn. postupem předcházejícím sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 věty první TrŘ, nebo provedením potřebných neodkladných či neopakovatelných úkonů v této souvislosti podle § 158 odst. 3 věty třetí TrŘ. Problematiku úkonů uvedených v ustanovení § 158 odst. 1 TrŘ řešilo i stanovisko Vrchního státního zastupitelství v Olomouci. Věc byla projednávána – vzhledem k existenci diametrálně odlišných názorů v soustavě státního zastupitelství – na gremiální poradě konané dne 29. 8. 2005. Projednávání vedlo k závěru stanovisko nevydávat vzhledem k tomu, že by převažující měrou řešilo otázky týkající se postupu Policie ČR; to státnímu zastupitelství opravdu nepřisluší. Nic na tom nemění ani fakt, že platná právní úprava je v tomto směru zcela nedostatečná, protože reglementuje toliko některé specifické postupy (např. podpůrné operativně pátrací prostředky) – proto Policie ČR často postupuje tak, že „podpůrně“ aplikuje ustanovení § 158 odst. 1 TrŘ, jež se jeví jako nejvíce vhodné pro daný účel. Legislativní situace se tu jeví jako zcela tristní – Policie ČR nemá pro svůj postup dostatečnou oporu v zákoně o policii (totéž se obdobně týká i policejních orgánů, jež nejsou orgány Policie ČR a jsou vyjmenovány v ustanovení § 12 odst. 2 TrŘ – tam to lze spíše pochopit vzhledem k poměrné specifčnosti jejich postavení, což se týká i Inspekce ministra vnitra). To je

potom zřejmě i důvod, proč orgány Policie ČR mají často tendenci skrývat pod postup podle § 158 odst. 1 TrŘ i úkony, jež podle svého obsahu zjevně spadají pod prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu. Popsaná situace je zřejmá i z toho, co uvádějí komentáře k zákonu o policii, pokud jde o odhalování trestných činů a zjišťování jejich pachatelů. Při absenci náležité právní úpravy, přitom za stavu, kdy nepochybně platí ústavní princip, z něhož vyplývá, že státní orgán může vykonávat pravomoc jen tehdy, stanoví-li to výslovně zákon, je velmi komplikované tuto problematiku řešit. Na druhé straně je nepochybné, že tuto spornou otázku je na místě posuzovat přinejmenším z pohledu, v jakém se týká postupu státních zastupitelství (státních zástupců). Není možno zcela odmítat řešení dané tematiky – s odkazem, že je věcí orgánů Policie ČR, případně příslušných metodických a kontrolních orgánů v policii, jak přistoupí k naznačenému problému. Je tomu tak mj. i proto, že státním zastupitelstvím jsou doručována četná podání podatelů, v nichž se dožadují zákroku státního zástupce v případech, kdy policie nekoná a věci, v níž bylo učiněno oznámení, se vůbec nezabývá. Vyskytují se odlišná stanoviska, jak má státní zástupce k těmto podáním vůbec přistupovat a zda se má pokoušet je vyřizovat. To se týká i postupu státního zástupce takřkajíc z vlastního podnětu.¹⁵ Zvýšení úlohy a dosahu dozoru státního zástupce posiluje garanci ochrany práv a svobod osob a taktéž lepší prosazování zásady legality od samého počátku trestního řízení. Od doby spáchání trestného činu do doby soudního rozhodnutí, by měla uplynout co nejkratší doba, úkolem přípravného řízení by mělo být vyhledání důkazů a výsledky této činnosti by měly být předmětem hodnocení v řízení před soudem. Tímto směrem a v tomto duchu by mělo být zaměřeno také využití dominantního postavení státního zástupce v celém předsoudním stadiu a jeho tlak na policejní orgány při jejich úkolování. Úkony provedené v této fázi řízení zpravidla nebudou, až na výjimky stanovené zákonem nebo akceptované praxí, považovány za úkony procesní, tedy použitelné před soudem. Výsledkem řízení by mělo být rozhodnutí o potřebě zahájit trestní stíhání (§160 odst.1) nebo jiné opatření (§ 159a, § 159b).¹⁶

¹⁵ Růžička, M. *Výkladová stanoviska (X)*. Trestněprávní revue 11/2007. Praha : C.H.Beck, s. 332-333.

¹⁶ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T., a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 418.

4. 1 Funkce postupu před zahájením trestního stíhání

Všeobecným a hlavním účelem postupu před zahájením trestního stíhání je rozhodnout, zda na základě podnětu bude či nebude zahájeno trestní stíhání. Postup před zahájením trestního stíhání má tedy tyto hlavní funkce:

- 1) Iniciační funkce, jež zastřešuje povinnost policejního orgánu a státního zástupce přijímat a zabývat se podněty k trestnímu stíhání a formálně zahájit trestní řízení, buď sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, nebo provedením potřebných neodkladných nebo neopakovatelných úkonů s bezprostřední povinností sepsat záznam o zahájení úkonů trestního řízení, nebo rozhodnutím o zahájení trestního stíhání.
- 2) Verifikační funkce má za úkol na základě konkrétně zjištěných skutečností objasnit a prověřit, zda podezření z trestného činu založené na podnětu k trestnímu stíhání lze charakterizovat jako vyšší stupeň pravděpodobnosti, že byl spáchán trestný čin určitou osobou.
- 3) Vyhledávací funkce je dána tím, že ke splnění úkolů postupu před zahájením trestního stíhání je třeba vyhledat a shromáždit poznatky, o které by se mohly orgány činné v trestním řízení opřít.
- 4) Fixační funkce se týká především těch v této fázi vyhledaných důkazů, které byly získány na základě neodkladných a neopakovatelných úkonů. Tímto způsobem se procesně účinným způsobem zachycují důkazy, které podléhají zkáze nebo ztrácejí na kvalitě.
- 5) Funkce legality je jednou z nejvýznamnějších funkcí postupu před zahájením trestního stíhání. Tímto postupem se na jedné straně přijímáním podnětů podezření ze spáchání trestného činu zajišťuje, aby všechny takové skutky byly ve veřejném zájmu stíhány, ale na druhé straně, aby trestně stíhány byly jen ty skutky, u nichž se takové podezření potvrdí v takovém stupni, že lze očekávat s vyšší pravděpodobností odsouzení osoby.
- 6) Garanční funkce má zajistit, aby do ústavně a mezinárodními konvencemi garantovaných práv osob bylo zasahováno v co nejmenší možné a nutné míře,

konkrétně, aby se trestní stíhání, které je s takovými zásahy spojeno, konalo jen v těch případech, kde jsou pro to splněny zákonné předpoklady.¹⁷

Postup před zahájením trestního stíhání naplňuje smysl významných základních zásad trestního řízení a právě pro toto rané stádium, je velmi důležité uplatnění zásady řádného zákonného procesu. Prosazení této zásady je velice důležité, neboť v tomto stadiu, které spočívá často na operativní činnosti a úkonech policejních orgánů spojených s použitím operativně pátracích prostředků, různých šetření a opatřování potřebných podkladů, které často vyžadují neformální postupy, je s ohledem na mnohotvárnost této činnosti, úprava obsažená v hlavě deváté TrŘ spíše rámcová a bližší úprava je obsažena v interních předpisech. Některé postupy shromažďování informací, mají v postupu před zahájením trestního stíhání méně formalizovanou podobu, kdy například ústní informace od občanů se získávají za pomoci vysvětlení, o jehož obsahu se sepisuje, ve srovnání s protokolem o výslechu, méně formální úřední záznam, což slouží na úkor procesního postavení, rychlosti a neformálnosti a na druhé straně, tam kde je naléhavý zájem na pozdější účinnosti důkazu, požaduje zákon formální procesní provedení již ve stadiu postupu před zahájením trestního stíhání, jako je tomu v případech neodkladných a neopakovatelných úkonů. Stejně TrŘ vyžaduje dodržení procesní formy i v případech operativně pátracích prostředků. O co méně formální, z hlediska podrobné právní úpravy, je postup před zahájením trestního stíhání, o to důležitější jsou oprávnění státního zástupce při dozoru nad jeho zákonností, ke kterým je již v této fázi přípravného řízení plně oprávněn a k jehož výkonu je vybaven potřebnými oprávněními.

4. 2 Zkrácené přípravné řízení

Hlavním cílem zkráceného přípravného řízení je v odůvodněných případech co nejrychleji a nejefektivněji postavit obviněného před soud a dosáhnout ve věci spravedlivého rozhodnutí. Ve zkráceném přípravném řízení se osoba, proti níž se řízení vede, označuje jako podezřelý, který má podobná práva jako obviněný ve vyšetřování. Podezřelého ze spáchání trestného činu je třeba vyslechnout a nejpozději na počátku

¹⁷ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 556-557.

výslechu mu sdělit, ze spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován. Je nutno tedy poznamenat, že zkrácené přípravné řízení je vedeno vždy proti konkrétní osobě – známému podezřelému. Odlišně od vyšetřování, nemá záznam o sdělení podezření účinky zahájení trestního stíhání, ty má až okamžik doručení návrhu na potrestání soudu.¹⁸ Nerozhodne-li policejní orgán po skončení zkráceného přípravného řízení o odložení věci z důvodu uvedeného v § 159 odst. 1 až 5, předloží státnímu zástupci stručnou zprávu o jeho výsledku, do níž zakomponuje jaký trestný čin ve skutku spatřuje a jaké důkazy podezření odůvodňují. Státní zástupce, kterému byl doručen takový návrh, nebo který sám provedl zkrácené přípravné řízení (§179c):

- a) podá soudu návrh na potrestání (zjednodušená obžaloba), shledá-li, že výsledky zkráceného přípravného řízení odůvodňují postavení podezřelého před soud,
- b) věc odloží, nejde-li ve věci o podezření z trestného činu,
- c) odevzdá věc příslušnému orgánu k projednání přestupku,
- d) odevzdá věc jinému orgánu ke kázeňskému nebo kárnému projednání,
- e) věc odloží, jestliže je trestní stíhání nepřijatelné podle § 11 odst. 1,
- f) věc může odložit též, jestliže je trestní stíhání neúčelné vzhledem k okolnostem uvedeným v § 172 odst. 2, nebo
- g) opatřením vrátí věc policejnímu orgánu, je-li v rámci zkráceného přípravného řízení třeba provést další úkon.¹⁹

Vydává-li státní zástupce závazný pokyn k postupu ve zkráceném přípravném řízení, určí zpravidla policejnímu orgánu lhůtu pro provedení příslušných úkonů tak, aby mu byla předložena zpráva o výsledku zkráceného přípravného řízení nejméně tři dny před skončením lhůty uvedené v § 179b odst. 4 TrŘ, pokud předtím neprodloužil lhůtu pro skončení zkráceného přípravného řízení.²⁰

Osobou, proti které se vede řízení, ve zkráceném přípravném řízení je podezřelý, kterým je výlučně osoba, jíž bylo sděleno podezření za podmínek dle § 179b odst. 3 TrŘ. Sdělení podezření je významnou procesní zárukou práv podezřelého. Podezřelého je nutno vyslechnout a nejpozději na počátku výslechu mu sdělit, ze spáchání jakého

¹⁸ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T., a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 440.

¹⁹ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T., a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 440.

²⁰ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., a kol. *Přípravné řízení trestní*. 2. vydání. Praha C.H. Beck, 2003, s.765.

skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován. Opis tohoto záznamu je nutno do 48 hodin zaslat státnímu zástupci.

Pokud neučiní státní zástupce žádné ze shora uvedených rozhodnutí nebo jiné opatření, může věc předat policejnímu orgánu k zahájení trestního stíhání. I v rámci zkráceného přípravného řízení může podezřelý nebo poškozený uplatňovat žádosti o přezkoumání postupu policejního orgánu ve smyslu § 157 odst. 1 trestního řádu.

Zjednodušené řízení, které navazuje na zkrácené přípravné řízení, je na rozdíl od jeho úpravy (viz samostatný oddíl sedmý hlavy desáté trestního řádu) zařazeno do oddílu pátého, hlavy dvacáté trestního řádu pojednávajícího o řízení před samosoudcem. Přestože jednotlivá ustanovení týkající se zjednodušeného řízení, jsou přiřazena k ostatním ustanovením o řízení před samosoudcem, aniž by tvořila jeho nějakou ucelenou část, je třeba s ohledem na úzkou souvislost se zkráceným přípravným řízením a zvláštní podmínky jeho konání považovat zjednodušené řízení za relativně samostatný typ (druh) řízení před samosoudcem (srov. i znění § 314b odst. 1 věta první TrŘ). To vyplývá již z toho, že tento typ řízení se liší již svým zahájením, kterým je podání návrhu na potrestání, zatímco v ostatních věcech samosoudce jedná na podkladě obžaloby, která je podána po provedeném vyšetřování (srov. § 160 a násl. TrŘ). Toto řízení je novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. koncipováno jako maximálně jednoduché a neformální, aby se jeho zrychlení projevilo nejen u orgánů přípravného řízení, ale i v řízení před soudem. Předpokladem koncentrace a zrychlení řízení je znalost stanovisek stran před hlavním líčením, zaměření dokazování na podstatné a sporné okolnosti a oproštění hlavního líčení od úkonů „technické povahy“, které neúměrně hlavní líčení zdržují. Pokud však není v oddílu pátém, hlavy dvacáté trestního řádu obsažena zvláštní úprava, použijí se ostatní ustanovení o řízení před samosoudcem (§ 314b až § 314g TrŘ), popř. obecné předpisy platné pro řízení před senátem (srov. § 180 a násl. a § 290 TrŘ). Zákonodárce vychází z toho, že zjednodušené řízení před soudem by mělo být konáno ve většině případů, v nichž proběhlo zkrácené přípravné řízení. Neplatí to ovšem bezvýjimečně, neboť vedle tohoto předpokladu stanoví zákon i některé další omezující podmínky. Z ustanovení § 179a odst. 1 písm. b) a § 179c odst. 2 písm. a) TrŘ se přitom podává, že mezi ně patří i to, že v průběhu zkráceného přípravného řízení byly zjištěny skutečnosti, odůvodňující zahájení trestního stíhání a postavení podezřelého před soud. Jinak tomu ani nemůže být, neboť doručením návrhu

na potrestání soudu nastávají účinky zahájení trestního stíhání (§ 314b odst. 1 věta druhá TrŘ) a nepochybně by bylo v rozporu se samotnými základními zásadami trestního procesu postavit před soud konkrétní osobu, pokud by zjištěné skutečnosti neodůvodňovaly závěr o tom, že právě tato osoba spáchala trestný čin, pro nějž je vedeno trestní řízení - jinými slovy, jestliže by nebylo dáno důvodné podezření ze spáchání určitého trestného činu. V souvislosti se zavedením zkráceného přípravného řízení a na něj navazujícího zjednodušeného řízení před soudem se někdy objevuje námitka, že se tím zužuje prostor pro odklony v trestním řízení. Domnívám se, že tento názor neodpovídá záměru novely trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. (srov. přenesení rozhodování o narovnání v přípravném řízení na státního zástupce - viz § 309 a násl. TrŘ), ani povaze a charakteru zkráceného přípravného řízení a zjednodušeného řízení. Již opakovaně bylo v jiných souvislostech zdůrazněno, že tato novela je založena na diferenciaci jednotlivých typů trestního řízení i na diferenciaci přístupu ke konkrétním osobám, vůči nimž se řízení vede. Je tedy na policejním orgánu a zejména na státním zástupci, který typ řízení s ohledem na okolnosti případu i osobu podezřelého zvolí. V případě, že po provedení prvotních úkonů je zřejmé, že jde o osobu, u které by bylo vhodné uplatnit některý z odklonů, nemělo by být přistupováno k provedení zkráceného přípravného řízení, ale naopak by mělo být zahájeno trestní stíhání a věc co nejrychleji předána probačnickému úředníkovi k provedení úkonů směřujících buď k podmíněnému zastavení trestního stíhání nebo k narovnání. Zkrácené přípravné řízení a navazující zjednodušené řízení před samosoudcem, je určeno pro ty konkrétní trestní věci, kde policejní orgán a státní zástupce předpokládá, s ohledem na konkrétní okolnosti případu a osobu podezřelého, jeho odsouzení ať už trestním příkazem nebo odsuzujícím rozsudkem, byť i k některému trestu nespojenému s bezprostředním výkonem trestu odnětí svobody (tzv. alternativnímu trestu). S přihlédnutím k citovanému ustanovení § 314c odst. 1 písm. a), odst. 2 věta druhá TrŘ samozřejmě není vyloučeno, aby samosoudce po přezkoumání návrhu na potrestání dospěl k závěru, že přichází v úvahu rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo o narovnání, a že za tím účelem ve zjednodušeném řízení věc předá probačnickému úředníkovi (srov. § 27b TrŘ), neboť dovoluje-li to povaha věci a osoba obviněného, vytváří probačnická a mediační služba předpoklady pro rozhodnutí soudu mimo hlavní líčení, pro projednání věci v některém ze zvláštních druhů řízení a pro

uložení trestů nespojených s odnětím svobody; za tím účelem podle pokynu předsedy senátu, probační úředník vyžaduje a opatřuje potřebné podklady, zejména k osobě obviněného (§ 184 odst. 3 TrŘ). Odlišnosti v průběhu zjednodušeného řízení na rozdíl od běžného řízení před samosoudcem zákon upravuje v ustanoveních § 314b odst. 2, 3 a § 314d odst. 2 TrŘ, když především rozlišuje dvě základní situace s odlišným procesním režimem:

- zjednodušené řízení je zahajováno v situaci, kdy je podezřelý zadržen a návrh státního zástupce na jeho potrestání je spojen s předáním zadrženého podezřelého soudu, kdy zpravidla státní zástupce podá soudu i návrh na jeho případné vzetí do vazby (§ 179b odst. 2, § 179f odst.1, § 314b odst.2 TrŘ),
- zjednodušené řízení se od počátku koná za situace, kdy podezřelý je na svobodě (§ 179b odst. 2, § 314b odst. 3 TrŘ).

V prvním případě, je-li soudu spolu s návrhem na potrestání předán zadržený podezřelý, soudce jej do 24 hodin vyslechne jako obviněného, a to zejména k okolnostem zadržení a důvodům vazby, dále k tomu, které skutečnosti považuje za nesporné, a zda souhlasí s tím, aby takové skutečnosti nebyly v hlavním líčení dokazovány. Současně rozhodne o vazbě a vezme-li do ní obviněného, který si obhájce dosud nezvolil, ani mu nebyl ustanoven (§ 179b odst. 2 TrŘ), umožní mu, aby si jej ve stanovené lhůtě zvolil (§ 38 TrŘ), a pokud tak neučiní, obhájce mu ustanoví (§ 39 odst.1 TrŘ). Situace, kdy po podání návrhu na potrestání nebude mít zadržený obhájce, by měla v praxi nastat jen zcela výjimečně, a to vzhledem k ustanovení § 179b odst. 2 TrŘ. Ať už k jeho zadržení dojde přímo při činu, bezprostředně po něm nebo až následně, musí být soudu předán spolu s návrhem na potrestání ve lhůtě maximálně 48 hodin (§ 77 odst. 1 TrŘ). Za těchto okolností, nedojde-li k jeho propuštění na svobodu, musí být podezřelému dána přiměřená lhůta (zpravidla jen v hodinách) ke zvolení obhájce, a pokud si ho v této lhůtě nezvolí, je třeba mu obhájce na dobu, po kterou trvají důvody zadržení, ustanovit (§179bodst.2TrŘ). Postup podle § 179b odst. 2 věta třetí TrŘ směřující k volbě či ustanovení obhájce podezřelému, jenž bude následně - nejdéle však ve lhůtě 48 hodin - předán s návrhem na potrestání soudu k provedení zjednodušeného řízení, má důležitý význam nejen z hlediska zajištění práva na obhajobu takového zadrženého podezřelého, ale i z hlediska dalšího postupu v řízení před soudem. Žádost o ustanovení obhájce, podaná státním zástupcem podle § 39 odst.

1 TrŘ k soudu, může totiž tomuto soudu signalizovat okolnost, že v krátké době mu zřejmě bude spolu s návrhem na potrestání předán i zadržený podezřelý k provedení zjednodušeného řízení. Na základě toho se samosoudce může na provedení výslechu obviněného i na případné hlavní líčení ve smyslu § 314b odst. 2 TrŘ náležitě připravit. Po přezkoumání návrhu na potrestání a po případném provedení výslechu obviněného, soudce podle povahy věci buď vydá rozhodnutí, jež může vydat mimo hlavní líčení (§ 314c odst. 1 a § 314e TrŘ), nebo obviněnému doručí předvolání k hlavnímu líčení, které se může s jeho souhlasem konat ihned po jeho výslechu (§ 314b odst. 2 věta druhá TrŘ). V takovém případě, jestliže samosoudce provede hlavní líčení ve lhůtě 24 hodin od předání zadrženého soudu (srov. § 77 odst. 2 TrŘ), nemusí být obviněný ani vzat do vazby a je možno provést hlavní líčení v rámci jeho zadržení, přičemž je však třeba, aby byla zajištěna účast obhájce, neboť jde o důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 4 TrŘ. Obhájce by v takovém případě musel také souhlasit se zkrácením lhůty k přípravě na hlavní líčení podle § 198 odst. 1 TrŘ a musel by být přítomen po celou dobu konání hlavního líčení (srov. § 202 odst. 4 druhá věta TrŘ). Souhlas se zkrácením lhůty k přípravě musí dát i státní zástupce (§ 198 odst. 1 TrŘ). Nesouhlasí-li některá z uvedených osob se zkrácením lhůty k přípravě na hlavní líčení, samosoudce rozhodne o vazbě obviněného a nařídí hlavní líčení tak, aby všechny předvolané i vyrozuměné osoby měly zachovanou lhůtu k přípravě na hlavní líčení. Nebyl-li podezřelý zadržen, samosoudce podle protokolu o jeho výslechu z přípravného řízení posoudí, zda je třeba předvolat jej k výslechu, nebo je možné ihned nařídít hlavní líčení (§ 314b odst. 3 TrŘ). Na volbu první nebo druhé varianty má zásadní vliv skutečnost, zda s přihlédnutím k protokolu o výslechu podezřelého (§ 179b odst. 3 TrŘ) a stanovisko státního zástupce v návrhu na potrestání, lze předpokládat, že se tyto strany mohou shodnout na některých tzv. nesporných skutečnostech, které pak není třeba v hlavním líčení dokazovat, příp. zda lze předpokládat souhlas obviněného a státního zástupce s přečtením úředních záznamů o vysvětleních osob a o provedení dalších úkonů, o kterých se sepisuje úřední záznam. Nepatří sem tedy všechny úkony podle § 158 odst. 3 a 5 TrŘ, např. odborná vyjádření, znalecké posudky, spisy a jiné písemné materiály apod. Nepochybné je, že když samosoudce zvolí první variantu a provede výslech obviněného, může za splnění zákonných předpokladů vydat veškerá rozhodnutí, která lze vydat v hlavním líčení nebo mimo hlavní líčení. Zvolí-li samosoudce druhou variantu, tedy nepředvolá-li

obviněného k výslechu, měl by v zásadě, pokud nevyužije postup podle § 314c odst. 1 TrŘ, nařídit hlavní líčení. Ani v tomto případě však nelze úplně vyloučit některá procesní řešení věci mimo hlavní líčení, a to i po jeho nařízení, ale ještě před jeho zahájením, vyvstanou-li okolnosti předpokládané ustanovením § 231 TrŘ. V praxi to může být aktuální zvláště, vyvstanou-li okolnosti opodstatňující zastavení trestního stíhání vzhledem k jeho nepřipustnosti nebo okolnosti odůvodňující postoupení věci jinému orgánu nebo její vrácení státnímu zástupci. Problematický nebo přímo vyloučený bude na druhé straně tento postup v případech, kdy lze vydat rozhodnutí mimo hlavní líčení, jen na základě komplexního zhodnocení právně významných a procesně použitelných důkazů a tyto nejsou k dispozici.²¹

4. 3 Činnost policejního orgánu a státního zástupce před zahájením trestního stíhání

Postup před zahájením trestního stíhání je především úkolem policejního orgánu, avšak významná oprávnění v něm má též státní zástupce a v určitých případech se na jednotlivých úkonech podílí i soud. V této, nejméně formální fázi přípravného řízení je policejní orgán povinen na základě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů, na jejichž podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřující ke zjištění jeho pachatele. Je povinen činit též nezbytná opatření k předcházení trestné činnosti.²² Orgány činné v předsoudním stadiu řízení si až do doby, než nabyla účinnosti velká novela trestního řádu, nezřídká (a oprávněně) stěžovaly na to, že jsou doslova zahlcovány trestními oznámeními, z nichž většina je buď nejasných nebo věcně nepodložených; docházelo i k tomu, že podáním trestního oznámení se běžně řešily případy, kde bylo na místě spíše podání občanskoprávní žaloby. Tomuto problému se ale velká novela trestního řádu snaží čelit, byť zřejmě ještě ne způsobem, který by umožnil zcela vymýtiti nejružnější podání tzv. kverulatorní povahy, popř. jim obdobná. V § 59 odst. 4 předposlední větě TrŘ se pozitivně vymezuje, že trestním oznámením je podání, na jehož podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu. Touto úpravou se má zamezit tomu, aby se za trestní oznámení (nebo jiné podněty k trestnímu stíhání – k tomu srov. dále)

²¹ Šámal, P., Sotolář, A. *Zjednodušené řízení*. Trestněprávní revue 3/2002. Praha: C.H.Beck, s.65.

²² Čísařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T., a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 418.

pokládala i zcela neopodstatněná a nepodložená podání, z nichž ani vzdáleně neplyne žádné podezření z trestné činnosti. Negativní vymezení pojmu „trestní oznámení“ pak podává výše uváděná interní úprava státních zastupitelství, jestliže vychází z toho, že nikoli každé podání označené jako „trestní oznámení“ lze za trestní oznámení považovat a subjektivní mínění podatele, není v tomto ohledu rozhodující. Nejsou tedy správné paušální přístupy státních zástupců, kteří každé doručené podání označené podatelem jako „trestní oznámení“ považují za skutečné trestní oznámení a zašlou je policii k prověření. Na místě je naopak přístup, který požaduje po státních zástupcích, aby věnovali potřebnou pozornost posouzení obsahu podání, jež jim bylo doručeno (týká se to samozřejmě i ústně do protokolu sepisovaných podání, kde ale navíc platí ještě úprava v § 59 odst. 5 TrŘ, jakož i podání činěných v dalších formách, jak z toho vychází § 59 odst. 1 a 2 TrŘ). Teprve na základě tohoto posouzení může státní zástupce učinit příslušný závěr, jak má být s podáním naloženo. Úprava, která pozitivně (i negativně) vymezuje pojem „trestní oznámení“, má závažný důsledek i ve vztahu k postupu policejního orgánu a jmenovitě jeho případnému postupu dle § 158 odst. 3 věty první TrŘ. Policejní orgán by v těchto případech zásadně záznam o zahájení úkonů trestního řízení vydávat neměl. Přicházelo by to v úvahu jen výjimečně, jednalo-li by se o jiný podnět k trestnímu stíhání. Ale ani za podmínky, že o trestní oznámení (z hlediska výše naznačeného pozitivního i negativního vymezení) půjde, nemusí být vždy vydáván policejním orgánem záznam o zahájení úkonů trestního řízení. Z úpravy obsažené v § 158 odst. 3 věty první TrŘ totiž vyplývá, že policejní orgán sepíše záznam o zahájení úkonů trestního řízení k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Záznam se nemusí sepisovat především tehdy, jestliže na podkladě trestního oznámení není třeba vůbec prověřování provádět, protože zjevně nejde o podezření z trestného činu (popř. takové jednání je přestupkem, jiným správním deliktem nebo kázeňským či kárným proviněním), anebo se sice jedná o podezření z trestného činu, ale trestní stíhání je nepřípustné [pak se může vydat usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 nebo 2 TrŘ anebo opatření podle § 159a odst. 1 písm. a) nebo b) TrŘ]. Záznam by se byť výjimečně nesepisoval ani tehdy, přicházelo-li by v úvahu již na samém počátku řízení vydání usnesení o zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 1 TrŘ), aniž by bylo nezbytné věc vůbec prověřovat. Záznam se na druhé straně musí sepsat nejen tehdy, koná-li se prověřování na podkladě

trestního oznámení, ale i tehdy, je-li prováděno na základě vlastních poznatků policejního orgánu. Policejní orgán nemůže se sepsáním záznamu v žádném případě vyčkávat na podání trestního oznámení, ale záznam musí být sepsán neprodleně (po okamžiku, kdy budou zjištěny podmínky pro jeho vydání). Takový závěr plyne pro policejní orgán především ze zásady oficiality (§ 2 odst. 4 TrŘ) a dále i z ustanovení §158 odst.1 TrŘ. Pro vydání záznamu musí být splněna zásadní podmínka, že v té době zjištěné podklady budou důvodně nasvědčovat tomu, že byl spáchán trestný čin. Splnění této podmínky se posuzuje s přihlédnutím k okolnostem konkrétní věci a povaze podezření ze spáchání trestného činu, o který se má jednat. Nevyžaduje se samozřejmě, aby již na počátku prověřování byly k dispozici zřejmé důkazy využitelné v řízení před soudem. Není také třeba, aby zjištěné skutečnosti nasvědčovaly tomu, že byl spáchán trestný čin, a současně aby byl dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba. Potom by totiž záznam nemusel být sepisován vůbec a mohlo by být neprodleně přistoupeno k zahájení trestního stíhání. Sepsání záznamu je samozřejmě možné jen tehdy, jsou-li již dostatečně ustáleny skutkové okolnosti případu, o který jde. Tím se má na mysli skutečnost, že dosud získané poznatky dovolují vůbec formulovat v záznamu o zahájení úkonů trestního řízení ty okolnosti, jež již v této fázi umožňují (státnímu zástupci) přezkoumat, zda byla dána podstatná podmínka pro vydání tohoto záznamu, tedy že okolnosti důvodně nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin.²³ V provádění postupu před zahájením trestního stíhání má státní zástupce významné postavení, které se opírá o jeho povinnost vykonávat dozor nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení. Na rozdíl od policejního orgánu, jehož hlavní role spočívá v praktickém provádění celého postupu, je hlavním úkolem státního zástupce vykonávat nad tímto postupem dozor a v tomto směru může dávat policejnímu orgánu závazné pokyny a dále, i když to bude zcela výjimečné, může sám provést jednotlivé úkony, popřípadě i celý postup. Státní zástupce taktéž sám může vydat v rámci postupu před zahájením trestního stíhání, kterékoliv rozhodnutí, včetně rozhodnutí o vyřízení věci (§ 159a). Mezi jeho významné pravomoci taktéž patří kontrolovat dodržování zákonem požadované délky prověřování, kdy překročení zákonem stanovených lhůt je policejní orgán povinen zdůvodnit a státní zástupce může dát policejnímu orgánu pokyn s výčtem úkonů, které mají být provedeny a spolu s tím stanovit nově dobu trvání. Může

²³ Růžička, M. *Výkladová stanoviska Nejvyššího státního zástupitelství (IV)*. Trestněprávní revue 1/2004. Praha : C.H.Beck, s. 27-31.

též rozhodnout o prodloužení délky prověřování. V případě, že při objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu je třeba použít operativně pátrací prostředky, dává státní zástupce k jejich použití buď písemné povolení, nebo na jejich použití dává návrh. Státní zástupce též může navrhnout, aby neodkladný nebo neopakovatelný úkon spočívající ve výslechu svědka nebo v rekognici, byl proveden v zájmu garance jeho zákonnosti za účasti soudce (§ 158a). V souvislosti s posílením postavení státního zástupce v celém přípravném řízení, tedy i v rámci postupu před zahájením trestního stíhání, novela provedená zákonem č. 265/2001 Sb. rozšířila výkon dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení, i na postup před zahájením trestního stíhání, a to v celém rozsahu výkonu dozoru. V tom spočívá jedna z nejzásadnějších změn v přípravném řízení oproti právnímu stavu do 31.12.2001. Postup státního zástupce v rámci tohoto prvního stadia trestního řízení, se tedy nijak neodlišuje od postupu po zahájení trestního stíhání, samozřejmě s výjimkou skutečnosti, že při prověřování nevykonává státní zástupce svou pravomoc ve vztahu k obviněnému, který zde ještě z povahy věci nemůže vystupovat, a kromě toho, že státní zástupce osobně neprovádí objasňování a prověřování skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin (může však provádět jednotlivé úkony, je oprávněn také postupem podle § 14 až 16 StZast objasňovat povahu podání označeného jako trestní oznámení). Je nutno jen připomenout, že státní zastupitelství nepřezkoumává postup orgánu policie České republiky, koná-li odhalování trestných činů podle zákona č. 273/2008 Sb. Rozdíl obou fází přípravného řízení z hlediska činnosti státního zástupce se projevuje jen u trestných činů spáchaných příslušníky Policie České republiky, příslušníky Bezpečnostní informační služby a příslušníky Úřadu pro zahraniční styky a informace, kde dozor nad zachováváním zákonnosti při prověřování těchto trestných činů vykonává stejný státní zástupce, který následně koná i vyšetřování.²⁴

²⁴ Šámal, P., a kol. *Trestní řád : komentář. Díl I.* 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : Beck, 2008, s. 1197.

5. Platná právní úprava postavení státního zástupce v trestním řízení

5.1 Charakteristika státního zastupitelství

Za účelem identifikace trestného činu je třeba zvláštního orgánu, jenž by v zastoupení lidské společnosti uplatňoval její zájem vůči hrubě odporujícím zájmům soukromým tím, že rušitele trestně stíhá a je-li to nutné, postaví jej před soud. Takovým orgánem musí být státní orgán, a to vzhledem k tomu, že stát má jako korporace veřejných služeb sloužit zájmům lidské společnosti a je proto považován za způsobilý, aby o tyto zájmy pečoval. Toto právo (a jemu odpovídající povinnost) vykonává státní zástupce – veřejný žalobce.²⁵

Státní zastupitelství je státní úřad, který je v trestním řízení povolán k uskutečňování trestního stíhání a tím naplňování požadavku legality. Státní zastupitelství je státním orgánem, který je v Ústavě ČR, definován vymezením jeho činnosti, kterou je zastupování veřejné žaloby v trestním řízení a vykonávání dalších úkolů, které mu jsou svěřeny zákonem. Z tohoto vyplývá, že hlavní ústavně vymezenou působností státního zastupitelství je trestní řízení. Soustava státního zastupitelství je tvořena Nejvyšším státním zastupitelstvím, vrchními státními zastupitelstvími (na této úrovni v Praze působí Městské státní zastupitelství) a okresními státními zastupitelstvími (v Praze obvodní státní zastupitelství a v Brně Městské státní zastupitelství). Úkoly státního zastupitelství dále rozvíjí zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, kdy podle tohoto zákona je státní zastupitelství orgánem veřejné žaloby v trestním řízení, plní další úkoly vyplývající z TrŘ, vykonává dozor nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba, ochranné léčení, jakož i v jiných místech, kde je omezována zákonným způsobem osobní svoboda, a v neposlední řadě se má taktéž podílet na prevenci kriminality a pomoci obětem trestných činů. Ve většině zemí západní Evropy, ale i v jiných částech světa, je obvyklé, že státní zastupitelství zaujímá významné místo též při dozoru nad místy výkonu vazby, výkonu trestu odnětí svobody a dalšími místy, kde dochází k omezení osobní svobody. Jde v zásadě o vyjádření práva zástupce veřejného zájmu, aby vina a trest, resp.

²⁵ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a přepracované vydání. Linde Praha, 2006, s. 153.

omezení svobody, bylo řešeno před soudem, a samotný akt výkonu pak již byl svěřen pod dozor orgánu ochrany veřejného zájmu.²⁶

Zatímco zákon o státním zastupitelství v souvislosti s jeho úkoly hovoří o státním zastupitelství, trestní řád v § 12 odst. 1 při výčtu orgánů činných v trestním řízení hovoří o státním zástupci. S ohledem na princip nedílnosti výstavby státního zastupitelství je toto rozlišování nepodstatné a vyjadřuje spíše fakt, že v trestním řízení fakticky nevystupuje celé státní zastupitelství, ale že je v něm vždy konkrétně reprezentováno určitým příslušným státním zástupcem. Zákon o státním zastupitelství to výslovně vyjadřuje v § 23 odst. 1, když říká, že působnost státního zastupitelství zajišťuje státní zástupce výkonem své funkce a jím provedené úkony jsou považovány za úkony státního zastupitelství. To přirozeně platí i o výkonu státního zástupce v trestním řízení.²⁷

Povaha zájmu veřejného a zájmu obviněného může být zřetelně rozdílná, ale také nikoli, což je zdánlivě paradoxní. Jestliže zájem obviněného je a zpravidla zůstane jednostranný, tedy usilující o zproštění, může podle okolností případu též původní zájem na odsouzení během trestního řízení přerůst v zájem na zproštění a tak se ztotožnit se zájmem obviněného. Zákon za tímto účelem svěřuje státnímu zástupci řadu oprávnění, jako například právo podat opravný prostředek ve prospěch obviněného, právo vzít zpět podanou obžalobu, ale také povinnost opatřovat důkazy bez ohledu na to, zda jsou v neprospěch či v prospěch obviněného. Tato proměnlivost povahy veřejného zájmu je určitým zvláštním jevem, který spoluurčuje postavení veřejného žalobce v trestním řízení. Jako logické vyústění této části můžeme učinit tyto dílčí závěry:

1. Veřejný žalobce v trestním řízení vystupuje ve veřejném zájmu, tj. zájem většiny lidské společnosti na zjištění, zda došlo ke spáchání trestného činu a zda je z něho důvodně podezřelá konkrétní fyzická osoba.
2. Shledá-li veřejný žalobce, že zájem soukromý – zájem obviněného (například na zproštění obžaloby) se kryje se zájmem veřejným, odpadá důvod, aby byl jeho procesním odpůrcem a stává se pak jeho ochráncem. Taková změna může nastat kdykoliv během trestního řízení, zpravidla však nastane teprve v hlavním líčení,

²⁶ Fenyk, J. *Veřejná žaloba. Díl druhý*. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti ČR, 2002, s. 14.

²⁷ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 192.

kdy plnou aplikací procesních zásad tohoto řízení (ústnost, bezprostřednost, veřejnost), lze lépe zjistit pravdu než předtím v řízení přípravném, jež se vyznačuje povahou inkviziční. Proto je veřejný zájem zájmem proměnlivým. Zjistí-li veřejný žalobce, že dokazování nasvědčuje tomu, že obviněný si zaslouží jeho ochranu proti nezákonnému odsouzení, je povinen ochranu poskytnout.²⁸

Mezi zmíněné další úkoly podle trestního řádu jistě patří zastupování obžaloby před soudem (§ 180 odst. 1) a povinnost dokazovat vinu obžalovaného (§ 2 odst. 5). Řádnému plnění této povinnosti je však podle mého názoru často bráněno využíváním vzájemné zastupitelnosti státních zástupců. Možnost vzájemně se při svých úkonech zastupovat sice vychází ze zásady nedílnosti a pokyn obecné povahy 1/2008, čl. 91 odst. 1, stanoví, že obžalobu u soudu zastupuje zpravidla dozorový státní zástupce a nelze-li účast tohoto státního zástupce zajistit, seznámí se státní zástupce pověřený účastí s projednávanou věcí studiem obžaloby a trestního spisu. Praxe je však často taková, že ten nebo ti státní zástupci z jednoho obvodního státního zastupitelství, kteří mají v určitý den jednání u soudu, zastupují všechny obžaloby podané státním zastupitelstvím, které se mají ten den projednávat. Státní zástupci se s případy seznamují studiem nikoli podrobného, vyšetřovacího spisu, ale dozorového, kde nejsou obsaženy všechny úkony, které byly při dokazování provedeny. Navíc se s případem seznamují doslova na poslední chvíli a během soudního jednání pak projevují jen povrchní znalost případu a pasivitu namísto aktivního dokazování viny obžalovaného. Ve složitějších případech sice zmíněný pokyn ukládá konzultaci s dozorovým státním zástupcem, jsem však přesvědčen o tom, že to nestačí. Osobní zkušenost s případem je nenahraditelná. Státní zástupce pak pracuje s materiálem který sám nenasbíral, výsledek přípravného řízení v daném případě sám neovlivnil, je nucen prosazovat návrhy, které sám neučinil. V jednoduchých případech je tato praxe snad přijatelná, ale nelze přesně stanovit hranici mezi jednoduchým a složitým případem. Argumenty ve prospěch takové praxe jsou často organizačního charakteru: státní zastupitelství sídlí v jiné budově než soud a státní zástupce by neustálým přecházením z jedné do vzdálené druhé budovy ztrácel drahocenný čas, je těžké dohodnout termín jednání mezi soudcem a obhájcem, o to složitější by to bylo ještě se státním zástupcem. Považuji tyto argumenty za slabé, neboť

²⁸ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T., a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 155.

konzultace s dozorovým státním zástupcem a studium „cizích“ případů také zabírá drahocenný čas. Státní zástupce znalý svého případu ze své dozorové činnosti pak jistě ulehčí práci soudu, který nemusí přebírat jeho aktivitu, a tím se zrychlí i řízení před soudem a najde se čas na dohodnutí termínu mezi soudcem, obhájcem i státním zástupcem. Řádné projednání věci pak snad stojí za případné malé zdržení. Zmíněný stav je odborníky z praxe často kritizován.²⁹

Jednotlivé stupně státních zastupitelství jsou relativně nezávislé a samostatné. Vždy jen nejbližší vyšší státní zastupitelství je oprávněno podle § 9 odst. 1 a 2 zákona o státním zastupitelství, vykonávat nad bezprostředně nižším státním zastupitelstvím dohled. Pojem dohledu není nikde blíže vymezen. Přes dva stupně – tj. například mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a krajským – nelze dohled vykonávat.³⁰ Vyšší státní zastupitelství je oprávněno zasahovat do vyřizování věcí, ke kterým je podle zákona příslušné nižší státní zastupitelství, jen způsobem a v rozsahu stanoveném zákonem. Nejbližší vyšší státní zastupitelství je oprávněno vykonávat dohled nad postupem nejbližší nižších státních zastupitelství ve svém obvodu při vyřizování věcí v jejich příslušnosti a dávat jim k jejich postupu písemné pokyny.³¹ Podle § 12 odst. 2 novelizovaného zákona o státním zastupitelství může počínaje dnem 1. března 2002 nejvyšší státní zástupce vydávat pro státní zastupitelství stanoviska ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů při výkonu působnosti státního zastupitelství. Toto ustanovení bylo do novely včleněno proto, aby se předešlo nějakým sporným diskusím o tom, zda Nejvyšší státní zastupitelství, potažmo nejvyšší státní zástupce, je oprávněn vydávat jakákoli stanoviska tohoto druhu, když v souladu s požadavky praxe byla stanoviska vydávána již od roku 1995 a projevila se jako potřebná.³²

Součástí komplexní novely občanského soudního řádu uveřejněné pod č. 207/2009 Sb. je rovněž změna trestního řádu a zákona o státním zastupitelství. Z několika provedených změn vzbudila nejbouřlivější diskusi možnost, aby v řízení před okresním soudem se státní zástupce mohl nechat zastoupit právním čekatelem nebo asistentem

²⁹ Šabata, K. *Poznámky k postavení státního zástupce v trestním řízení*. Státní zastupitelství 07-08/2007. Praha : LexisNexis CZ, s. 53-54.

³⁰ Fenyk, J. *Veřejná žaloba. Díl první*. Institut Ministerstva spravedlnosti ČR pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, s. 26.

³¹ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a přepracované vydání. Linde Praha, 2006, s. 152.

³² Fenyk, J. *Veřejná žaloba. Díl druhý*. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti ČR, 2002, s. 229.

státního zástupce (§ 180 odst. 1 TrŘ, § 33 odst. 7 zákona o státním zastupitelství). Jakožto zásadní argument hovořící proti schválenému řešení je zmiňována skutečnost, že i s ohledem na generální zmocnění nově zakotvené v § 33 odst. 7 zákona o státním zastupitelství („V trestním řízení může státní zástupce pověřit právního čekatele nebo asistenta státního zástupce, aby jej zastupoval při jednotlivém úkonu tohoto řízení, v řízení před soudem se může dát zastoupit právním čekatelem nebo asistentem státního zástupce pouze před okresním soudem“) je v trestním řízení na „okresní“ úrovni státní zástupce de facto zcela nahraditelný asistentem a otevírá se tak cesta pro tzv. asistenční model státního zastupitelství, který funguje například ve Francii, kdy v čele úřadu stojí jeden státní zástupce, který výkon své pravomoci v jednotlivých případech přenáší na substituty. Za nynější zákonné úpravy tedy existuje možnost, že na menším okresním státním zastupitelství bude jmenován pouze okresní státní zástupce, snad jeho náměstek a dále kolem pěti asistentů, kteří budou fakticky vykonávat úkoly řadových státních zástupců, kdy vedoucí státní zástupce bude namísto nich jen podepisovat. Nastíněný model by byl oproti nynějšímu stavu jistě levnější a „flexibilnější“. Asistent je totiž v pracovním poměru a na rozdíl od státního zástupce u něj proto nejsou žádné garance nezávislosti. Řečeno „natvrdo“, vzpurného asistenta je možno se zbavit nepoměrně snadněji, než vzpurného státního zástupce. Nastíněním shora uvedené katastrofické verze nechci vyvolávat strašáky, že by vedení resortu či Ministerstvo spravedlnosti mělo v úmyslu tento model realizovat, nicméně zákonná úprava tomuto řešení otevírá cestu a co snad nehrozí dnes, může hrozit zítra. Pro moc výkonnou, již státní zastupitelství je součástí, by tento model mohl být v budoucnu lákavý právě vzhledem k možným finančním úsporám. Schválená úprava přinejmenším v budoucnu usnadňuje tlak na snižování tabulkových míst státních zástupců ve prospěch asistentů.³³ Myslím si, že právě pro přípravné trestní řízení a součinnost státního zástupce s policejním orgánem je nezbytné navýšení počtu státních zástupců a nikoliv jejich snížení na úkor asistentů státního zástupce. Nicméně zřízení asistentů státního zástupce, avšak při zachování počtu státních zástupců, by mohlo mít pro součinnost státního zástupce s policejním orgánem velice pozitivní dopad, avšak osobně bych odňal možnost asistenta státního zástupce zastupovat tohoto před okresním soudem.

³³ Lata, J. *Hrozí asistenční model státního zastupitelství*. Státní zastupitelství 03/2009. Praha :Novatrix, s. 28-29.

5. 2 Státní zástupce a základní zásady trestního řízení

Státní zástupce jako významný a specifický subjekt trestního řízení, je trestním řádem vybaven řadou procesních práv a je mu však zároveň uložena řada procesních povinností. Stejně jako všechny orgány činné v trestním řízení je nucen postupovat podle zásady oficiality, kdy v celém trestním řízení je povinen postupovat z úřední povinnosti a veškeré potřebné úkony provádět z vlastní iniciativy bez průtahů a za dodržení garantovaných práv a svobod osob. Ze zásady oficiality je odvozena zásada legality, která charakterizuje dominantní postavení státního zástupce v přípravném řízení tím, že mu ukládá stíhat všechny trestné činy o nichž se dozví. Vztahuje se výhradně na státního zástupce a ukládá mu odpovědnost za stíhání všech trestných činů, za udržení legálního stavu ve společnosti a prosazení rovnosti osob před zákonem. Je však mylné se domnívat, že zásada legality znamená absolutní donucení ke stíhání všech trestných činů, v určitých případech totiž zákonodárce stanovil výjimky, kdy nelze z logiky smyslu veřejného zájmu trestní stíhání konat. Obžalobu může státní zástupce podat jen pro skutek, pro který bylo podle § 160 TrŘ zahájeno trestní stíhání. Zastupováním této obžaloby před soudem pak pokračuje státní zástupce v naplňování svého úkolu při stíhání trestných činů ve veřejném zájmu. Prostřednictvím realizace obžalovací zásady uplatňuje státní zástupce svůj rozhodující vliv na řízení před soudem. Podání obžaloby (návrhu na potrestání) je jediným možným podnětem pro zahájení řízení před soudem (*nemo index sine autore*). Státní zástupce je tak pánem sporu (*dominus litis*). Státní zástupce může rovněž v rámci svých povinností daných zásadou legality, obžalobou disponovat i s využitím možnosti vzít obžalobu zpět. Neomezeně tak může činit od podání obžaloby až do zahájení hlavního líčení. Zpětvzetí žaloby znamená vrácení věci zpět do přípravného řízení s dominancí státního zástupce.³⁴ Ke splnění úkolu státního zástupce při naplňování zásady legality, hraje důležitou roli zásada vyhledávací, která ukládá objasňovat i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i neprospěch osoby, proti níž se řízení vede. Další zásadou je zajištění práva na obhajobu, kdy státní zástupce má povinnost vykonávat dozor nad zákonností v přípravném řízení, s čímž právě souvisí i právo na obhajobu, včetně povinnosti poučit osobu o jejich právech. Při aplikaci základní zásady zjišťování

³⁴ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 199.

skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jeho rozhodnutí, má státní zástupce specifické postavení, kdy nebude zpravidla sám zjišťovat skutkový stav, avšak bude dozírat na plnění povinností, které v tomto směru ukládá trestní řád policejnímu orgánu. V neposlední řadě je nutno, aby státní zástupce dbal uplatňování základní zásady řádného zákonného procesu a na dodržování práva na řádný zákonný proces.

5. 3 Oprávnění státního zástupce v přípravném řízení

K tomu, aby mohl státní zástupce plnit své úkoly v trestním řízení, ke kterým ho zavazuje Ústava a TrŘ, musí mít možnost na trestní řízení vykonávat vliv a za tím účelem je vybaven určitými procesními právy a jsou mu uloženy současně určité povinnosti, což znamená, že státní zástupce je subjektem trestního řízení. V řízení před soudem má samostatné postavení, vystupuje vlastním jménem a je procesní stranou, na rozdíl od přípravného řízení, kde nemá protějšek, který by disponoval stejnými právy jako on. Státní zástupce je v přípravném řízení zcela dominujícím orgánem a je za jeho průběh plně odpovědný, všeobecným úkolem je dozor nad zachováváním zákonnosti po celou dobu jeho průběhu. V tomto zájmu je např. vázán v přípravném řízení zjišťovat stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i neprospěch osoby, proti níž se trestní řízení vede. Stejně by se měl chovat v přípravném řízení i policejní orgán, kdy však velmi často bývá v praxi zvykem jednostrannost šetření policejního orgánu a to pouze v neprospěch osoby proti níž se řízení vede.

Státní zástupce rozhoduje o stížnostech proti rozhodnutím policejního orgánu, pokud jim tento sám nevyhoví. Žádost o odstranění průtahů v řízení nebo závad v postupu státního zástupce, vyřizuje státní zástupce bezprostředně vyššího státního zastupitelství (§ 157a). V přípravném řízení je výhradně státní zástupce oprávněn k závažným úkonům, kterými jsou, vedle rozhodnutí o postoupení věci jinému orgánu (§ 171), o zastavení trestního stíhání (§ 172) a o přerušení trestního stíhání (§ 173), zejména podání obžaloby, rozhodnutí o odklonech, prodloužení vazby, ponechání ve vazbě a propuštění z vazby. Dále je oprávněn nařídít zajištění majetku obviněného, nařídít exhumaci mrtvol a navrhnout vyžádání obviněného z ciziny. Mezi výhradní oprávnění státního zástupce v přípravném řízení dále patří požadovat údaje, které jsou předmětem bankovního tajemství, údaje z evidence cenných papírů, zajištění peněžních

prostředků na účtu, nařízení zadržení zásilky a souhlas k pohřbení mrtvoly při podezření z trestného činu. Státní zástupce rozhoduje i o dalších zásazích do osobních práv a svobod, kdy je oprávněn vyzvat k vydání věci, nařizuje odnětí věci, v přípravném řízení prohlídku jiných prostor a pozemků, osobní prohlídku, zadržení zásilky a sledování zásilky.³⁵ Je oprávněn dát v přípravném řízení soudci návrh, aby vzal osobu do vazby nebo vydal příkaz k zatčení a taktéž, aby nařídil domovní prohlídku. Dává souhlas policejnímu orgánu k zadržení osoby podezřelé, k vydání příkazu k odnětí věci a k nařízení osobní prohlídky. Při použití operativně pátracích prostředků uděluje písemné povolení k předstíranému převodu, ke sledování osob a věcí a státní zástupce vrchního státního zastupitelství podává návrh, aby soudce vrchního soudu povolil použití agenta. Specifické úkoly plní státní zástupce v různých fázích přípravného řízení a ve zkráceném přípravném řízení. V případech, že policejní orgán neskončí prověřování oznámení ve lhůtách stanovených v § 159 odst. 1 TrŘ, je státní zástupce oprávněn tyto lhůty prodloužit a případně pokynem policejnímu orgánu určit úkony, které má provést. Státní zástupce je dále oprávněn podle § 159a TrŘ věc odložit a zrušit usnesení policejního orgánu o odložení věci ve lhůtě 30 dnů, popřípadě jej nahradit vlastním rozhodnutím. Státní zástupce též dává policejnímu orgánu souhlas k dočasnému odložení trestního stíhání a k případnému prodloužení lhůt jeho trvání. V další fázi trestního řízení je státní zástupce oprávněn rozhodnout usnesením o zahájení trestního stíhání, i když toto rozhodnutí nepatří do jeho výhradní pravomoci, jelikož tak činí ve většině případů policejní orgán. Pouze státní zástupce však koná vyšetřování o trestných činech spáchaných příslušníky Policie ČR, BIS a Úřadu pro zahraniční styky a informace. Nejvýznamnější rozhodnutí v přípravném řízení svěřuje TrŘ státnímu zástupci, čímž je zvýrazněno dominantní postavení státního zástupce. Dominantní postavení přísluší státnímu zástupci i ve zkráceném přípravném řízení. Na základě zprávy předložené policejním orgánem, je výhradně státní zástupce oprávněn podat soudu návrh na potrestání. Dále je oprávněn na základě okolností případu prodloužit lhůtu pro skončení zkráceného přípravného řízení. Státní zástupce dává podáním obžaloby výhradní podnět k tomu, aby soud mohl zahájit řízení a tuto obžalobu před soudem potom zastupuje, kdy jeho přítomnost při hlavním líčení je povinná.

³⁵ Jelínek, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 5 aktualizované vydání. Linde Praha, a.s., 2007, s. 193.

K prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, je státní zástupce dále oprávněn (§ 157 odst. 2 TrŘ):

- a) vyžadovat od policejního orgánu spisy, včetně spisů v nichž nebylo zahájeno trestní řízení, dokumenty, materiály a zprávy o postupu při prověřování trestních oznámení a jiných podnětů nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Státní zástupce může využít různých metod (například prověrek, dotazů na výsledky prověřování, vyžadovat předkládání záznamů a protokolů o úkonech prováděných za účelem prověření skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin aj.),
- b) odejmout kteroukoliv věc policejnímu orgánu a učinit opatření, aby věc byla přikázána jinému policejnímu orgánu. Spory či pochybnosti o místní příslušnosti mezi policejními orgány podle tohoto ustanovení se neřeší,
- c) dočasně odložit trestní stíhání (§ 159b TrŘ)³⁶.

³⁶ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., a kol. *Přípravné řízení trestní*. 2. vydání. Praha C.H. Beck, 2003, s.138.

6. Platná právní úprava postavení policejního orgánu v trestním řízení

6.1 Vymezení policejního orgánu

Policejní orgán je státní orgán, jehož úkolem je mimo-jiné odhalování trestných činů a jejich pachatelů. Policejními orgány, jako orgány činnými v trestním řízení mohou být:

- útvary PČR,
- útvar Ministerstva vnitra ČR pro inspekční činnost v řízení o trestných činech policistů,
- pověřené orgány Vojenské policie v řízení o trestných činech příslušníků ozbrojených sil,
- pověřené orgány Vězeňské služby ČR v řízení o trestných činech jejich příslušníků,
- pověřené orgány Bezpečnostní informační služby v řízení o trestných činech příslušníků této služby,
- pověřené orgány Úřadu pro zahraniční styky a informace v řízení o trestných činech příslušníků této služby,
- pověřené celní orgány v řízení o trestných činech spáchaných porušením celních předpisů.³⁷

Všechny tyto orgány mají v trestním řízení stejné pravomoci jako policejní orgán. Nejčastěji samozřejmě vystupují v roli policejních orgánů, orgány Policie České republiky. Orgány, které nejsou útvary PČR a útvarům MV pro inspekční činnost, a které mají postavení policejního orgánu, mohou působit pouze v rámci postupu před zahájením trestního stíhání při objasňování a prověřování podnětů k trestnímu stíhání, nikoli však též ve vyšetřování. To znamená, že zjistí-li tyto orgány skutečnosti odůvodňující zahájení trestního stíhání, bez odkladu musí věc předat orgánu příslušnému konat vyšetřování. Nelze tedy v žádném případě s případným předáním otálet, či jinak zdržovat trestní řízení. Vyšetřovacím orgánem je policejní orgán, který je oprávněn působit v celém přípravném řízení a to jak v postupu před zahájením trestního stíhání, tak i ve vyšetřování. Trestní řád stanoví, že vyšetřování koná, nestanoví-li

³⁷ Jelínek, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 5 aktualizované vydání. Linde Praha, a.s., 2007, s. 196

zákon jinak, Služba kriminální policie a vyšetřování v útvarech, který stanoví zvláštní zákon. Ministr vnitra může pověřit vyšetřováním i jiné útvary PČR a stanovit jejich působnost, jako příklad lze uvést Útvar pro odhalování organizovaného zločinu. Z příslušnosti těchto policejních orgánů jsou vyňaty trestné činy příslušníků Policie ČR, BIS a Úřadu pro zahraniční styky a informace, kde koná vyšetřování státní zástupce. Do konce roku 2001 právní úprava rozlišovala jednak vyšetřovatele policie a jednak policejní orgány, od roku 2002 byl tento dualismus odstraněn a výlučným orgánem činným v trestním řízení se stal policejní orgán. Vyšetřovatel měl podle zákonodárce do jisté míry nahrazovat vyšetřujícího soudce. Stalo se bizarním faktem, že tento čistě exekutivní orgán stále posiloval své postavení na úkor veřejné žaloby. Vedl vyšetřování se značnou autonomií, mohl zastavovat zahájené trestní stíhání a postupovat věc jinému orgánu a činit tak, podobně jako soud, svým rozhodnutím překážku věci pravomocně rozsouzené, mohl vznášet námitky proti pokynu veřejného žalobce v přípravném řízení, v řadě případů jeho pokyny neplnil a polemizoval s ním o otázkách právní kvalifikace, nutnosti provádět některé úkony apod.³⁸

Výše uvedené označení „policejní orgán“ bylo vytvořeno z praktických důvodů. Státní zástupce pro potřeby trestního řízení potřebuje jedinou kontaktní policejní autoritu. Sám nemůže mít vždy okamžitý přehled o tom, kterému policistovi konkrétně byla ta která trestní věc přidělena. Z tohoto důvodu by se zpravidla měl obracet na příslušný útvar policie a nikoli na konkrétního policistu, i když praxe je v tomto směru značně různorodá.³⁹

Policejní orgány mají stanovenou povinnost při plnění úkolů v trestním řízení spolupracovat. V odůvodněných případech, zejména při provádění neodkladných nebo neopakovatelných úkonů, jsou oprávněni požádat kteréhokoliv příslušníka policie ve službě o pomoc. Pokud je to nezbytné, může požádat policejní orgán o provedení potřebného úkonu v trestním řízení jiný policejní orgán.

Procesní samostatnost policistů plnících úkoly trestního řízení po novele TrŘ č. 265/2001 Sb. vychází z toho, že policisté, kteří vykonávají úkony trestního řízení, jsou vázáni pokyny státního zástupce vykonávajícího v přípravném řízení dozor.

³⁸ Fenyk, J. *Vademekum státního zástupce*. 1. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2003, s. 9-10.

³⁹ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T., a kol. *Trestní právo procesní*. 4 aktualizované a přepracované vydání. Linde Praha, 2006, s. 162.

Státní zástupce je jím procesně, nikoli služebně nadřízen.⁴⁰ Princip procesní samostatnosti policejních orgánů nelze pojímat pouze z institucionálního pohledu (takové koncepci odporuje znění § 3a odst. 3 zákona o policii, slovo „policista“ zde použité nelze obcházet poukazem na to, že zákon o policii měl zjevně na mysli policejní orgán jako instituci). Je třeba ho chápat z hlediska účelu této procesní samostatnosti – a tím je dosažení toho, aby si státní zástupce, který zastupuje veřejnou žalobu, mohl vytvořit pro plnění této úlohy předpoklady, tak jak je obecně zdůvodněno i dominantní postavení státního zástupce v přípravném řízení. K dosažení tohoto cíle je potřebné, aby policisté plnící úkoly v trestním řízení postupovali odborně a iniciativně, ale i v souladu se zákonem a nestranně. Nelze pak na jedné straně připustit to, že by procesní samostatnost zůstala ve stejném rozsahu, jak tomu bylo podle úpravy účinné do konce roku 2001, resp. posílené kvantitativně o další kategorie policistů plnící úkoly v trestním řízení (potom by nadále přetrvávaly důvody schválení novely TrŘ č. 265/2001 Sb. – zejména duplicita provádění některých úkonů, nevyjasněné kompetence mezi dvěma typy orgánů v policii, nebezpečí zpochybnění dominance státního zástupce v přípravném řízení vedoucí až ke skryté jakési „kontradiktornosti“ v přípravném řízení). Na straně druhé ovšem procesní samostatnost policistů plnících úkoly trestního řízení po novele TrŘ č. 265/2001 Sb. vychází z toho, že policisté, kteří vykonávají úkony trestního řízení, jsou vázáni pokyny státního zástupce vykonávajícího dozor. Státní zástupce je jím procesně, nikoli služebně nadřízen. Tím nejsou dotčeny vztahy služební nadřízenosti a podřízenosti v rámci policie, avšak její uplatňování nesmí zpochybňovat pokyny dané státním zástupcem.⁴¹

6. 2 Oprávnění policejního orgánu v součinnosti se státním zástupcem

Policejní orgán je v trestním řízení povolán k tomu, aby státnímu zástupci aktivně napomáhal při naplňování jeho úlohy v trestním řízení, kterou je uskutečňování trestního stíhání a prosazování požadavku legality. Jednotliví policisté, kteří v trestním řízení plní úkoly policejních orgánů, jsou při provádění úkonů trestního řízení vázáni pokyny státního zástupce, který pokyny dává podle povahy věci přímo policistovi, nebo

⁴⁰ Růžička, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 439.

⁴¹ Růžička, M. *K otázce procesní samostatnosti policejního orgánu*. Státní zástupitelství 10/2008. Praha : LexisNexis CZ, s. 21-22.

příslušnému útvaru a proti těmto pokynům nemůže dát policejní orgán žádných námitek. Státní zástupce má ve vztahu k policejnímu orgánu rozsáhlé dozоровé pravomoci, dále rozsáhlé zrušovací pravomoci a v neposlední řadě, právo odnímat a přikazovat věc policejním orgánům. Policejní orgán není po novele, provedené zákonem č. 265/2001 Sb., oprávněn trestní stíhání zastavit, nebo přerušit ani postoupit věc jinému orgánu, tato rozhodnutí dnes přísluší v přípravném řízení jen státnímu zástupci. Jinak ovšem policejní orgán provádí veškeré úkony, ke kterým je podle TrŘ oprávněn, a ke kterým nepotřebuje souhlas státního zástupce, samostatně a s plnou odpovědností za jejich zákonné a včasné provedení. O zahájení úkonů trestního řízení je však povinen státního zástupce informovat nejpozději ve lhůtě 48 hodin, opisem záznamu o jejich zahájení, aby se státní zástupce mohl neprodleně ujmout své dozоровé funkce v přípravném řízení. Hlavním úkolem policejního orgánu je tedy prověřit a objasnit podnět k trestnímu řízení a vytvořit tím pro státního zástupce předpoklady pro závěr o důvodnosti trestního stíhání a podání veřejné žaloby. V některých případech je provedení úkonu závislé na souhlasu či nařízení státního zástupce nebo soudce. Na základě zásady oficality, je policejní orgán povinen sám trestní řízení a přípravné řízení zahájit ve všech případech podezření ze spáchání trestného činu. Za tím účelem je též povinen nejen přijímat oznámení a podněty, ale též sám neprodleně reagovat na vlastní poznatky. Podle TrŘ může policejní orgán sám rozhodnout usnesením o odložení věci dle § 159a TrŘ. Usnesení o odložení dle odstavce 1 až 5 § 159a TrŘ, je povinen do 48 hodin zaslat státnímu zástupci, který jej může zrušit a nahradit vlastním rozhodnutím. Policejní orgán je před zahájením trestního stíhání oprávněn provádět úkony uvedené v hlavě deváté TrŘ, provádět neodkladné nebo neopakovatelné úkony, odložit nebo odevzdat věc a taktéž dočasně odložit zahájení trestního stíhání. Trestní řád označuje tuto fázi trestního řízení jako prověřování a je třeba konstatovat, že policejní orgán v této fázi přípravného řízení je převážně vázán pokyny státního zástupce.

7. Kompetence státního zástupce a policejního orgánu v přípravném řízení se zaměřením na postup podle hlavy IX. TrŘ

Státní zástupce sehrává v přípravném řízení velmi důležitou roli, ve své roli veřejného žalobce je představitelem veřejného zájmu a je nezávislý na soudu i ostatních procesních stranách. Ústava, TrŘ, resp. i speciální zákony o státním zastupitelství vybavují státního zástupce rozsáhlými právy i povinnostmi. Státní zástupce je subjektem, který má v přípravném řízení dominantní postavení. Policejní orgán sice požívá při provádění úkonů trestního řízení procesní samostatnosti, je však vázán pokyny státního zástupce.⁴² Pozice státního zástupce se v jednotlivých stádiích trestního řízení podstatně liší, i když je ve všech významná. V soudním řízení je státní zástupce stranou, jehož role je slabší, oproti přípravnému řízení, kde má dominantní postavení. Vztah mezi veřejným žalobcem a policejními orgány je vztahem kontroly a specifické podřízenosti. Zákon tento vztah označuje také jako dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení. Policie až na výjimky, opatřuje důkazy nezbytné pro objasnění skutkového stavu věci. Některé závažnější zásahy do práv a svobod fyzických osob, náleží výlučně do působnosti veřejného žalobce. Novela TrŘ z roku 2001 staví veřejného žalobce do pozice mezi soud a policii a vytváří tak mezistupeň v hierarchii trojí kontroly: policie – veřejný žalobce – soud. Má-li státní zástupce plnit všechny své povinnosti v trestním řízení, musí k tomuto účelu disponovat odpovídajícími oprávněními. Ve vztahu k policejnímu orgánu platí, že tento orgán je k tomu, aby státnímu zástupci aktivně a při zachování vlastní relativní samostatnosti a odpovědnosti pomáhal při naplňování jeho úlohy v trestním řízení. Je naprosto vyloučeno, aby policejní orgán na sebe převzal úlohu, kterou má plnit státní zástupce.⁴³

7. 1 Kompetence a povinnosti státního zástupce

Kompetence a povinnosti státního zástupce ve vztahu k přípravnému řízení jsou upraveny zejména v obecných ustanoveních § 157 a 157a TrŘ, kdy státní zástupce v přípravném řízení je zejména:

⁴² Růžička, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 469.

⁴³ Růžička, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 59-60.

- povinen organizovat svou činnost tak, aby účinně přispíval k včasnosti a důvodnosti trestního stíhání,
- může uložit policejnímu orgánu provedení úkonů potřebných k objasnění věci a zjištění pachatele, kdy těmto úkonům musí policejní orgán vyhovět,
- může vyžadovat od policejního orgánu spisy, dokumenty, materiály a zprávy o postupu.

V celém přípravném řízení se dále uplatňuje dozor státního zástupce nad zachováváním zákonnosti (§174), kdy při výkonu tohoto dozoru je státní zástupce oprávněn:

- dávat závazné pokyny k vyšetřování trestných činů,
- vyžadovat od policejního orgánu spisy a jiné materiály o spáchaných trestných činech za účelem prověrky, zda policejní orgán včas zahajuje trestní stíhání a řádně v něm pokračuje,
- účastnit se provádění úkonů policejního orgánu, osobně provést jednotlivý úkon nebo celé vyšetřování a vydat rozhodnutí v kterékoliv věci, přitom postupuje podle ustanovení TrŘ platných pro policejní orgán a proti jeho rozhodnutí je přípustná stížnost ve stejném rozsahu jako proti rozhodnutí policejního orgánu,
- vracet věc policejnímu orgánu se svými pokyny k doplnění,
- rušit nezákonná nebo neodůvodněná rozhodnutí a opatření policejního orgánu, které může nahrazovat vlastními,
- přikázat, aby úkony ve věci prováděla jiná osoba služebně činná v policejním orgánu.⁴⁴

Státnímu zástupci je též vyhrazeno konat vyšetřování a zkrácené přípravné řízení vedené proti policistům Policie ČR, příslušníkům BIS a příslušníkům Úřadu pro zahraniční styky a informace

K některým rozhodnutím a opatřením v přípravném řízení je oprávněn pouze státní zástupce, takové případy jsou vyjmenovány v § 175 a na řadě dalších míst TrŘ, kdy z těchto výlučných pravomocí stojí za zmínku zejména:

- podat obžalobu (§ 176),
- podat soudu návrh na vydání příkazu k zatčení (§ 69 odst. 1),

⁴⁴ Jelínek, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 5 aktualizované vydání. Linde Praha, a.s., 2007, s. 438.

- podat návrh na ochranná opatření (§ 178 odst. 2) ,
- rozhodnout o zastavení, podmíněném zastavení nebo přerušení trestního stíhání, o postoupení věci jinému orgánu (§ 171-173, § 309), o schválení narovnání a zastavení trestního stíhání (§ 309), o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání (§179g),
- podat soudu návrh na vzetí do vazby (§ 68 odst. 1),
- rozhodovat o prodloužení vazby a o ponechání obviněného ve vazbě (§ 71 odst. 3,4), o propuštění z vazby a o žádosti obviněného o propuštění z vazby, o propuštění z vazby za současného nahrazení vazby zárukou, slibem, dohledem probačního úředníka nebo peněžitou zárukou (§ 73b odst. 3), o zrušení peněžitě záruky nebo změně její výše (§ 73a odst. 4),
- rozhodnout o zajištění zaknihovaných cenných papírů (§ 79c),
- zajistit majetek obviněného (§ 347 a násl.), zajistit nárok poškozeného (§ 47-49) a požadovat údaje, které jsou předmětem bankovního a daňového tajemství, i údaje z evidence cenných papírů (§ 8 odst. 2),
- nařídit exhumaci mrtvoly (§ 115 odst. 2),
- nařídit zadržení zásilky (§ 86),
- otevřít zásilku (§ 87) se souhlasem soudce,
- nařídit záměnu zásilky (§ 87a) se souhlasem soudce,
- nařídit sledování zásilky (§ 87b),
- povolit předstíraný převod (§ 158c),
- povolit sledování, při kterém mají být pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy (§ 158d odst. 2),
- navrhnout soudu vydání mezinárodního a evropského zatýkacího rozkazu na obviněného, který se zdržuje v cizině (§ 384 odst. 1, § 405 odst. 1),
- provést předběžné šetření v řízení o vydání osoby do ciziny (§ 394),
- zadržet osobu v řízení o vydání osoby do ciziny nebo dát příkaz k jejímu zadržení policejním orgánem (§ 395),
- podat soudu návrh na předběžnou vazbu v řízení o vydání osoby do ciziny (§ 396 odst. 1),
- navrhnout soudu dočasné předání vyžádané osoby do členského státu EU (§ 414 odst. 1),

- požádat příslušný orgán, aby zbavil osobu, předávanou do členského státu EU, výsady nebo imunity (§ 415 odst.2),
- navrhnout soudu při souběhu více evropských zatýkacích rozkazů nebo žádostí o vydání, které z nich mají být vykonány (§ 419 odst. 1, § 420 odst. 1),
- udělovat souhlas k přítomnosti orgánů cizího státu při úkonech právní pomoci na území ČR,
- podávat návrh Vrchnímu soudu v Praze o povolení skrytého vyšetřování policistou cizího státu (§ 437 odst. 2),
- určit, který z více obhájců téhož obviněného má přijímat písemnosti a vyrozumění o úkonech, jestliže tak neučinil obviněný sám (§ 37 odst. 3),
- rozhodnout, že stát ponese náklady na znalecký posudek, který vyžádá obviněný nebo poškozený (§ 151a).⁴⁵

K provedení některých úkonů zasahujících do práv a svobod občanů je za splnění v zákoně uvedených podmínek oprávněn i policejní orgán, aniž by musel mít k dispozici předchozí souhlas státního zástupce či jeho povolení. I tyto úkony však podléhají přezkoumání ze strany státního zástupce, popř. následně i soudu. K vydání předchozího souhlasu nebo povolení, nejde-li o případy, kdy povolení vydává dodatečně, vysloví dodatečně souhlas nebo rozhodnutí policejního orgánu zruší, přistoupí státní zástupce jen na základě spolehlivé znalosti skutkového stavu, který získá ze spisu nebo ve výjimečných případech z informace policejního orgánu a kterou popřípadě upřesní dotazy. Při přezkoumávání úkonů, které byly provedeny bez jeho předchozího souhlasu, státní zástupce musí zejména přezkoumat, proč věc nesnesla odkladu a zda skutečně z naléhavých důvodů nebylo možno souhlasu dosáhnout.⁴⁶ Zjistí-li závady, písemně na ně upozorní příslušného nadřízeného policejního orgánu, a to popřípadě i prostřednictvím vedoucího státního zástupce, pokud nebude v úvahu přicházet též jiné neodkladné opatření. Úkony by se tedy daly rozdělit a popsat v několika částech.

⁴⁵ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 545-546.

⁴⁶ Růžička, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 502-503.

7. 2 Úkony jejichž účelem je získání věci vydáním nebo odnětím

- a) Výzva k vydání věci – oprávnění vyzvat k vydání věci důležité pro trestní řízení mají soud a v přípravném řízení státní zástupce a policejní orgán, který nepotřebuje k vydání výzvy předchozí souhlas státního zástupce. Výzva k vydání věci je opatřením a není žádným způsobem formalizována, je ale nutné, aby obsahovala poučení pro případ, že jí nebude vyhověno. V takovém případě může být osobě věc odňata a může jí být uložena pořádková pokuta.
- b) Odnětí věci - není-li věc důležitá pro trestní řízení na vyzvání vydána tím, kdo jí má u sebe, může mu být odňata. Rozhodnout o odnětí věci je oprávněn soud a v přípravném řízení státní zástupce a policejní orgán. Policejní orgán potřebuje k vydání takového rozhodnutí předchozí souhlas státního zástupce a bez předchozího souhlasu může rozhodnout o odnětí věci jen tehdy, jestliže věc nesnese odkladu a souhlasu nelze předem dosáhnout.
- c) Zajištění peněžních prostředků na účtu u banky, u spořitelního a úvěrního družstva nebo jiných subjektů, které vedou účet pro jiného, blokace peněžních prostředků penzijního připojištění, blokace čerpání finančního úvěru a blokace finančního pronájmu - důvodů pro zajištění peněžních prostředků je několik a patří k nim, že jsou určeny ke spáchání trestného činu, k jeho spáchání byly užity, nebo jsou výnosem z trestné činnosti. Trestní řád nevyžaduje, aby šlo o peněžní prostředky na účtu obviněného. Na počátku trestního řízení v úseku před zahájením trestního stíhání nelze velice často určit okruh podezřelých osob, je však potřeba peněžní prostředky zajistit. Rozhodnout o zajištění peněžních prostředků je oprávněn předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce a policejní orgán, který však k takovému rozhodnutí potřebuje předchozí souhlas státního zástupce. Bez předchozího souhlasu státního zástupce může policejní orgán rozhodnout, jestliže věc nesnese odkladu, je však povinen předložit své rozhodnutí do 48 hodin státnímu zástupci, který s ním buď vysloví souhlas nebo je zruší. Proti usnesení o zajištění peněžních prostředků je přípustná stížnost, která nemá odkladný účinek.
- d) Zajištění zaknihovaných cenných papírů – jedná se o akcie, podílové listy, dluhopisy atd. Právní úprava co se týče rozhodování stejná jako v předchozím případě.

7. 3 Úkony jejichž podstatou jsou prohlídky

- a) Domovní prohlídka - je přípustná jen pro účely trestního řízení. Lze ji vykonat pouze je-li zahájeno trestní stíhání, nebo jde-li o neodkladný úkon, existují-li zákonné důvody k nimž patří to, že se v obydlí zdržuje osoba nebo věc důležitá pro trestní řízení. Příkaz vydává předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce, soudce.
- b) Prohlídka jiných prostor a pozemků – nařídít prohlídku jiných prostor nebo pozemku je oprávněn předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán, který však k takovému rozhodnutí potřebuje předchozí souhlas státního zástupce. Bez předchozího souhlasu státního zástupce může policejní orgán rozhodnout, jestliže příkazu nebo souhlasu předem nelze dosáhnout a věc nesnese odkladu. Bez příkazu nebo souhlasu může policejní orgán vykonat prohlídku jiných prostor nebo pozemků také tehdy, kdy uživatel těchto prostor písemně prohlásí, že s prohlídkou souhlasí.
- c) Osobní prohlídka – v prvním případě lze vykonat osobní prohlídku tehdy, existuje-li důvodné podezření, že někdo má u sebe věc důležitou pro trestní řízení a druhým důvodem je ochrana života nebo zdraví. Odlišný účel osobní prohlídky ovlivňuje vydání příkazu k osobní prohlídce i samotnou možnost jejího výkonu. Nařídít osobní prohlídku je oprávněn předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce a policejní orgán. Policejní orgán k tomu potřebuje předchozí souhlas státního zástupce, TrŘ nevyžaduje písemnou formu. Bez příkazu nebo předchozího souhlasu může osobní prohlídku vykonat jen tehdy, jestliže příkazu nebo souhlasu nelze předem dosáhnout a věc nesnese odkladu. Bez příkazu nebo předchozího souhlasu lze provést osobní prohlídku u osoby zadržené, u osoby, která byla zatčena nebo která se bere do vazby.
- d) Vstup do obydlí, jiných prostor a na pozemek - důvody vstupu do obydlí, jiných prostor a na pozemek jsou dány neodkladností věci a nezbytností vstupu na taková místa pro ochranu života nebo zdraví osob, nebo pro ochranu jiných práv a svobod, nebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku. Na tato místa může policejní orgán vstoupit také v případě, že se zde zdržuje osoba na kterou byl vydán příkaz k zatčení, příkaz k předvedení nebo příkaz k dodání do výkonu trestu odnětí svobody.

7. 4 Úkony, které slouží k zajištění zásilek

- a) Zadržení zásilky – zadržení zásilky obsahuje dva instituty umožňující ovlivnit přepravu zásilky a to jednak jejím zadržením a jednak pozdržením její přepravy. Důvodem pro zadržení zásilky je to, že k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení v konkrétní věci, je nutno zjistit obsah nedoručených poštovních zásilek, jiných zásilek nebo telegramů. Nařídí zadržení zásilky je oprávněn předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce. Nesnese-li věc odkladu a příkaz k zadržení zásilky nelze předem dosáhnout, může být přeprava zásilky na příkaz policejního orgánu pozdržena. Zásilku je možné pozdržet na dobu maximálně tří dnů a policejní orgán je povinen do 24 hodin o pozdržení zásilky vyrozumět státního zástupce.
- b) Otevření zásilky – vydanou zásilku může otevřít jen předseda senátu a v přípravném řízení se souhlasem soudce státní zástupce nebo policejní orgán. O otevření zásilky je nutno sepsat protokol.
- c) Záměna zásilky – rozhodnutí o záměně zásilky je oprávněn učinit předseda senátu a v přípravném řízení se souhlasem soudce, státní zástupce. Záměnu obsahu zásilky svěřuje TrŘ policejnímu orgánu.
- d) Sledovaná zásilka – ze znění ustanovení § 87b odst. 1 TrŘ vyplývá, že sledování zásilky přichází v úvahu pouze v přípravném řízení, a to před zahájením trestního stíhání, které bude zpravidla dočasně odloženo. Příkaz ke sledování zásilky může vydat státní zástupce a její sledování provede podle pokynů státního zástupce, policejní orgán. Ten může zahájit sledování zásilky i bez příkazu státního zástupce, jestliže věc nesnese odkladu a příkaz nelze předem opatřit. O takovém úkonu bez odkladu vyrozumí státního zástupce a dále postupuje dle jeho pokynů.

7. 5 Úkony, které slouží k zajištění informací

- a) odposlech a záznam telekomunikačního provozu – může být nařízen, je-li vedeno trestní řízení pro zvlášť závažný úmyslný trestný čin nebo pro jiný úmyslný trestný čin k jehož stíhání ČR zavazuje vyhlášená mezinárodní

smlouva. Příkaz je oprávněn vydat předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. Orgán činný v trestním řízení, tedy i policejní orgán může nařídit odposlech pokud s tím účastník odposlouchávané stanice souhlasí, kdy souhlas musí být písemný.

- b) získání údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu – je-li k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení třeba zjistit údaje o uskutečněném telekomunikačním provozu, které jsou předmětem telekomunikačního tajemství, nařídí předseda senátu a v přípravném řízení soudce, aby je právnické nebo fyzické osoby, které vykonávají telekomunikační provoz, sdělily jemu a v přípravném řízení buď státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Není tedy nutnost, aby žádost v přípravném řízení soudci adresoval státní zástupce, ale stačí žádost policejního orgánu, proto může být v tomto případě státní zástupce poněkud vynechán, což jistě není dobré, jelikož tento jako garant a pán přípravného řízení, by o takové žádosti policejního orgánu měl vědět.

7. 6 Zadržení podezřelého

Zadrzet obviněného podle § 75 TrŘ může policejní orgán bez předchozího souhlasu státního zástupce, musí mu však zadržení bezodkladně ohlásit. Zadržení podezřelého dle §76 odst.1 TrŘ je časově omezené opatření, sloužící k prozatímnímu zajištění osoby podezřelé ze spáchání trestného činu do doby, než bude proti ní zahájeno trestní stíhání, přezkoumána existence důvodů vazby a rozhodnuto o tom, zda bude vzata do vazby. Po novele TrŘ je podezřelým také osoba, které bylo ve zkráceném přípravném řízení sděleno podezření. K zadržení podezřelého potřebuje policejní orgán předchozí souhlas státního zástupce. Ten není vyžadován bezvýjimečně, bez takového souhlasu lze zadržení provést, jestliže věc nesnese odkladu a souhlasu předem dosáhnout nelze. Policejní orgán, který podezřelou osobu zadržel, ji vyslechne a bude-li podezření rozptýleno nebo důvody zadržení z jiné příčiny zaniknou, policejní orgán propustí osobu bezodkladně na svobodu. Nepropustí-li ji, předá státnímu zástupci protokol o jejím výslechu s usnesením o zahájení trestního stíhání a další důkazní materiál tak, aby státní zástupce mohl popřípadě podat soudu návrh na její vzetí do vazby. Ihned po zadržení je nutná povinnost policejního orgánu poučit zadrženého o jeho právu zvolit si obhájce a radit se s ním již v průběhu zadržení. Policejní orgán

stanoví zadrženému ke zvolení obhájce přiměřenou lhůtu, nejdéle v hodinách, a poskytne mu účinnou pomoc. Zde je nutné poznamenat, že ustanovení § 33 odst. 1, § 91, 92, 93 a 95 TrŘ, která obsahují práva obviněného včetně úpravy jeho výslechu, je třeba přiměřeně dbát i tehdy, jestliže je zadržená osoba vyslýchána v době, kdy ještě proti ní nebylo zahájeno trestní stíhání. Zadržená osoba má obdobná práva jako obviněný, nikoliv však všechna.

Osobní svobodu osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté, smí omezit kdokoliv, pokud je to nutné ke zjištění její totožnosti, k zamezení útěku nebo k zajištění důkazu. Je však povinen tuto osobu předat policejnímu orgánu a v případě, že jde o příslušníka ozbrojených sil, může jej odevzdat též nejbližšímu útvaru nebo správci posádky. Nelze-li takovou osobu ihned předat, je nutno některému z uvedených orgánů provedené omezení osobní svobody podezřelé osoby ihned oznámit (§76 odst. 2). Orgány činné v trestním řízení pak po převzetí podezřelého postupují obdobně jako při zadržení podezřelého policejním orgánem (§76 odst.1). Lhůta 48 hodin se počítá od okamžiku převzetí podezřelé osoby policejním orgánem. Institut omezení osobní svobody podle § 76 odst. 2, k němuž je oprávněn každý, tedy nejen orgány činné v trestním řízení, je jedním z reziduí obecného principu občanské svépomoci v oblasti trestního řízení. Na rozdíl od svépomoci podle občanského zákona může takto jednat kdokoliv, tedy i ten, kdo sám není trestným činem poškozen nebo ohrožen. Jeho smyslem je zabránit zmaření účelu trestního řízení tam, kde hrozí nebezpečí z prodlení.⁴⁷

7. 7 Vzájemný vztah policejního orgánu a státního zástupce

Státní zástupce rozhoduje jako druhoinstanční orgán o stížnostech oprávněných osob proti usnesením policejního orgánu. Jde-li o stížnost proti usnesení, k němuž dal státní zástupce souhlas nebo pokyn, rozhoduje o ní nadřízený státní zástupce. Zrušil-li státní zástupce usnesení policejního orgánu a nahradil je vlastním, jde o rozhodnutí učiněné ve druhém stupni a proti takovému rozhodnutí není stížnost přípustná. Pokud však státní zástupce nahradil rozhodnutí policejního orgánu svým vlastním

⁴⁷Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 305.

rozhodnutím jinak než na podkladě stížnosti oprávněné osoby proti usnesení policejního orgánu, v takovém případě, je proti jeho rozhodnutí přípustná stížnost ve stejném rozsahu jako proti rozhodnutí policejního orgánu. Velmi významná je dále povinnost státního zástupce vyřizovat žádosti osoby, proti které se trestní řízení vede a poškozeného, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu. Tyto žádosti se mohou vztahovat k jakémukoli úkonu a postupu policejního orgánu a lze jimi vytýkat též nečinnost. Žádost není vázána lhůtou, státní zástupce ji musí neprodleně vyřídit a o výsledku vyrozumět žadatele. Žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu patří mezi podněty k výkonu dozoru státního zástupce v přípravném řízení. Žádost může směřovat k odstranění průtahů v přípravném řízení, nebo k odstranění závad v postupu policejního orgánu. Právu toho, proti němuž se trestní řízení vede, a poškozeného odpovídá povinnost státního zástupce věc z podnětu takové žádosti neprodleně přezkoumat a vyřídit ji a žadatele o výsledku přezkoumání vyrozumět.⁴⁸

Státní zástupce podle § 174 odst. 2 písm. d) TrŘ postupuje v případech závažných procesních vad policejního orgánu a při nedostatcích v objasnění věci. Pokud jde o závažnější vady řízení, bude tomu tak zejména, jestliže:

- nebylo řádně zahájeno trestní stíhání,
- vyslychané osoby nebyly způsobem odpovídajícím jejich procesnímu postavení poučeny,
- k podání znaleckého posudku byla přibrána osoba nezapsaná do seznamu znalců a tlumočnicků, aniž byly splněny pro tento postup podmínky,
- obviněný neměl obhájce, a to popř. jen pro určitou část vyšetřování,
- obviněný nebyl vyslechnut za účasti obhájce, ač výslovně žádal o jeho účast na výslechu,
- byly konfrontovány osoby, které předtím nebyly vyslechnuty,
- při skončení vyšetřování nebylo umožněno obviněnému a jeho obhájci prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování .

U těchto procesních vad musí státní zástupce zvážit, zda lze ještě vůbec příslušnou vadu odstranit nebo napravit.

⁴⁸ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., a kol. *Přípravné řízení trestní*. 2. vydání. Praha C.H. Beck, 2003, s.668.

Policejní orgán je povinen účinně přispívat k včasnosti a důvodnosti trestního stíhání. Je obdařen značnou odpovědností a samostatností, úkony přípravného řízení provádí osobně a z vlastní iniciativy. Při provádění úkonů trestního řízení je vázán pokyny státního zástupce a jejich splnění nemůže odepřít. Policejní orgán vykonává v přípravném řízení velké množství procesních úkonů, zejména rozhoduje usnesením, přijímá různá opatření a provádí vyšetřovací úkony včetně úkonů důkazní povahy. Svou činností velmi zásadním způsobem ovlivňuje úspěšnost přípravného řízení. Po novelizaci TrŘ zákonem č. 265/2001 Sb., nerozhoduje již policejní orgán o nejdůležitějších meritorních rozhodnutích přípravného řízení, čímž je zastavení a přerušování trestního stíhání a o postoupení věci. Nicméně i nadále rozhoduje o odložení a odevzdání věci (§ 159a). V některých částech přípravného řízení je role policejních orgánů naprosto nezastupitelná a nemůže ji nahradit státní zástupce, ani soud, což platí zejména o neodkladných a neopakovatelných úkonech, jelikož policejní orgán je nepřetržitě dostupný oznamovatelům trestných činů a provádí první zákrok na místě činu. V postupu před zahájením trestního stíhání a ve zkráceném přípravném řízení mohou působit všechny policejní orgány uvedené v § 12 odst. 2 TrŘ.

K objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, opatřuje policejní orgán potřebné podklady a nezbytná vysvětlení a zajišťuje stopy trestného činu. V rámci toho je podle ustanovení § 158 odst. 3 TrŘ oprávněn, zejména vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů, vyžadovat odborná vyjádření od příslušných orgánů, obstarávat potřebné podklady a provádět ohledání místa činu a věci. Dále za podmínek uvedených v § 114 TrŘ vyžadovat provedení zkoušky krve nebo jiného podobného úkonu, včetně odběru biologického materiálu. Pořizovat zvukové a obrazové záznamy a snímat daktyloskopické otisky. Za podmínek § 76 TrŘ zadržet podezřelou osobu, za podmínek uvedených v § 78 až 81 TrŘ činit rozhodnutí a opatření v těchto ustanoveních naznačená a způsobem uvedeným v hlavě čtvrté TrŘ provádět neodkladné nebo neopakovatelné úkony.

Neodkladným úkonem je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání. Patří sem např. zadržení osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, ohledání věci a ohledání místa činu, vydání a odnětí věci atd.

Neopakovatelným úkonem je takový úkon, který nebude možno před soudem provést. Můžeme sem zařadit např. výslech svědka v případě, kdy umírá, jeho život je ohrožen nebo odjíždí na delší dobu do ciziny a výslech cizince jako svědka, jestliže nemá na území ČR pobyt.

Nelze-li pro neúplnost skutkových údajů určit příslušnost státního zástupce k výkonu dozoru nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení trestním v době, kdy policejní orgán sepsal záznam o zahájení úkonů trestního řízení, doručí se tento záznam státnímu zástupci státního zastupitelství odpovídajícího stupně v sídle policejního orgánu nebo jeho organizační složky. Policejní orgán s působností na celém území České republiky, doručí záznam krajskému státnímu zastupitelství v sídle policejního orgánu, u něhož je činný policista, který tento úkon učinil. Není-li v jednacím řádu stanoveno jinak, státní zástupce, jemuž byl doručen záznam o zahájení úkonů trestního řízení a který se nepovažuje za místně nebo věcně příslušného, učiní veškerá opatření, která nesnesou odkladu, včetně vydání rozhodnutí, jež činí státní zástupce při použití operativně pátracích prostředků, která náleží do působnosti státního zastupitelství a ke kterým je oprávněn tak, aby nedošlo ke zmaření účelu trestního řízení. Jinak postoupí věc k dalšímu řízení státnímu zastupitelství místně a věcně příslušnému. O postoupení věci současně vyrozumí policejní orgán, jenž mu záznam o zahájení úkonů trestního řízení doručil.⁴⁹ Policejní orgán je povinen umožnit státnímu zástupci osobní a soustavné sledování postupu trestního řízení a možnost státního zástupce být osobně přítomen na kterémkoliv procesním úkonu. V případě, kdy si státní zástupce svou účast na úkonu vyhradí, je nutné jej informovat nejméně 24 hodin předem, pokud však nejde o procesní úkon, který prokazatelně nesnese odkladu. Dominantní postavení státního zástupce v přípravném řízení vyplývá z toho, že státní zástupce zastupuje v přípravném řízení i v řízení před soudem, které může na přípravné řízení navazovat, veřejný zájem. Musí proto disponovat oprávněními ve vztahu k policii. Dalším důvodem pro dominanci státního zástupce je skutečnost, že policie v přípravném řízení provádí četné činnosti, jimiž velmi závažným způsobem zasahuje do základních práv a svobod, proto její činnost musí podléhat odpovídající kontrole.⁵⁰

⁴⁹ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., a kol. *Přípravné řízení trestní*. 2. vydání. Praha C.H. Beck, 2003, s.189.

⁵⁰ Růžička, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 702.

Novela TrŘ provedená zákonem č. 265/2001 Sb., je často v komentářích i v teoretických pracích vykládána jako mimo jiné výrazné posílení postavení státního zástupce, který vykonává dozor nad celým přípravným řízením. Zcela nepochybně znamenala novela TrŘ změnu v povinnostech a oprávněních státního zástupce. Je jisté, že se rozšířilo množství úkolů a povinností. Státní zástupce dozoruje celé přípravné řízení, ovlivňuje použití operativně-pátracích prostředků, v mnoha případech podává návrh k rozhodnutí soudce v přípravném řízení, některá rozhodnutí může a musí činit výlučně sám. Zpracovává meritorní rozhodnutí. Za podstatné považuji to, zda pravomoci a úkoly státního zástupce vymezené TrŘ pouze neobepínají samotnou náplň přípravného řízení, kterou je provádění úkonů a dokazování. Je otázkou, zda státní zástupce není natolik zahlcen plněním do jisté míry svých formálních povinností, že mírně menší akcent, objektivně věnuje problémům podstaty trestní věci, taktice dokazování a směřování trestního řízení. Tedy zda rozsah zákonných oprávnění a současně povinností nenutí státního zástupce v zavedeném a dlouhodobě stabilním způsobu práce na státních zastupitelstvích k formalismu. Faktem totiž zůstává, že vlastní náplň standardního přípravného řízení vytváří práce policejního orgánu. Policie ČR je stále velmi silnou institucí a organizací. Dokonce natolik navenek silnou, že je schopna vyvinout tlak i na usměrnění výkonu dozoru státního zástupce nad přípravným řízením. V praxi tedy pravidelně nastává z mého pohledu paradoxní situace, že úkony trestního řízení provádí jeden konkrétní policista, který je úkolován z titulu dozoru jednak státním zástupcem a jednak je úkolován a kontrolován policejními vedoucími. Od těchto subjektů dostává pokyny k provádění úkonů trestního řízení, včetně postupu dokazování. Z této situace nemusí pro průběh přípravného řízení nastat problém, avšak může docházet ke kolizím mezi zájmy státního zástupce a policejních vedoucích. Například státní zástupce při výkonu dozoru má představu o potřebě pečlivějšího ověření některých skutkových okolností, avšak policejní vedoucí má potřebu pro účely policejní statistiky ukončit věc z hlediska zlepšení výsledků výkazů práce oddělení a tlačí svého podřízeného k urychlenému ukončení úkonů. Je mně samozřejmě známo, že zákon hovoří jasně. Podle TrŘ zákonný pokyn státního zástupce je závazný pro policejní orgán bez ohledu, zda pro řadového policistu nebo vedoucího policejního orgánu. Avšak představy zákonodárce naplňují živí lidé se svými chybami, s přežitky z minulosti, s různým akcentem na význam své funkce apod. Lze dokumentovat

konkrétní případ, kdy policejní vedoucí vyjádřil nesouhlas s právním názorem dozorového státního zástupce, avšak bez toho, aby vůbec se státním zástupcem jakkoliv komunikoval. Policejní vedoucí dal přímo sám pokyn svému podřízenému, aby postupoval podle jeho požadavků, v rozporu s právními názory dozorujícího státního zástupce. Dozorující státní zástupce tak musel následně za pomoci svých dozorových zákonných oprávnění „svádět boj“ s policejním orgánem o prosazení svého právního názoru, zejména za použití oprávnění rušit rozhodnutí postupem podle § 174 odst. 2 písm. e) TrŘ. Uvedené zde zmiňují proto, že za daného právního stavu je nerozumné, viděno očima praxe, pozici státního zástupce v přípravném řízení glorifikovat a přeceňovat. Ve světě jsou různé modely řešení postavení státního zástupce a policejního orgánu – od úplné nezávislosti policejního orgánu až po přímou podřízenost. Domnívám se, že náš model je kompromisem mezi oběma zmíněnými krajnostmi. V našem systému, čím více je státní zástupce aktivní při výkonu dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení, tím více ovlivňuje každodenní práci řadového policisty, čím je státní zástupce při výkonu dozoru pasivnější, tím je postup policejního orgánu samostatnější. Dnes lze konstatovat jednoznačnou tendenci hlavního líčení v trestním řízení ke kontradiktornosti řízení a k prosazování postavení státního zástupce u hlavního líčení jako strany v trestním řízení, a to právně i fakticky. Ústup těchto tendencí není možno očekávat. Má-li státní zástupce v hlavním líčení v takovém typu řízení uspět, je na místě ještě více, než je tomu dnes, posilovat vzájemnou spolupráci státního zástupce s policejním orgánem. Je zapotřebí zabývat se možnostmi vytvořit model více akcentující přímou vazbu mezi státním zástupcem a policisty, konajícími úkon trestního řízení. V dnešní době již není možné, aby u policejního orgánu přetrvával pocit, že předložením spisu státnímu zástupci s návrhem na podání obžaloby práce policejního orgánu definitivně skončila a veškeré další úkony, které žádá soud nebo státní zástupce, jsou obtěžováním policejního orgánu. Jako určité řešení vidím ve vzniku vyšetřovacích týmů státního zástupce, které by byly přímo podřízeny a vedeny státním zástupcem, který vykonává dozor. Státní zástupce by tak jak z organizačních, tak rovněž ze zákonných pohledů v širší míře usměrňoval každodenní práci policisty při provádění úkonů trestního řízení v konkrétní věci.⁵¹

⁵¹ Šabata, K. *Poznámky k postavení státního zástupce v trestním řízení*. Státní zastupitelství 07-08/2007. Praha : LexisNexis CZ, s.53-55.

8. Součinnost policejního orgánu a státního zástupce v postupu před zahájením trestního stíhání

Po novele TrŘ provedené zákonem č. 265/2001 Sb., státní zástupce vykonává nově dozor i při postupu před zahájením trestního stíhání. Z toho však v žádném případě nelze dovodit, že by státní zástupce vykonával dozor i nad postupy policejních orgánů podle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Výkon dozoru státního zástupce začíná doručením záznamu o zahájení úkonů trestního řízení a týká se pochopitelně i neodkladných či neopakovatelných úkonů, které byly provedeny bezprostředně před sepsáním tohoto záznamu.⁵² Danou problematiku řeší mimo-jiné rovněž v této práci již zmiňované stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství č. 4/2007 Sb., které vychází z toho, že státní zastupitelství nepřezkoumává postup orgánu Policie České republiky, koná-li odhalování trestných činů podle zákona č. 273/2008 Sb. Přípravnému řízení předcházejí policejní aktivity označované zpravidla jako předprocesní činnost, která není upravena trestním řádem, nýbrž většinou policejními zákony. Tato preventivní a odhalovací činnost policie má za cíl získat první signály (indikátory) o spáchaných trestných činech, které jsou prozatím skryté (latentní); někdy si dokonce klade za cíl opatřit informace o teprve připravovaných trestných činech a zabránit jejich spáchání. Při odhalování skryté kriminality má nezastupitelnou úlohu policie. Policie iniciativně vyvíjí tuto činnost, aniž by vyčkávala, že informace o této latentní (skryté) kriminalitě obdrží zvenčí, protože společnost má zájem na tom, aby pokud možno všechny trestné činy byly zjištěny a jejich pachatelé byli potrestáni. Děje se to různými policejními metodami, jež se ve svém souhrnu označují jako operativně pátrací činnost. Jinak tzv. předprocesní stadium je stadiem, jež následuje po okamžiku, kdy policie obdrží zvnějšku nebo sama již předtím získá nějaký signál o podezření ze spáchání trestného činu, nejčastěji formou trestního oznámení. Tento signál často není natolik fakticky odůvodněný, aby opravňoval zahájení trestního stíhání a vyžaduje další prověření. Prvotní informace (signály, indikátory) o podezření z trestné činnosti získané buď aktivní odhalovací činností policie nebo zvenčí (např. od informátorů – specifický druh podpůrného operativně pátracího prostředku), se nezřídka vyznačují příliš nízkým

⁵² Růžička, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s.541.

stupněm věrohodnosti a je třeba je verifikovat tzv. mimoprocenními metodami policejní práce. Výraz *předprocesní činnost*, jakkoli tento výraz může vyvolávat dojem, že je spíše součástí nějakého žargonu a ne dokonalou právní formulací, přesně odráží obsah tohoto pojmu – jedná se o činnost předcházející vlastní procesní činnosti, procesním úkonům vykonávaným v přípravném řízení. Na tomto závěru nemůže nic změnit ani skutečnost, že některé aspekty této činnosti (zejména se to týká postupu při přijímání a vyřizování signálů o trestné činnosti zvenčí, tj. trestních oznámení) mohou být upravovány i trestním řádem (a nikoli zákonem o policii a zmiňovanými interními předpisy), jak už bylo zmíněno. I po novele trestního řádu z roku 2001 je možno vycházet z toho, že vlastnímu přípravnému řízení předchází ještě jistá předprocesní fáze (kdy se z hlediska vymezení pojmu „trestní řízení“ v § 12 odst. 10 TrŘ nejedná o trestní řízení, byť by nepřiliš vhodně volená formulace rovněž obsažená v § 12 odst. 10 TrŘ – pokud jde o definici přípravného řízení – mohla svádet k opaku). Od 1. 1. 2002, kdy citovaná novela nabyla účinnosti, je dozor státního zástupce vykonáván už (ale z hlediska předprocesní fáze by bylo spíše na místě slovo „až“) od doručení záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věta první a druhá TrŘ), neboť od momentu sepsání tohoto záznamu (nebo provedení neodkladných či neopakovatelných úkonů dle trestního řádu v bezprostřední souvislosti s tímto záznamem) začíná přípravné (trestní) řízení a všechny posléze provedené úkony jsou již úkony prováděnými podle trestního řádu. Státní zástupce vykonává od tohoto momentu dozor v přípravném řízení prostředky a metodami uvedenými v § 157, 174 a 175 TrŘ. I činnost, která dříve spadala zčásti do rámce tzv. „odhalování trestných činů a jejich pachatelů“ a ryze operativně pátrací činnost, má dnes četné aspekty trestněprocesní, což nic nemění na tom, že předtím, než provedly policejní orgány úkony podle trestního řádu, státní zástupci do jejich činnosti nezasahují. Není ale vyloučeno, aby v souvislosti s výkonem tohoto dozoru státní zástupce přezkoumával i výsledky šetření či opatření prováděné podle policejních zákonů; je však nutně omezen jednak tím, že půjde o činnosti nepodléhající většinou trestněprocesnímu režimu, jednak technickými možnostmi vůbec tyto postupy a jejich výsledky podrobovat přezkoumání. Státní zástupce může svou pozornost na tyto postupy zaměřovat zejména tehdy, bude-li posuzovat, zda nejsou důvody pro využití některého z oprávnění podle § 157 odst. 2 nebo § 174 odst. 2 TrŘ poté, co obdržel policejním orgánem sepsaný záznam o zahájení

úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věty první a druhé TrŘ), anebo v souvislosti s takovým posouzením protokoly o neodkladných či neopakovatelných úkonech podle § 158 odst. 3 věty třetí TrŘ. Jinak jsou jeho možnosti přezkoumávat činnost policejního orgánu, která svým obsahem spadá pod tzv. předprocesní činnost, značně omezené, resp. lze říci, že platná právní úprava neposkytuje státnímu zástupci takřka žádný prostor, aby kontrolu činnosti Policie ČR při odhalování trestných činů a zjišťování jejich pachatelů prováděl. V další části výkladové stanovisko č. 4/2007 Sb. obsahuje právní věty formulující myšlenku, že státní zástupce si může vyžádat i spisy, případně další dokumenty či materiály, resp. zprávy [§ 157 odst. 2 písm. a) TrŘ], i když ve věci nebylo zahájeno trestní řízení, a věc z hlediska v úvahu přicházejících opatření prověřit, a to i v případě, že předal policii k dalšímu šetření oznámení, jež by po doplnění požadovaných informací mohlo odůvodňovat zahájení trestního řízení, a jeho vyřízení sleduje. Státnímu zastupitelství může být doručeno podání, jímž se podatel bude domáhat přezkoumání postupu policie, která v jeho věci (v níž předtím podal – jak sám uvede – „trestní oznámení“) nekoná. Státní zastupitelství nemá zákonem svěřenu kompetenci spočívající v přezkoumávání obecně činnosti Policie ČR, jestliže naplňuje svoje úkoly uvedené v zákoně č. 273/2008 Sb. Může se takovým podáním zabývat jen tehdy, jestliže se týká plnění jeho úkolů v trestním řízení, včetně přijímání a vyřizování trestních oznámení. Tak tomu bude tehdy, jestliže podání podle jeho obsahu (§ 59 odst. 1 věta první TrŘ) bude možno posoudit jako podnět k využití oprávnění státního zástupce podle § 157 odst. 2 věty první TrŘ. Podle této úpravy může státní zástupce uložit policejnímu orgánu provedení takových úkonů, které je tento orgán oprávněn provést a jichž je třeba k objasnění věci nebo ke zjištění pachatele. Jedná se o obecné ustanovení, které lze aplikovat v průběhu celého přípravného řízení. V tomto případě přichází v úvahu jeho využití i v tzv. předprocesním stadiu. Jestliže tedy státní zástupce po obsahové stránce takto podání doručené státnímu zastupitelství posoudí, může v souladu se svým oprávněním zakotveným v § 157 odst. 2 písm. a) TrŘ vyžadovat po Policii ČR (policejním orgánu) spisy, dokumenty, materiály, případně i zprávy o postupu i ve věcech, v nichž nebylo dosud zahájeno trestní řízení. Slova „zahájeno trestní řízení“ je nutno vykládat v kontextu znění § 158 odst. 3 věty první až třetí TrŘ a smyslu této úpravy. Je proto zřejmé, že „zahájením trestního řízení“ se zde má na mysli jak standardní způsob spočívající v sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení,

tak i případy, kdy budou provedeny neodkladné či neopakovatelné úkony v bezprostřední souvislosti s tímto záznamem. To, z jaké úvahy ovšem vycházel policejní orgán, zda se domníval, že jde nebo nejde o neodkladné či neopakovatelné úkony, nebo zda shledával důvody pro sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, není podstatné. Rozhodující je skutečnost, že ve věci, jíž se podání podatele týká (posouzené jako podnět k postupu dle § 157 odst. 2 věty první TrŘ), dosud trestní řízení zahájeno žádným ze způsobů uvedených v § 158 odst. 3 větě první a třetí TrŘ nebylo.⁵³ Státní zástupce je oprávněn uložit v přípravném řízení (i v rámci postupu před zahájením trestního stíhání) provedení takových úkonů, které je tento orgán oprávněn provést a jichž je třeba k objasnění věci nebo ke zjištění pachatele. Pokyny budou směřovat zejména k tomu, aby policejní orgán opatřil potřebné podklady (například různé doklady, zprávy aj.), vysvětlení od osob, zjistil a zajistil stopy trestného činu. Může jít též o další úkony (například předvádění osob), vyhledávání celostátního pátrání po osobách, úkony směřující k provedení zkoušky krve nebo jiného podobného úkonu, včetně odběru potřebného biologického materiálu, pořizování zvukových záznamů, snímání daktyloskopických otisků, provádění prohlídky těla a jeho zevní měření za účelem zjištění totožnosti osoby, ke zjištění a fixaci stop a účinků činu, doručování písemností aj.⁵⁴

Průběh postupu před zahájením trestního stíhání je možno rozdělit do několika postupných kroků, které si následně rozebereme:

1. podnět k trestnímu stíhání,
2. primární vyřízení podnětu,
3. objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin,
4. skončení prověřování.

Orgány činné v trestním řízení zjišťují skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, jednak z trestních oznámení, která přicházejí od různých státních orgánů, zájmových sdružení občanů nebo jednotlivých občanů, avšak rovněž musí prověřovat vlastní zjištění, které získávají při plnění svých úkolů. Státní orgány jsou povinny neprodleně oznamovat státnímu zástupci, nebo policejnímu orgánu skutečnosti

⁵³ Růžička, M. *Výkladová stanoviska (X)*. Trestněprávní revue 11/2007. Praha : C.H.Beck, s. 332-335.

⁵⁴ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., a kol. *Přípravné řízení trestní*. 2. vydání. Praha C.H. Beck, 2003, s.138.

nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin. Mezi státní orgány patří zejména zákonodárné orgány, orgány státní správy aj. Naopak zájmové sdružení občanů mezi které patří např. politické strany a církve tuto povinnost nemají. Zájem společnosti na omezení kriminality vyžaduje spolupráci občanů, kdy však občané nemají právní povinnost oznamovat orgánům činným v trestním řízení skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin (s výjimkou uvedenou v trestním zákoníku), mělo by však být jejich morální povinností. Oznamovací povinnost nemá rovněž advokát nebo advokátní koncipient, který se dozví o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem advokacie nebo právní praxe.

Trestní řád stanoví jako primární povinnost orgánů činných v předsoudním stádiu trestního řízení přijímat oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Nejde však pouze o přijímání trestních oznámení, je třeba se vypořádat se všemi poznatky, které svědčí o podezření ze spáchání trestného činu, tyto poznatky lze získat např. z tisku, televize apod. Pro policejní orgán vyplývá taková povinnost opatřovat si vlastní poznatky o spáchaných trestných činech jednak dle § 158 odst. 1 TrŘ a jednak dle § 69 zákona č. 273/2008 Sb. V souvislosti s tímto vyvstává problém, od jakého okamžiku příslušník Policie ČR začíná plnit úkoly orgánu činného v trestním řízení s povinností postupovat výhradně podle TrŘ. V případě vnějšího podnětu by měl rozhodovat okamžik, kdy podnět vešel ve známost policejnímu orgánu a v případech podnětu vzešlého z vlastních, samostatně získaných poznatků, je nutno za moment, kdy policejní orgán by měl postupovat výhradně dle TrŘ, považovat okamžik, ve kterém mohl policejní orgán poprvé učinit podezření ze spáchání trestného činu. Jakýkoli jiný postup je nutno považovat za protiprávní. Trestní oznámení jsou jednou z forem podání a jsou posuzovány podle svého obsahu, bez ohledu na to jak jsou nazvána. Trestní oznámení mohou být učiněna písemně, do protokolu, v elektronické podobě, telegraficky, telefaxem nebo dálnopisem, avšak ani telefonické trestní oznámení nebo anonymní oznámení by nebylo správné odmítat, jelikož anonymita trestního oznámení by neměla být důvodem pro odmítnutí a nečinnost policejního orgánu. Praxe však naznačuje množství policistů, kteří získají anonymní oznámení, které však dále neprověřují. Je-li toho třeba, učiní neprodleně po získání podnětu policejní orgán, všechna potřebná opatření k zamezení v pokračování trestné činnosti a v případě potřeby současně učiní též všechny kroky a úkony potřebné pro další úspěšné

řízení ve věci. Půjde především o neodkladné a neopakovatelné úkony. V případě, že z podnětu není zcela jasné, jak s ním naložit a jaký další postup zvolit, zda zahájit úkony trestního řízení, nebo věc odevzdat mimo trestní řízení k vyřízení jako jiný delikt, nebo věc odložit, je možno za účelem vyřešení této otázky provést další šetření (§ 158 odst. 1). I takové šetření je již postupem podle TrŘ a tudíž součástí trestního řízení. Úřední záznamy o vysvětlení opatřené postupem podle § 61 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, jsou zásadně použitelné v trestním řízení obdobným způsobem jako úřední záznamy sepsané o podaném vysvětlení podle § 158 odst. 5 TrŘ, neboť i ony slouží státnímu zástupci a obviněnému ke zvážení návrhu, aby osoba, která takové vysvětlení v předchozím řízení o přestupku podala, byla v trestním řízení vyslechnuta jako svědek, a soudu k úvaze, zda takový důkaz provede.⁵⁵

Dozor státního zástupce nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení, představuje jeho systematickou a cílevědomou kontrolní činnost zaměřenou na zjištění stavu vyšetřování, prověření postupu policejního orgánu z hlediska jeho zákonnosti, rychlosti a plynulosti a neprodlené odstraňování zjištěných nedostatků. Dozor se vyznačuje soustavností a je vykonáván průběžně.⁵⁶ Neprovede-li policejní orgán úkon, k němuž dostal od státního zástupce pokyn, upozorní na to státní zástupce jeho příslušného nadřízeného nebo mu věc usnesením odejme. Ve smyslu § 157 odst. 2 písm. b) TrŘ je státní zástupce oprávněn odejmout kteroukoliv věc policejnímu orgánu a učinit opatření, aby věc byla přikázána jinému policejnímu orgánu. V praxi se takto postupuje zejména ve dvou případech. Prvním případem jsou spory policejních orgánů o příslušnost (mimo sporu o místní příslušnost) a druhým případem je skutečnost, kdy policejní orgán neprovedl pokyn státního zástupce nebo porušuje zásadu zákonnosti. Policejní orgán je povinen na žádost informovat státního zástupce o stavu trestního řízení, zejména bezodkladně odpovědět na dotaz ohledně předpokládané lhůty a způsobu ukončení trestní věci. Na žádost státního zástupce je povinen mu předložit zpravidla originál trestního spisu, další související materiály a plán dalšího postupu. Stejnopis záznamu o prověrce, pokud jej obdržel, založí policejní orgán k pomocným

⁵⁵ Fenyk, J., Havlík, T., Růžička, M. *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918-2004*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s.544.

⁵⁶ Růžička, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s.476.

materiálům trestního spisu, nestanoví-li státní zástupce jinak.⁵⁷ Z hlediska součinnosti policejního orgánu a státního zástupce je rovněž důležitý § 157 odst. 2 písm. a) TrŘ na základě něhož je státní zástupce k prověření skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, oprávněn vyžadovat od policejního orgánu i spisy, v nichž dosud nebylo zahájeno trestní řízení. To se týká např. situací, kdy oznamovatel podá trestní oznámení u policejního orgánu, který jej však nevyhodnotí jako podezření z trestného činu a proto nezahájí ani úkony trestního řízení a spisový materiál uloží. V této fázi nemá nad spisovým materiálem státní zástupce kontrolu a není o něm nikterak informován. V případech kdy oznamovatel není spokojen s takovým vyřízením věci, má možnost se obrátit na státního zástupce, který má oprávnění vyžádat si tento spisový materiál a v případech kdy dojde k názoru odlišnému od policejního orgánu tedy, že ve věci je dáno podezření z trestného činu, má oprávnění uložit mu zahájit úkony trestního řízení ve věci dle § 158 odst. 3 TrŘ a zároveň mu dát pokyny při prověřování tohoto oznámení. Dané oprávnění v praxi bývá často využito i v případech, kdy se na státního zástupce obrátí správní orgán, který obdržel od policejního orgánu věc s tím, že v dané věci se nejedná o trestný čin, ale o přestupek či jiný správní delikt s čímž však správní orgán nesouhlasí a takový spor je oprávněn vyřešit státní zástupce a to poté, co si právě vyžádá kompletní spisový materiál, který ve věci policejní orgán vedl. Osoba, proti níž se řízení vede, stejně jako poškozený, jsou oprávněni žádat státního zástupce, aby uplatnil dozor vůči úkonům policejního orgánu. Tuto žádost mohou využívat zejména v případech průtahů ve vyšetřování, ať už jsou policejním orgánem zaviněné, či nikoliv, stejně jako při výskytu závad v jeho postupu. V praxi se nepříliš často vyskytuje porušení z nedbalosti, výrazně častější je objektivní zatížení či přetížení policejního orgánu, který vyšetřuje současně větší počet trestních věcí, a proto není možné, aby se všem věnoval zároveň. Žádost směřuje k odstranění buď průtahů v přípravném řízení, nebo závad v postupu policejního orgánu. Průtahy v přípravném řízení může policejní orgán zavinit svoji nečinností, nebo mohou vzniknout bez jeho zavinění, např. v důsledku jeho dlouhodobého onemocnění, služební cesty, stáže, eventuelně návazností dovolené a služebního volna. Mohou být také důsledkem toho, že policejní orgán učinil, nebo naopak neučinil určité rozhodnutí, či opatření, nebo že postupoval (případně naopak nepostupoval) v souladu se zákonem. Mnohdy pociťují obvinění průtahy ve

⁵⁷ Fenyk, J. *Veřejná žaloba. Druhý díl*. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti ČR, 2002, s.116-117.

vazebních trestních věcech. Závady v postupu policejního orgánu spočívají v tom, že policejní orgán učinil, či neučinil určité rozhodnutí, opatření nebo nepostupoval v souladu se zákonem. Pojem „závady v postupu“ je velmi široký a zahrnuje jakékoliv závady v postupu policejního orgánu, s výjimkou průtahů ve vyšetřování. Jde o jakýkoliv postup policejního orgánu, který není v souladu se zákonem nebo je jinak nesprávný. Žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu dle § 157a odst. 1 TrŘ se může týkat jeho postupu před zahájením trestního stíhání od okamžiku, kdy sepiše záznam o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 věta první TrŘ, nebo poté, co provede neodkladný nebo neopakovatelný úkon za podmínek § 158 odst. 3 věta třetí TrŘ. Žádost je možné podat kdykoliv v průběhu přípravného řízení, tedy od zahájení trestního stíhání dle § 160 odst. 1 TrŘ do pravomocného skončení přípravného řízení některým z rozhodnutí podle § 171–173 TrŘ či podle § 307 odst. 1 TrŘ, dle § 309 odst. 1 TrŘ nebo podáním obžaloby podle § 176 odst. 1 TrŘ nebo návrhu na potrestání podle § 179c odst. 2 písm. a) TrŘ k soudu. Nejčastěji se žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu zasílá na adresu státního zástupce, což je pravidlem, pokud ji v zastoupení obviněného podává obhájce nebo za poškozeného jeho zmocněnec (§ 50 TrŘ). Zašle-li obviněný nebo poškozený žádost sám policejnímu orgánu nebo orgánu Vězeňské služby, je pak jeho prostřednictvím neprodleně předložena státnímu zástupci. Pokud se obviněný dovolává svých práv a svobod v průběhu vyšetřování, má rovněž podle § 157a TrŘ (do 31. 12. 2001 dle § 167 TrŘ) právo kdykoliv požádat státního zástupce, aby byly odstraněny závady v postupu policejního orgánu (nálezn14/95). Obvinění a poškození využívají žádosti o přezkoumání postupu policejního orgánu dle § 157a TrŘ v případech, kdy nerozhodoval usnesením, nýbrž opatřeními, a proto takové rozhodnutí nemohou napadnout stížností, stejně jako v případě jakýchkoliv jiných závad v jeho postupu. Státní zástupce po prostudování žádosti obviněného, opisu spisu, eventuelně vyjádření policejního orgánu nebo jeho nadřízeného vyrozumí žadatele o výsledku přezkoumání a o tom, jaká opatření byla učiněna k nápravě zjištěných nedostatků. Tato úprava platí i ve zkráceném přípravném řízení. V případě, že shledá žádost důvodnou, učiní opatření k nápravě zjištěných nedostatků tím, že využije svých dozorových oprávnění podle § 174 TrŘ. O tom také informuje obviněného, který o přezkoumání požádal. Žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu dle § 157a odst. 1 TrŘ po novelizaci trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. již nemůže

být ze strany obhajoby podnětem k přezkoumání zákonnosti zahájení trestního stíhání, neboť zde již zákon připouští stížnost. Může však směřovat vůči záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, popř. může být uplatněna ve všech případech, kdy policejní orgán nerozhoduje usnesením, ale učiní opatření, resp. uplatňuje jakýkoliv procesní postup, anebo je naopak nečinný, tedy podle názoru žadatele nekoná úkony trestního řízení, které by podle zákona konat měl.⁵⁸ Pro úplnost je rovněž třeba dodat, že policejní orgán je povinen takové spisy předložit a nemá oprávnění nesplnit tuto povinnost např. s odůvodněním, že se jedná o spisy podléhající utajení ve smyslu zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, k čemuž v praxi dochází zejména u tzv. operativních spisů, jelikož je třeba poznamenat, že u každého státního zastupitelství jsou činní státní zástupci, kteří jsou určeni pro styk s utajovanými skutečnostmi a se spisem se tedy poté seznámí státní zástupce, jenž disponuje potřebnou bezpečnostní prověrkou v příslušném stupni utajení.

8. 1 Vyřízení trestního oznámení zákonnými prostředky

Policejní orgán je povinen převzít osobní, telefonické, písemné nebo jinak učiněné oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a bezodkladně učinit opatření k zamezení pokračování trestné činnosti, k jejímu předcházení a k dalšímu řízení ve věci. Policejní orgán sepíše protokol o trestním oznámení bezprostředně poté, co provede nebo zajistí provedení nezbytných úkonů a opatření. I když podle § 59 odst. 1 nelze podání učinit telefonicky, v policejní praxi se připouští telefonické trestní oznámení, které je však vždy možno považovat za jiný podnět trestnímu stíhání. Při přebírání telefonického trestního oznámení je třeba provést prověrku oznamovatele. Pokud oznamovatel odmítne sdělit své osobní údaje, pokračuje orgán činný v trestním řízení v převzetí oznámení a následné prověrce takového oznámení. Obdobně se postupuje trestních oznámení učiněných telegraficky, telefaxem nebo dálnopisem. Trestní oznámení jsou pramenem, ze kterého orgány činné v trestním řízení dozvídají o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.⁵⁹ Podnětem k zahájení úkonů trestního řízení je pramen, ze kterého se orgány činné

⁵⁸ Vantuch, P. *K žádosti o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce*. Trestněprávní revue 06/2003. Praha : C.H.Beck, s. 167-171.

⁵⁹ Šámal, P., a kol. *Trestní řád : komentář. Díl I*. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : Beck, 2008, s. 1201.

v trestním řízení dozvídají o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Mnohdy jde o informace neúplné a nepřesné, kdy teprve na základě analýzy, dalších poznatků nebo provedeního šetření je možno určit zda jde opravdu o skutečnosti nasvědčující spáchání trestného činu, či nikoliv. Povinnost přijímat trestní oznámení však mají všechny orgány činné v trestním řízení. Podání trestního oznámení, ještě neznamená povinnost zahájit trestní řízení, iniciuje však povinnost zkoumat, zda podnět je podkladem, který umožňuje učinit závěr o podezření z trestného činu. Policejní orgán podnět urychleně vyřídí některým z následujících způsobů:

- a) Podnět předá k vyřízení policejnímu orgánu, který je k vyřízení věci příslušný.
- b) Nejde-li o podezření z trestného činu ani z přestupku nebo jiného deliktu, věc ihned odloží (§ 159 odst. 1).
- c) Nejde-li o podezření z trestného činu, nýbrž o podezření z přestupku nebo jiného deliktu, věc ihned odevzdá příslušnému orgánu k projednání nebo ke kázeňskému nebo kárnému projednání.
- d) Provede neodkladné a neopakovatelné úkony, hrozí-li nebezpečí z prodlení a následně neprodleně sepíše záznam o zahájení úkonů trestního řízení.
- e) Sepíše záznam o zahájení úkonů trestního řízení neprodleně poté, co dospěl k závěru, že z podnětu vyplývá podezření ze spáchání trestného činu a je třeba objasnit a prověřit, zda trestný čin byl spáchán a zjistit, kdo jej spáchal s cílem rozhodnout o zahájení trestního stíhání.
- f) Rozhodne o konání zkráceného přípravného řízení, tam kde jsou pro jeho konání zákonné podmínky a sepíše záznam o zahájení úkonů trestního řízení.
- g) Není-li třeba provádět žádné úkony směřující k objasňování a prověřování skutečností, nýbrž již prvotní informace nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, a je-li policejní orgán oprávněn konat vyšetřování, ihned rozhodne o zahájení trestního stíhání.
- h) Není-li policejní orgán oprávněn konat vyšetřování a jsou-li splněny podmínky uvedené pod bodem g), předá věc policejnímu orgánu oprávněnému konat vyšetřování, aby zahájil trestní stíhání.

Všechna výše uvedené rozhodnutí a opatření k vyřízení podnětů k trestnímu stíhání je oprávněn učinit i státní zástupce, který k nim také může dát závazný pokyn.⁶⁰ Pokyny státního zástupce, udělené v písemné podobě, se založí do trestního spisu. O ústně obdržéném pokynu státního zástupce zpracuje policista úřední záznam, který před založením do trestního spisu neprodleně předloží svému nejbližší nadřízenému vedoucímu pracovníku.⁶¹

8. 2 Prověřování trestních oznámení a součinnost policejního orgánu se státním zástupcem

Prověřovat je třeba i anonymní trestní oznámení a pokud možno provést šetření k identifikaci pachatele. Některá podání však nelze za trestní oznámení považovat, ačkoliv jsou tak označena, mezi taková patří např.:

- a) podání, která ani po případném doplnění neobsahují údaje, z nichž lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, ač oznamovatel tvrdí, že jde o trestní oznámení, nebo je tak výslovně označil,
- b) podání, která nejsou podatelem podepsána, obsahují-li však závažné skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, lze je posoudit jako jiný podnět, na jehož podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu,
- c) řádné opravné prostředky podle trestního řádu,
- d) mimořádné prostředky podle trestního řádu,
- e) podněty k postupu nejvyššího státního zástupce podle § 174a TrŘ,
- f) stížnosti na průtahy při plnění úkolů státního zastupitelství nebo na nevhodné chování státních zástupců a ostatních zaměstnanců státního zastupitelství,
- g) podání jež jsou podnětem k výkonu dohledu,
- h) podání vyjadřující nespokojenost oznamovatele s postupem státního zástupce na úseku netrestním,
- i) žádosti o odstranění průtahů v řízení nebo závad v postupu policejního orgánu nebo státního zástupce,

⁶⁰ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 570.

⁶¹ Fenyk, J. *Veřejná žaloba. Druhý díl*. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti ČR, 2002, s.117.

- j) podání dožadující se provedení opatření státního zástupce pověřeného výkonem dozoru v místech, kde je omezována osobní svoboda, jakož i státního zástupce, který je oprávněn nad ním vykonávat dohled,
- k) podání směřující proti svědkům, znalcům, tlumočnickům a osobám které podaly odborné vyjádření, pro obsah jimi podaných vysvětlení, výpovědí, odborných vyjádření, znaleckých posudků a tlumočnických úkonů v době, kdy ve věci, v níž byly tyto úkony provedeny, ještě nebylo skončeno trestní stíhání a není důvod údaje uvedené v podání samostatně prověřit,
- l) k podání, jimiž se podatel domáhá nároků, jež by mohl uplatnit nebo již bezvýsledně uplatnil v řízení ve věcech občanskoprávních nebo v řízení před jiným orgánem,
- m) podání vyjadřující nespokojenost oznamovatele s postupem či rozhodnutím soudu.⁶²

Obsahovou náplní postupu před zahájením trestního stíhání je objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a že jej spáchala určitá osoba. Prvotní informace, vycházející z vlastních poznatků policejního orgánu a státního zástupce, z trestních oznámení a podnětů jiných osob, zakládající počáteční podezření ze spáchání trestného činu, je třeba zpravidla prověřit, kdy smyslem prověřování je opatřit další poznatky a tím zjistit, zda se počáteční podezření změnilo ve vyšší stupeň pravděpodobnosti, že byl spáchán trestný čin, nebo rozptýlit takové podezření. Konkrétním účelem prověřování je vytvořit předpoklady, buď pro rozhodnutí o zahájení trestního stíhání určité osoby jako obviněného, nebo pro odložení věci, či jiné vyřízení. Postup při prověřování je možno rozdělit na několik částí a počíná sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 TrŘ. K tomuto sepsání policejní orgán přistoupí, jestliže dospěl k závěru, že na základě podnětu k trestnímu stíhání je možno učinit závěr o podezření z trestného činu, tento podnět je třeba prověřit tak, aby se podezření opíralo o skutečnosti, které důvodně nasvědčují spáchání trestného činu, nebo toto podezření rozptýlit a k tomuto prověření je nutno učinit úkony podle TrŘ. Sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení je formálně zahájeno přípravné řízení a dále slouží k informaci státního zástupce o tom, že bylo zahájeno přípravné řízení. Opis záznamu je třeba státnímu zástupce zaslat do 48

⁶² Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., a kol. *Přípravné řízení trestní*. 2. vydání. Praha C.H. Beck, 2003, s.194-195.

hodin od zahájení trestního řízení, což státnímu zástupci umožňuje, aby se ujal svého dominantního postavení v celém předsoudním stádiu trestního řízení, jde nejen o dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení, ale i o dohled směřující k včasnému a důvodnému zahajování trestního stíhání. Zde je ještě dlužno poznamenat, že stačí záznam ve lhůtě do 48 hodin státnímu zástupci zaslat, nikoliv doručit, což je mírnější ustanovení na rozdíl od nutnosti opis usnesení o zahájení trestního stíhání, jež se musí do 48 hodin doručit. Záznam o zahájení úkonů trestního řízení garantuje zúčastněným subjektům, že při provádění úkonů bude postupováno dle TrŘ a vymezuje předmět prověřování, kterým jsou skutkové okolnosti vyplývající z podnětu, pro které bylo trestní řízení zahájeno. Jde o prvotní, z hlediska trestního stíhání ještě nezávazné vymezení, které má informativní a orientační význam, jelikož pro další průběh trestního stíhání je závazný, teprve popis skutku uvedený ve výroku usnesení, kterým se zahajuje trestní stíhání. Záznam o zahájení úkonů trestního řízení by podle § 158 odst. 3 TrŘ měl obsahovat skutkové okolnosti, pro které se řízení zahajuje a způsob jakým se policejní orgán o trestném činu dozvěděl. Naproti tomu, nemusí záznam obsahovat právní kvalifikaci skutku a případná předběžná právní kvalifikace nemá žádné právní důsledky. V některých případech záznam o zahájení úkonů trestního řízení být sepisován nemusí, kdy je například zřejmé z trestního oznámení, že nejde o podezření z trestného činu. Celý postup před zahájením trestního stíhání je v TrŘ koncipován tak, aby řízení bylo rychlé a na druhé straně poskytlo dostatečné podklady pro požadované závěry. Tato fáze přípravného řízení nenahrazuje vyšetřování, ani řízení před soudem, proto je třeba zabránit zbytečné a nepotřebné duplicitě provádění důkazů, kdy provádění důkazů použitelných v řízení před soudem, je omezeno na výsledky svědka a rekonstrukci, a to pouze za podmínky, že jde o neodkladný nebo neopakovatelný úkon, s poskytnutím garance zákonnosti přítomností soudce. Dále není vyloučeno obstarávání věcných a listinných důkazů, odborných vyjádření a znaleckých posudků. Novelou TrŘ, provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., chce zákonodárce prosadit, aby se výsledky v etapě před zahájením trestního stíhání uskutečňovaly jen zcela výjimečně.

K nejčastěji používaným úkonům v rámci prověřování patří vysvětlení, což je odpověď osoby na dotaz policejního orgánu, který probíhá nejčastěji formou pohovoru a zachycuje se sepsáním úředního záznamu, který má obsahovat podstatu podané informace a údaje o osobě, jež tyto informace podala. Úřední záznam o obsahu

podaného vysvětlení slouží v řízení před soudem jen k úvahám o provedení výslechu svědka. Nelze tedy zásadně k obsahu záznamu v řízení před soudem jakýmkoli způsobem přihlížet při provádění dokazování, ani při rozhodování ve věci, pokud ovšem trestní řád nestanoví jinak. Trestní řád pak připouští přečtení úředního záznamu o vysvětlení osoby se souhlasem stran podle § 314d odst. 2 poslední věty ve zjednodušeném řízení navazujícím na zkrácené přípravné řízení. V jiných případech než ve zjednodušeném řízení před soudem nesmí být takový záznam při výslechu svědka čten či předestírán. Pokud svědek, který dříve podával vysvětlení do úředního záznamu, vypovídá při své svědecké výpovědi rozporně oproti obsahu záznamu, nesmí být ani upozorňován na skutečnost, že v záznamu jsou uvedeny jiné skutečnosti. To však neznamena, že by vyslýchající, či jiná oprávněná osoba nemohla v řízení před soudem otázkami podrobně objasňovat skutečnosti jinak obsažené v záznamu, aby mohla být posouzena věrohodnost výpovědi takového svědka.⁶³ Judikatura – R 45/2003 k této věci uvádí následující : „Úředního záznamu o vysvětlení osob podaného podle § 158 odst. 5 TrŘ nelze využít v řízení před soudem k postupu podle § 212 odst. 1 TrŘ a osobě, jež toto vysvětlení podala a je soudem vyslýchána jako svědek, takový záznam předestřít k vysvětlení rozporů mezi vysvětlením a výpovědí. Je-li přesto svědkovi při jeho výpovědi v hlavním líčení takový úřední záznam předestřen, jde o vadu, která zpravidla způsobí, že tato výpověď je v části, v níž svědek reaguje na předestřené skutečnosti, důkazem neúčinným. Na tom nic nemění ani skutečnost, že byl u vysvětlení přítomen obhájce“. Podanému odvolání je třeba přisvědčit v tom, že okresní soud při provádění výslechů předvolaných svědků nerespektoval ustanovení § 158 odst. 5, poslední věta, TrŘ. Podle tohoto ustanovení, které upravuje postup před zahájením trestního stíhání, se o obsahu vysvětlení, která nemají povahu neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, sepíše úřední záznam. Úřední záznam slouží státnímu zástupci a obviněnému ke zvážení návrhu, aby osoba, která takové vysvětlení podala, byla vyslechnuta jako svědek, a soudu k úvaze, zda takový důkaz provede. Nestanoví-li tento zákon jinak, úřední záznam nelze v řízení před soudem použít jako důkaz. Je-li ten, kdo podal vysvětlení, později vyslýchán jako svědek nebo jako obviněný, nemůže být záznam přečten nebo jinak konstatován jeho obsah. Tato skutečnost se projevila např. v jednom z rozsudků Krajského soudu, který ji popsal zcela jasně a zřetelně, kdy ve své práci ocitují část

⁶³ Šámal, P., a kol. *Trestní řád : komentář. Díl I.* 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : Beck, 2008, s. 1213.

odůvodnění z tohoto rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9.10.2002 sp. Zn. 3 To 666/2002 v němž se tedy mimo-jiné uvádí. „Okresní soud v souladu s tímto zákonným ustanovením nepostupoval. Je zřejmé, že přípravné řízení v této trestní věci proběhlo tak, že žádný z vyslychaných svědků nebyl vyslychán při dodržení všech zákonných ustanovení, která se vztahují právě na výslech svědka. Převážná část svědků byla v nočních hodinách dne 18. 1. 2002, tedy bezprostředně po spáchání objasňovaného skutku, vytěžena ve smyslu § 158 odst. 3 TrŘ příslušným policejním orgánem. Policejní orgán poté sepsal o podaných vysvětleních úřední záznamy, které rozhodně nelze považovat za protokoly o výpovědích svědků. Okresní soud nemohl čerpat z takovýchto úředních záznamů skutečnosti pro podklad svého rozhodnutí. Při dokazování prováděném v rámci hlavního líčení ani nemohl s těmito úředními záznamy nakládat ve smyslu ustanovení § 211 odst. 1, 2 TrŘ. Podle § 212 odst. 1 TrŘ, odchyluje-li se svědek nebo spoluobviněný v podstatných bodech od své dřívější výpovědi a nejde o případy uvedené v § 211 odst. 3 TrŘ. nebo o výpověď provedenou jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon podle § 158a TrŘ, může mu být protokol o jeho výslechu z přípravného řízení, u něž nebyla obhájci poskytnuta možnost, aby mu byl přítomen, anebo jeho příslušné části některou ze stran nebo předsedou senátu pouze předestřeny k vysvětlení rozporů v jejich výpovědích, aby soud mohl v rámci volného hodnocení důkazů posoudit věrohodnost a pravdivost jeho výpovědi učiněné v hlavním líčení. Postup podle citovaného zákonného ustanovení prakticky dopadá na výpovědi svědka nebo spoluobviněného, které byly v přípravném řízení opatřeny za dodržení všech zákonných ustanovení týkajících se výslechu svědka nebo obviněného, avšak tyto výslechy nebyly provedeny kontradiktorním způsobem, neboť obhájce obviněného nebo obviněný sám, neměl možnost být přítomen při výslechu svědka nebo spoluobviněného v přípravném řízení. V projednávaném případě však úřední záznamy o podaném vysvětlení, rozhodně nebyly opatřeny jako svědecké výpovědi za dodržení všech zákonných ustanovení, konkrétně § 97 až 103 TrŘ. Z protokolu o hlavním líčení je však zřejmé, že okresní soud vyslychaným osobám i obsah takovýchto úředních záznamů podle § 212 odst. 1, 2 TrŘ. ve snaze odstranit určité rozpory či doplnit výslech svědka o okolnosti, o kterých při hlavním líčení nevyovídá, ačkoliv úřední záznam popis takovýchto dalších okolností signalizoval, předestíral. Jde tedy o porušení zákona, příslušných procesních předpisů, jehož význam

pro rozhodnutí v této trestní věci bude ještě dále rozveden. Nutno dodat, že takovýmto pochybením je zatížen zejména výslech svědka M. J. a J. V. I v rámci výslechu dalších osob se okresní soud dopustil obdobného pochybení. Toto pochybení navázalo na do určité míry nelogický postup policejního rady, který se zabýval realizací přípravného řízení. Obžalovanému J. T. bylo doručeno usnesení o zahájení trestního stíhání dne 20. 1. 2002. Již po takovémto zahájení trestního stíhání policejní rada přistoupil k výslechům celkem čtyř svědků. V té době již bylo rozhodnuto o vzetí obžalovaného do vazby, takže nastaly důvody nutné obhajoby a obžalovanému byl dne 29. 1. 2002 Okresním soudem ve Strakonici ustanoven obhájce. Policejní rada dne 8. 2. 2002 vyslyšela poškozeného M. P., dne 10. 2. 2002 svědkyni Bc. K. K. a dne 13. 2. 2002 svědky M. B. a J. P. Je zřejmé, že o těchto úkonech byl policejním radou informován ustanovený obhájce, jenž byl rovněž těmito úkony přítomen a bylo mu umožněno klást slyšeným osobám otázky. Je zřejmé, že v takovémto případě by byl splněn požadavek kontradiktornosti, neboť obhájce tehdy obviněného měl možnost být přítomen výslechům. Situace je však komplikována v tom směru, že policejní rada jmenované osoby nevyslyšela jako svědky, nýbrž ve všech čtyřech případech sepsala o těchto úkonech toliko úřední záznamy o podaném vysvětlení podle § 158 odst. 5 TrŘ. Přestože vůbec není zřejmé, proč policejní rada jmenované osoby nevyslyšela přímo jako svědky, tedy při dodržení všech podmínek vyplývajících z ustanovení § 97 až 103 TrŘ., když byl navíc vyrozuměn i obhájce a ten byl i přítomen, což je navíc v rozporu i s ustanovením § 165 odst. 2 TrŘ., podle kterého je obhájce oprávněn být přítomen od zahájení trestního stíhání při těch vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem, nebylo možno dle názoru odvolacího soudu ani s těmito listinami nakládat jako s plnohodnotnými svědeckými výpověďmi, nebylo možno jejich obsah ani předeštitat podle § 212 TrŘ. Na první pohled by se závěr o nepoužitelnosti těchto listin před soudem mohl v těchto případech jevit jako formální, neboť vytěžovaným osobám bylo dáno určité poučení a byl rovněž přítomen obhájce obviněného, sdělení těchto osob byla v záznamech zachycena způsobem odpovídajícím protokolu o výslechu svědka, tedy jako souvislé zachycení sdělení svědka o tom, co o objasňované události ví a odkud zvěděl okolnosti jím uváděné. Nelze však dospět k závěru, že by šlo o protokoly opatřené za dodržení všech zákonných ustanovení, která

se vztahují k výsledku svědka“.⁶⁴ Danou problematikou se zabýval rovněž Ústavní soud, jenž uvedl, že účelem trestního řízení není jenom spravedlivé potrestání pachatele, nýbrž i „fair“ proces, který je nevyhnutelnou podmínkou existence demokratického právního státu. Způsob opatřování důkazů proto nelze přizpůsobovat momentálnímu přesvědčení orgánů činných v trestním řízení o pachateli a vině, ale vždy je třeba striktně dbát předepsaných procesních pravidel, jakožto i jiného přípustného prostředku k získání důkazů. Úřední záznam sepsaný před sdělením obvinění, nelze jako důkaz před soudem použít, neboť tomu výslovně brání znění ustanovení § 158 odst. 3 a 4 trestního řádu. Z ústavněprávního hlediska je neakceptovatelný názor, že výpovědi policistů, kteří sepsali úřední záznam o podaném vysvětlení podle § 158 odst. 3 trestního řádu, lze rozdělit na dvě jasně oddělitelné části: na část, u níž vnímali svými smysly spontánní obšírné vyprávění stěžovatele poté, co se sám dostavil na služebnu Policie České republiky, přičemž tato část je procesně využitelných důkazem, a na část, v níž policisté popsali, co se dozvěděli od stěžovatele při provádění úkonů podle trestního řádu, tedy údaje, které jim sdělil při podání vysvětlení podle § 158 odst. 3 a 4 trestního řádu, přičemž tato část je důkazem k využití v trestním řízení nezpůsobilým. Výslech policistů, kteří pořizovali záznam o podaném vysvětlení, nelze, vzhledem k jeho obsahu, použít, neboť by takovým procesním postupem byl obcházen výslovný zákaz daný ustanovením § 158 odst. 3 a 4 TrŘ. Vrchní soud nicméně v jednom ze svých rozhodnutí potvrdil závěry obhajoby v tom, že úřední záznamy i výpověď policistů k jejich obsahu nelze využít jako důkaz s odkazem na ustanovení § 158 odst. 3 a 4 TrŘ. Zdůraznil nicméně, že situace v jedné z posuzovaných věcí je jiná. Stěžovatel se po několikadenním „bloudění“ sám přihlásil na policii a učinil zde spontánní oznámení svého protiprávního jednání, o kterém žádnému orgánu trestního řízení dosud nebylo nic známo. A právě přesně tuto část jeho vystupování a výpovědi policistů k němu, je možné zcela jednoznačně jako důkaz použít, neboť povolání policisty nemůže občana diskvalifikovat z možnosti a povinnosti podat svědectví o tom, co vnímal vlastními smysly, aniž v souladu se svými povinnostmi a zákonem činil příslušná opatření. Další části výpovědi policistů o skutečnostech, o nichž se dozvěděli od okamžiku, kdy začali činit úkony podle zákona o policii či trestního řádu, již za důkaz procesně způsobilý

⁶⁴ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. 10. 2002 sp. zn. 3 To 666/2002.

považovat nelze.⁶⁵ Důležitá je taktéž skutečnost, že TrŘ stanoví osobám povinnost vysvětlení podat a rovněž stanoví povinnost vypovídat pravdu a nic nezamlčet, ovšem s výjimkou podezřelého.

V postupu před zahájením trestního stíhání dochází velice často k situaci, že je dáno podezření z toho, že trestný čin spáchala určitá osoba, ale není možno tuto osobu k dané věci vytěžit, jelikož se v místě svého trvalého bydliště nezdržuje a provedeným šetřením policejního orgánu se nepodařilo její pobyt zjistit. V takovém případě je možno, aby si policejní orgán vyžádal předběžný souhlas státního zástupce se zadržením osoby podezřelé a po obdržení tohoto souhlasu umístí podezřelého do celostátního pátrání, což je velice účinný způsob jak podezřelého zadržet a k prověřované věci vytěžit. Touto situací se zabývá mimi-jiné výkladové stanovisko nejvyššího státního zástupce č. 2/1999 ve kterém je uvedeno, že státní zástupce vydá předchozí souhlas k zadržení osoby podezřelé ze spáchání trestného činu (§ 76 odst. 1 TrŘ) jen za podmínky, že je tu důvodné podezření z trestného činu ve vztahu k takové osobě, byl shledán některý z důvodů vazby podle § 67 odst. 1 písm. a), b) nebo c) TrŘ a jedná se o naléhavý případ, to znamená, že bez zadržení osoby, hrozí bezprostředně zmaření nebo ztížení účelu sledovaného trestním řízením. Pokud kterákoliv z uvedených podmínek nebude splněna, předchozí souhlas nesmí státní zástupce vydat. Státní zástupce tedy může vydat předchozí souhlas, jestliže z dostatečně odůvodněné žádosti policejního orgánu je zřejmé, že jde o zadržení osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, kdy nemohlo být zahájeno trestní stíhání jen proto, že pobyt této osoby není znám a je nebo má být po ní vyhlášeno celostátní pátrání. Podmínka naléhavosti zde může být splněna bez zřetele na to, že k zadržení takové osoby může dojít až ve velmi vzdálené budoucnosti.⁶⁶

Podle novelizovaného ustanovení § 157 odst. 3 TrŘ v závažných a skutkově složitých věcech může státní zástupce (tuto možnost má i policejní orgán, který není vázán podmínkou souhlasu nebo povolení státního zástupce), využít odborné pomoci konzultanta, který má znalost ze speciálního oboru. O přibrání konzultanta se sepíše úřední záznam. Se souhlasem státního zástupce (nebo policejního orgánu) může

⁶⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 3. listopadu 2004 sp. zn. II. ÚS 268/03 ve věci ústavní stížnosti V. K. proti rozsudku Krajského soudu v Brně z 18. 4. 2002 sp. zn. 39 T 15/2000.

⁶⁶ Fenyk, J. *Veřejná žaloba. Druhý díl*. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti ČR, 2002, s. 248-249.

konzultant v rozsahu nezbytném pro výkon své funkce nahlížet do spisu a být přítomen při provádění úkonů trestního řízení. Konzultant má pomáhat orgánu činnému v trestním řízení v tom, aby se orientoval ve skutkovém ději a jeho náležitém právním posouzení a dokazování poté vedl správným směrem. Účast konzultanta nezbavuje státního zástupce (i policejní orgán) odpovědnosti za zákonný průběh trestního řízení. Na doplnění je třeba rovněž uvést, že orgány činné v trestním řízení se na konzultanta obracejí zásadně neformálně.

8. 3 Neodkladné a neopakovatelné úkony

Žádoucí by bylo, aby veškeré důkazní a zajišťovací úkony, byly prováděny až po zahájení trestního stíhání. Povahou samotných trestných činů a reálnými podmínkami boje s kriminalitou je však dáno, že v některých situacích nelze s potřebnými úkony vyčkávat až do doby zahájení trestního stíhání, protože hrozí nebezpečí z prodlení, což by mohlo vést k nemožnosti některé činy odhalit a potrestat jejich pachatele. Proto na takové výjimečné situace pamatuje zákonodárce pomocí institucí neodkladných a neopakovatelných úkonů, jejichž definice je uvedena v § 160 odst. 4 TrŘ, kdy neodkladným úkonem je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání a neopakovatelným úkonem je takový úkon, který nebude možno před soudem provést. Neopakovatelným může být např. výslech svědka, který umírá nebo odjíždí dlouhodobě do zahraničí. Zákonodárce tedy umožňuje již v etapě před zahájením trestního stíhání, provést za splnění potřebných podmínek neodkladné a neopakovatelné úkony a stanoví, že jejich výsledky jsou využitelné i v řízení před soudem. Jde-li o neodkladný nebo neopakovatelný úkon, lze již před zahájením trestního stíhání provést výslech svědka nebo rekognici, ale jako dodatečná podmínka je stanoveno, že se tak musí stát na návrh státního zástupce a za účasti soudce. Soudce odpovídá pouze za zákonnost provedení úkonu. Jen za tím účelem může do průběhu úkonu zasahovat. Soudci nepřísluší hodnotit, zda úkon, kterému je přítomen, je neodkladný či neopakovatelný. Účast soudce při úkonech přípravného řízení, které jsou neodkladné či neopakovatelné, je často trnem v okus soudců. Jde často o zbytečně strávený čas na policejních služebnách při úkonech, které později ani

nebudou podkladem pro řízení před soudem, ať již proto, že pachatel nebude vypátrán, nebo nebude postaven před soud (např. úkon je neúspěšný – poznávající nerozpozná osobu pachatele). Často takový soudce čeká na nedochvilného svědka, který se mnohdy vůbec nedostaví. Soudce navíc nemá při takovém úkonu téměř žádné oprávnění, může jen upozornit na nezákonnost postupu policejního orgánu, jinak by neměl zasahovat do vedení výslechu, či rekognice. Soudce navíc nemá ani možnost jakýmkoliv způsobem přezkoumat posouzení státního zástupce, zda jde o úkon neodkladný nebo neopakovatelný. Státní zástupce mnohdy návrh policejního orgánu nijak nezkontroluje, protože on se úkonu účastnit nemusí a pro něj ztrátu času nebude představovat, a prostě jej jen „pře pošle“ soudu. Často tak neplatí oficiální zdůvodnění, že jen státní zástupce má dostatek informací, aby posoudil vhodnost takového postupu, zatímco soudce tyto informace nemá. Mnohdy dokonce policejní orgány ani nechtějí „zatěžovat“ státní zástupce a obracejí se se svými žádostmi o účast soudce při takových úkonech (nesprávně) přímo na soud. Zjednodušeně řečeno soudce je při tomto úkonu pouze proto, aby svým podpisem na protokolu „posvětil“ tento dokument, aby byl použitelný v řízení před soudem. Vypadá to, jakoby toto ustanovení vycházelo z myšlenky, že policejní orgány principiálně a standardně při provádění výslechů a jiných úkonů postupují nezákonně, jen za přítomnosti soudce je tomu jinak. Oficiálním zdůvodněním je garance zákonného postupu policejních orgánů, kdy ještě není znám obviněný a nemůže se účinně hájit, ať sám, či prostřednictvím obhájce. Ovšem jakým způsobem je při takovém úkonu zajištěna kontradiktornost výslechu navíc za situace, kdy toto má zajistit soudce, jenž ani nesmí položit otázku?⁶⁷ Pro všechny úkony prováděné před zahájením trestního stíhání však platí, že jde o úkony nezbytné pro rozhodnutí o zahájení trestního stíhání nebo pro další postup trestního řízení. Zvláštní postavení a závažnost neodkladných nebo neopakovatelných úkonů jsou dány i tím, že mohou bezprostředně předcházet sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení a že jejich provedením začíná přípravné řízení. Správné posouzení úkonu jako neodkladného nebo neopakovatelného je velmi důležité, aby se zabránilo jejich zneužívání, proto je velmi vhodné, že se provádí na návrh státního zástupce a je tím vyloučena snaha policejních orgánů zjednodušovat si přípravné řízení např. tím, že jako neopakovatelný úkon považují výslech cizince, který však několikrát ročně přijíždí do ČR pracovně.

⁶⁷ Vanduchová, M., Gřivna, T. *Rekodifikace trestního práva procesního*. 1. vydání. Praha : Univerzita Karlova v Praze, s 122-123.

8. 4 Operativně pátrací prostředky

Častokrát v této práci zmiňovaná novela TrŘ, provedená zákonem č. 265/2001 Sb., převzala do TrŘ operativně pátrací prostředky a jejich používání, které do té doby obsahoval zákon č. 283/1991 Sb., o Policii ČR. Současně s rozšířením možnosti státního zástupce provádět dozor i v těchto případech, byla zajištěna i procesní využitelnost výsledků této činnosti v trestním řízení a lze je použít jako důkaz. Novou úpravou v TrŘ došlo i k prohloubení a zakotvení garancí ochrany ústavně zaručených práv a svobod člověka. Přestože jsou operativně pátrací prostředky upraveny v TrŘ v rámci postupu před zahájením trestního stíhání, lze je použít i po jeho zahájení nejen ve vyšetřování, ale dokonce i po podání žaloby v řízení před soudem. Tato činnost jako celek se vyznačuje některými zvláštnostmi:

- a) je důvěrné povahy a je uskutečňována speciálními metodami a prostředky, které jsou převážně utajované,
- b) má průzkumný charakter, podnětem k jejímu provádění jsou často informační signály značně neurčité povahy, druh a volbu metod a prostředků jejího uskutečňování, určuje charakter sledovaného cíle (zabránění spáchání protiprávního jednání, odhalení latentních trestných činů, pátrání po neznámých osobách atd.).

Podle účelu se rozlišuje:

- operativně pátrací činnost konaná s cílem zabránit trestným činům, odhalit je a objasnit jejich pachatele,
- operativně pátrací činnost konaná za účelem pátrání po osobách a věcech,
- operativně pátrací činnost konaná za účelem prevence trestných činů.

Pro trestní řízení je zvláště významná operativně pátrací činnost konaná s cílem zabránit trestným činům, odhalit je a objasnit jejich pachatele.⁶⁸

Zákon stanoví v § 158b základní společné podmínky pro použití operativně pátracích prostředků, jež jsou :

- a) řízení o úmyslném trestném činu,

⁶⁸ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., a kol. *Přípravné řízení trestní*. 2. vydání. Praha C.H. Beck, 2003, s.246.

- b) výhradním zaměřením jejich použití musí být získání skutečností důležitých pouze pro trestní řízení,
- c) subsidiarita, kdy použití je možné jen tehdy, nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo by dosažení jinak bylo podstatně ztíženo,
- d) minimalizace, kdy operativně pátrací prostředky mohou omezit práva a svobody osob jen v nezbytně nutné míře.

Oprávněným k použití operativně pátracích prostředků je policejní orgán, který k tomu byl pověřen. Výsledky použití operativně pátracích prostředků v podobě zvukových, obrazových nebo jiných záznamů, získané v souladu s požadavky TrŘ, jsou tedy použitelné jako důkaz. Státní zástupce příslušný k úkonům v trestním řízení při používání operativně pátracích prostředků je povinen učinit veškerá opatření k tomu, aby nedošlo k vyzrazení informací o přijímaných opatřeních nepovolaným osobám a nebyl tak zmařen účel trestního řízení či ohroženy osoby.⁶⁹

Prvním ze celkem tří operativně pátracích prostředků je předstíraný převod, což je vlastně předstíraná koupě, prodej nebo jiný způsob předmětu plnění, včetně převodu věci, k jejímuž držení je třeba zvláštního povolení, jejíž držení je nepřípustné, která pochází z trestného činu nebo je určena k jeho spáchání. Předstíraný převod je možné provést pouze v rámci trestního řízení vedeného pro úmyslný trestný čin. Uskutečnění je možné jen na základě písemného povolení státního zástupce a policejní orgán může provést předstíraný převod bez tohoto povolení, nesnese-li věc odkladu. Sepsaný záznam o předstíraném převodu je nutno do 48 hodin doručit státnímu zástupci. Pokud policejní orgán povolení do 48 hodin neobdrží, je povinen provádění předstíraného převodu ukončit a informace, které se v této souvislosti dozvěděl nelze nijak využít. Policista, který se podílí na předstíraném převodu, nemůže být nadále činný v téže trestní věci jako policejní orgán konající v ní prověřování. K aplikaci institutu předstíraného převodu nedochází v praxi často a bude se uplatňovat nejčastěji v oblasti drogové kriminality a padělání peněz. Předstíraný převod lze provést pouze v případě, že jde o věc k jejímuž držení je třeba zvláštní povolení, jejíž držení je nepřípustné a která pochází z trestného činu, nebo která je určena ke spáchání trestného činu. Co se týká těchto podmínek, rád bych se zastavil u podmínky, že věc pochází z trestného činu, kdy však zde se dostáváme do paradoxní situace, neboť TrŘ ji vyžaduje jako jednu

⁶⁹ Fenyk, J. *Veřejná žaloba. Druhý díl*. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti ČR, 2002, s. 88.

z podmínek pro použití předstíraného převodu, přitom však předpokládá užití tohoto oprávnění i v období před zahájením trestního stíhání. V tomto období je však vyloučeno, aby bylo možné s jistotou konstatovat, že k nějakému trestnému činu vůbec došlo, tím spíše, že z něj předmětná věc pochází.

Druhým z operativně pátracích prostředků je sledování osob a věcí, což je získávání poznatků o osobách a věcech, které je prováděno utajovaným způsobem technickými nebo jinými prostředky, popřípadě osobním pozorováním a sledováním. K pořizování zvukových, obrazových nebo jiných záznamů při sledování je třeba písemného povolení státního zástupce a má-li dojít k zásahu do nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství, nebo má být zjišťován obsah jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí, je třeba předchozího povolení soudce. O uvedené povolení je nutno písemně žádat s uvedením konkrétní trestné činnosti. Bez povolení je možné sledování jen s výslovným souhlasem dotčené osoby. Povolení musí obsahovat stanovení délky sledování, nejdéle však 6 měsíců, s možností dalšího prodloužení vždy na dobu nejvýše 6 měsíců. Bez povolení je sledování možné jen, nesnese-li věc odkladu, s povinností o povolení neprodleně požádat a povolení je nutné obdržet do 48 hodin, jinak je nutno sledování ukončit, záznamy zničit a získané informace se nesmí použít. Stejně je nutno postupovat, pokud je při sledování zjištěna komunikace obviněného s obhájcem. Záznam pořizovaný sledováním lze použít jako důkaz za předpokladu, že je k němu připojen protokol. Pokud nebyly zjištěny skutečnosti důležité pro trestní řízení je nutno předepsaným způsobem záznam zničit a o tomto zničení sepsat protokol. Vztah mezi sledováním osoby a věci a odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu nelze ztotožňovat. I když mají některé společné rysy, ve všech případech se počítá s využitím technických prostředků, je potřebné povolení a mohou být prováděny utajovaně, je třeba je rozlišovat. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu je výhradní úkon sloužící pro zjišťování obsahu přepravovaných a zprostředkovaných zpráv. Sledováním osob a věcí je možno získávat skutečnosti důležité pro trestní řízení, s omezením na poznatky o osobách a věcech. Odposlech je vázán na omezený okruh závažných úmyslných trestných činů, sledování osoby a věci bez rozdílu na všechny úmyslné trestné činy. Je tedy možno dovodit, že „odposlech a záznam telekomunikačního provozu jsou vůči sledování osoby a věci v poměru speciality.

Posledním z operativně pátracích prostředků je použití agenta, což je omezeno pouze na případy zvláště závažných trestných činů spáchaných ve prospěch zločinného spolčení, nebo jiných úmyslných trestných činů, k jejichž stíhání zavazuje mezinárodní smlouva, kterou je ČR vázána. K použití agenta jsou oprávněny pouze útvary Policie ČR. Je-li to k použití agenta, jeho přípravě nebo k jeho ochraně nutné, je k zastírání jeho totožnosti možné vytvořit legendu o jiné osobní existenci, provádět hospodářské činnosti, k jejichž vykonávání je třeba zvláštní povolení a též zastírat příslušnost k PČR. Použití agenta povoluje na návrh státního zástupce vrchního státního zastupitelství, soudce vrchního soudu. Povolení musí obsahovat účel a dobu použití agenta a údaje umožňující jeho identifikaci. Státní zástupce má povinnost od příslušného policejního orgánu vyžadovat údaje potřebné pro posouzení trvání dalšího důvodu použití agenta. Pominou-li tyto důvody, dá policejnímu orgánu pokyn k bezodkladnému ukončení činnosti agenta. O výsledku použití agenta je povinen policejní orgán předložit státnímu zástupci záznam. K věci je dále rovněž nutné poznamenat, že je nepřípustné, aby policejní orgány naváděly jiného ke spáchání trestné činnosti, posilovaly jeho vůli spáchat trestný čin, či mu jakoukoliv formou pomáhaly. Je totiž nepřípustným porušením čl. 39 Listiny základních práv a svobod, pakliže jednání státních orgánů se stává součástí skutkového děje, celé posloupnosti úkonů, z nichž se trestné jednání skládá (např. provokace či iniciování trestného činu). Jak Ústavní soud konstatoval v řadě svých nálezů, zásah státu do skutkového děje, jenž ve své komplexnosti tvoří trestný čin je nepřípustný. Pokud obviněný ještě před setkáním se skrytými vyšetřovateli byl rozhodnut spáchat trestný čin spočívající v prodeji omamné látky občanům cizího státu, tudíž vstupem orgánů policie byl pouze jeho původní záměr realizován, aniž byl k jeho uskutečnění jakýmkoli způsobem veden, eventuálně vyprovokován, pak nemůže tedy obstát námitka obviněného o absenci jeho úmyslu „trestně jednat“, neboť tento úmysl dopustit se jednání, které vykazovalo znaky žalovaného trestného činu projevil jednoznačně obviněný ještě před vstupem policie do kontaktu s ním. Nejednalo se tedy o případ, kdy pachatel až v důsledku aktivity policie se rozhodne spáchat trestný čin, v dané věci tedy policie svou aktivitou nevyvolala u obviněného úmysl dopustit se protiprávního jednání, neboť ke spáchání trestného činu

byl již připraven resp. rozhodnut.⁷⁰

Použití operativně pátracích prostředků je úkonem podle TrŘ a v postupu před zahájením trestního stíhání je lze použít až po sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení ve smyslu § 158 odst. 3 TrŘ. Může nastat situace, že v předmětné věci bude hrozit zničení nebo ztráta důkazu a potom bude mít použití operativně pátracího prostředku charakter neodkladného nebo neopakovatelného úkonu. Neprodleně po provedení takového úkonu, však musí opět následovat sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení. Proto pokud by byly za pomoci operativně pátracích prostředků získány informace, ale ve věci nebylo zahájeno trestní řízení dle § 158 odst. 3 TrŘ, nebylo by možno tyto informace použít jako důkazy, neboť by nebyla splněna podmínka, uvedená v § 158b odst. 3 TrŘ.

Použití policejního agenta, provedení předstíraného převodu věci a záměnu zásilky, však nelze považovat za jediné přípustné případy předstíraného zapojení policie do realizace záměru pachatele spáchat trestný čin a do skutkového děje, jímž jsou naplňovány znaky určitého trestného činu. Policie má povinnost chránit oběti trestné činnosti a učinit kroky nezbytné k minimalizaci následků trestné činnosti. Stejně tak je její povinností chránit před trestnou činností celou společnost. Velmi obtížné je to v praxi zejména v případech, kdy je trestná činnost výsledkem aktivity organizovaných zločineckých skupin, což je zvláště aktuální v oblasti drogové trestné činnosti. Pak mohou být efektivní jen velice promyšlené a dobře koordinované policejní aktivity, vyvíjené cíleně ve snaze usměrnit žádoucím způsobem jednání pachatele trestného činu, minimalizovat následky jeho jednání, zabránit mu v trestné činnosti nebo odhalit jeho totožnost, není-li známá. Nepřímým důsledkem takové aktivity policejních orgánů může být i poměrně výrazné ovlivnění jednání pachatele policií a konkrétních forem naplnění znaků určitého trestného činu. Takový postup je zcela legitimní a sledovaný cíl je v souladu s posláním policie. Totéž platí v případě, kdy je nutno volit mezi různě závažnými následky, které hrozí z jednání pachatele. Jeho jednání se nestane beztrestným automaticky jen v důsledku toho, že je skrytě ovlivní policie. Tak tomu není ani v případech, kdy to policie učiní velice výrazným způsobem. Uvedené policejní aktivity pochopitelně není možné posuzovat izolovaně, bez zohlednění toho, co je jejich účelem a jaké následky působí (jejich cílem může být např. zcela legitimní zabránění

⁷⁰ Fenyk, J., Havlík, T., Růžička, M. *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918-2004*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2004. str.547-548.

mnohem závažnějším následkům než jsou ty, k nimž došlo po policejním zásahu). Nelze je tedy bez dalšího označit za nezákonné. Pro názornost lze uvést případ skupiny vyděračů, která se zmocní dítěte vydírané osoby. Za této situace pochopitelně není možné říci, že jednání policie, která se ujme řízení jednání vydíraného, jež je součástí skutkového děje, jímž jsou naplňovány znaky skutkové podstaty trestného činu vydírání, je důvodem beztrestnosti pachatelů tohoto vydírání a důvodem nepoužitelnosti opatřených důkazů jejich jednání. Tak tomu podle mého názoru nebude ani v případě, že policie poskytne vydírané osobě požadovanou částku peněz ze svých prostředků, když ji tato osoba nemá k dispozici a hrozí, že pokud ji neobstará, pachatelé usmrtí rukojmí (unesené dítě). Pak situace umožňuje pouze volbu mezi poskytnutím dané finanční hotovosti a připuštěním usmrcení uneseného. Policie ani vydíraná osoba přitom jinak nemohou ovlivnit jednání pachatelů a je nepochybně zcela legitimní, aby se na ně potřebným způsobem pokusili působit. Kdyby tak neučinili, pachatelé by nezískali požadovanou částku, neboť vydíraný by jim ji bez policejního přispění nemohl poskytnout, ale došlo by k vraždě uneseného nebo k jinému závažnému následku (jeho týrání, pohlavnímu zneužití apod.). V tomto směru považujeme za polemický velmi zobecňující závěr Ústavního soudu ČR spočívající v tom, že „je nepřipustným porušením čl. 39 LPS a čl. 7 odst. 1 EÚLP, pakliže jednání státu (v dané věci policie) se stává součástí skutkového děje, celé posloupnosti úkonů, z nichž se trestní jednání skládá“ (srov. náleze ze dne 22. 6. 2000, sp. zn. III. ÚS 597/99, publikovaný pod č. 97 ve svazku 18 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu). Uvedená formulace svádí k závěru, že policie se nesmí angažovat z jakýchkoli důvodů a v jakémkoli jednání, které je později předmětem trestněprávního posuzování. Obecné připuštění tohoto právního názoru by ovšem prakticky vylučovalo i použití výše zmíněných postupů, v nichž má policie zákonnou povinnost zasáhnout proti páchané trestné činnosti a které je třeba podle našeho názoru považovat za legitimní, přičemž trestní řád jejich uplatnění předpokládá a stanoví k tomu omezující podmínky (jde zejména o použití agenta, předstíraný převod a sledování zásilky).⁷¹

Jedním z dlouhodobě palčivě pocíťovaných problémů policejní operativy jsou případy, kdy před soudem došlo k prozrazení pravé totožnosti policistů, kteří pod krytím pracovali ve zločineckém prostředí (jako agenti nebo při provádění

⁷¹ Sotolář, A., Púry, F. *Skrytá reakce policie na již páchanou trestnou činnost*. Trestněprávní revue 01/2003. Praha : C.H.Beck, s. 7-13..

předstíraného převodu). Byl dokonce zaznamenán případ, kdy státní zástupce bez jakékoliv konzultace či alespoň předchozího upozornění odtajnil identitu policejního agenta, navíc do spisu uvedl i jeho skutečnou adresu, a to vše v situaci, kdy byly zaznamenány předchozí konkrétní výhrůžky likvidací této osoby. Problém ochrany identity policistů provádějících tyto operativní postupy má přinejmenším dvě roviny. První z nich je samozřejmě rovina osobního bezpečí těchto policistů a druhou rovinou je pak rovina profesní. Z těchto důvodů došlo k vložení § 102a TrŘ a v případě, že bude vyslýchán policista, který působil jako agent, prováděl předstíraný převod nebo se na použití těchto dvou institutů bezprostředně podílel (na nasazení policisty v prostředí se podílí vždy tým dalších policistů, kteří také působí v prostředí pod krytím, poskytují agentovi podporu například při vytváření legendy), bude ze zákona vyslýchán jako svědek, jehož podoba a totožnost jsou utajeny. Tento obecný režim bude možné prolomit pouze výjimečně, pokud nebude v důsledku výslechu hrozit újma na životě či zdraví vyslýchávaného, nebo osob jemu blízkých, nebo jeho další služební činnosti. Bez utajení podoby nebo totožnosti, bude možné provést výslech pouze na návrh státního zástupce, který jej bude podávat na základě obligatorního vyjádření příslušného ředitele bezpečnostního sboru.⁷² Kromě změn souvisejících s ochranou identity nasazených policistů došlo v institutu agenta k drobné praktické změně (§ 158e odst. 5 TrŘ), kdy agent nově nepotřebuje další povolení k provedení předstíraného převodu, čímž se omezí okruh osob, jenž jsou s nasazením agenta obeznámeny. V dřívější době nebylo výjimkou, kdy agent musel při své činnosti provést několik předstíraných převodů, kdy s touto informací se seznamovali i zástupci z nižších stupňů státních zastupitelství a každé rozšíření okruhu informovaných osob sebou přitom nevyhnutelně neslo zvýšení rizika dekonspirace.

8. 5 Ukončení postupu před zahájením trestního stíhání

Postup před zahájením trestního stíhání je policejní orgán povinen ukončit v zákonem stanovených lhůtách a vyřídit věc některým ze způsobů, jež uvádí zákon. Lhůty pro skončení prověřování jsou v TrŘ stanoveny diferencovaně v závislosti na

⁷² Bačkovský, K. *Reforma policie – co nového v trestním řízení*. Státní zástupce 01/2009. Praha: Novatrix, s. 26-30.

závažnosti trestného činu, o kterém se prověřování konalo. Policejní orgán je povinen prověřování ukončit do dvou měsíců ve věci, ve které je k projednávání příslušný samosoudce, pokud se v daném případě nekoná zkrácené přípravné řízení, dále do tří měsíců ve věci, která nepatří mezi již zmiňované a patří do příslušnosti okresního soudu a konečně do šesti měsíců ve věci, která patří v prvním stupni do příslušnosti krajského soudu. V případě, že prověřování není ukončeno v uvedených lhůtách, policejní orgán musí státnímu zástupci písemně sdělit důvody a uvést, které další úkony jsou potřebné a jakou dobu bude ještě prověřování pokračovat. Státní zástupce může ve svém pokynu jak změnit výčet úkonů, tak stanovit jinou lhůtu pro další trvání prověřování. Není-li prověřování ukončeno ani v této prodloužené lhůtě, je možno uvedený postup opakovat, avšak je nutno předložit státnímu zástupci celý spisový materiál. Lhůty pro skončení prověřování jsou TrŘ formulovány jako lhůty závazné, jejich dodržování však není výslovně sankcionováno a připouští se jejich prodloužení. Právní úprava lhůt pro skončení prověřování, umožňuje státnímu zástupci lepší kontrolu postupu policejního orgánu při prověřování a poskytuje mu nástroj k ovlivňování délky a rychlosti řízení. Předloží-li policejní orgán státnímu zástupci písemné zdůvodnění podle § 159 odst. 2 TrŘ, nebo spis s návrhem na prodloužení lhůty podle § 159 odst. 3 TrŘ či písemné zdůvodnění podle § 167 odst. 2 TrŘ, státní zástupce v takových případech nevydává žádné rozhodnutí o prodloužení lhůty pro další prověřování, či vyšetřování. Pokud státní zástupce policejnímu orgánu nevydá pokyn podle § 159 odst. 2, § 167 odst. 2, má se zato, že se zamýšlenými úkony a dobou prověřování souhlasí.⁷³

Právní úprava zná několik způsobů, kterými může státní zástupce nebo policejní orgán věc před zahájením trestního stíhání vyřídit, prvním z těchto způsobů je odevzdání věci. Odevzdání věci se použije v případě, že se skutek stal, avšak nejde o podezření z trestného činu, ale o podezření ze spáchání přestupku, jiného správního deliktu, nebo deliktu, který lze kázeňsky, či kárně projednat. Odevzdání věci se neděje formou usnesení, ale připsím adresovaným příslušnému orgánu, kdy tento připsím by měl obsahovat popis skutkového děje, jeho právní kvalifikaci a důvody vedoucí k odevzdání.

Dalším způsobem poměrně značně rozšířeným je odložení věci, které je dle TrŘ možné z těchto důvodů :

⁷³ Fenyk, J., Havlík, T., Růžička, M. *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918-2004*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2004. s. 554.

- a) Nejde o podezření z trestného činu (§ 159a odst. 1), kdy není splněna základní podmínka trestního stíhání, kterou je vlastní existence trestného činu. Ještě před tím, než se přistoupí k vydání usnesení o odložení věci je nutno přezkoumat zda nejsou důvody pro odevzdání věci.
- b) Nepřípustnost trestního stíhání (§ 159a odst. 2), kdy v tomto případě státní zástupce nebo policejní orgán zjistil, že na rozdíl od předcházejícího stavu k trestnému činu došlo, avšak trestní stíhání je nepřípustné z důvodů uvedených v § 11 odst. 1 TrŘ. Z těchto důvodů nelze trestní stíhání zahájit a bylo-li již zahájeno nelze v něm pokračovat.
- c) Fakultativní odložení z důvodu neúčelnosti, kdy výsledky prověřování nasvědčují spáchání trestného činu a tomu, že jej spáchala určitá osoba, ale současně jsou tu zákonné důvody, pro které by trestní stíhání bylo neúčelné.
- d) Nepodařilo se zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání, což je taktéž velmi častý způsob a spadají pod něj případy, kdy prověřováním zjištěné skutečnosti důvodně nasvědčují spáchání trestného činu, není dán žádný z důvodů pro odložení věci dle § 159a odst. 2 a 3 TrŘ, ale nepodařilo se dostatečně odůvodnit závěr, že trestný čin spáchal určitá osoba. Odpadn-li tento důvod odložení, např. se dodatečně zjistí nové skutečnosti nebo důkazy proti určité osobě, trestní stíhání se zahájí.⁷⁴

K rozhodnutí o odložení věci jsou oprávněni státní zástupce a policejní orgán. Rozhodnutí má formu usnesení. Nejde o rozhodnutí ve věci v rámci trestního stíhání, ale pouze o konečné vyřízení věci při postupu před zahájením trestního stíhání. Proto nevytváří překážku věci pravomocně rozhodnuté a nezakládá princip ne bis in idem. To znamená, že později, odpadnou-li důvody odložení a zjistí se nové skutečnosti, lze trestní stíhání zahájit. Předchozí usnesení o odložení nemusí být formálně zrušeno, ale stane se automaticky neúčinné vydáním nových rozhodnutí, které věc posuzují jinak. Usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 až 5 TrŘ, musí být do 48 hodin doručeno státnímu zástupci, pokud nerozhodl sám. Důvodem je, aby mohl využít své pravomoci před zahájením trestního stíhání. Státní zástupce může nezákonná a neodůvodněná usnesení policejních orgánů o odložení věci zrušit do 30 dnů od jejich doručení.

⁷⁴ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 588.

Usnesení o odložení věci vydané podle § 159 odst. 1 až 5 TrŘ se musí doručit každému poškozenému, a to i osobě, která o sobě prohlašuje, že jí přísluší práva poškozeného podle § 43 odst. 1 TrŘ, i přesto, že po provedeném postupu před zahájením trestního stíhání dospěje orgán, který o odložení věci rozhoduje, k opačnému závěru. I taková osoba je oprávněna podat proti takovému usnesení stížnost podle ustanovení § 159 odst. 5 TrŘ.⁷⁵ Rozhodnutí o odložení věci představuje jeden z nejčastějších způsobů skončení prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Tento způsob skončení věci přichází v úvahu zásadně jen za splnění podmínky, že policejní orgán ve věci, v níž bylo podáno trestní oznámení nebo byl učiněn jiný podnět k trestnímu stíhání (§ 158 odst. 1, 2 TrŘ), vydal záznam o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 TrŘ věta první). To se ovšem netýká případů, kdy prověřování započalo již před nabytím účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001, a po dni 1. 1. 2002 již ve věci nejsou prováděny jiné úkony v trestním řízení kromě samotného rozhodnutí o odložení věci a ve věci proto nepřichází v úvahu ani vydání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 věty první TrŘ. O závěru spočívajícím ve zjevné neodůvodněnosti podezření z trestné činnosti se zpravidla osoba, která učinila podání, jež označila jako trestní oznámení, které však nesplňuje podmínky uvedené v § 59 odst. 4 předposlední větě TrŘ - nelze na jeho podkladě učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu - vyrozumí. Poměrně zásadní význam usnesení o odložení věci a jeho dopad na právní poměry osob, jichž se týká [totéž by bylo možno říci i o opatření o odevzdání věci podle ustanovení § 159a odst. 1 písm. a) nebo b) TrŘ], je nepochybný. Tímto usnesením může skončit nejen prověřování, ale i celé přípravné řízení a dokonce i trestní řízení. Toto usnesení závažným způsobem zasahuje do práv nejenom osoby, ohledně níž se prověřování konalo a jejíž právní postavení lze vyjádřit velmi nepřesně pojmem „podezřelý“. Nepřesně proto, že trestní řád výslovně (na rozdíl od pojmů „obviněný“, „obžalovaný“, „odsouzený“) tento pojem nedefinuje. V právní teorii i v komentářích k trestnímu řádu se vychází z toho, že o podezřelého jako o osobu, proti níž se trestní řízení vede, se jedná tehdy, když se proti takové osobě konají úkony trestního řízení, přičemž může jít jak o úkony standardního, tak i zkráceného přípravného řízení. Určitým problémem zde může být jen to, že samotný trestní řád nepoužívá tento pojem důsledně. Např. § 158 odst. 7 věta druhá TrŘ se zmiňuje také o

⁷⁵ Fenyk, J., Havlík, T., Růžička, M. *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918-2004*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2004. s. 556.

podezřelém. Z kontextu, v jakém je tohoto označení použito, je přitom zřejmé, že zde je chápán pojem „podezřelý“ ani ne tak formálně, jako spíše materiálně, takže rozhodující je to, zda byla naplněna prakticky jakákoli míra podezření ze spáchání trestného činu proti určité osobě. V tomto ustanovení je tedy pojem podezřelý pojímán nejširěji ze všech ustanovení, která zde byla citována. Usnesení o odložení věci se velmi závažným způsobem vztahuje i na osobu, která je poškozeným, nebo o sobě prohlašuje, že je poškozeným ve smyslu trestního řádu. Proto zákon důvodně přiznává poškozenému právo podat proti usnesení o odložení věci stížnost.

Uvedené rozhodnutí i po nabytí účinnosti novely č. 265/2001 Sb., vzhledem k novelizované úpravě v § 159a odst. 6 TrŘ, sice nabývá právní moci, přesto samo o sobě toto usnesení nevytváří překážku věci pravomocně rozhodnuté („rei iudicatae“), protože chybí ve výčtu rozhodnutí uvedených v § 11 odst. 1 písm. f), g) a h) TrŘ (usnesení o odložení věci není uvedeno ani v ustanovení § 11 odst. 3 TrŘ), což znamená, že i kdyby byla věc odložena podle § 159 odst. 2 TrŘ ve spojení s § 11 odst. 1 písm. a), b) nebo i) TrŘ, nebo podle § 159 odst. 3 TrŘ, podezřelý, jehož se takové usnesení týká, byť by byl chápán v nejširším smyslu tohoto slova v souladu s ustanovením § 158 odst. 7 TrŘ, jak je uvedeno shora, není oprávněn prohlásit do tří dnů od doby, kdy mu bylo takové usnesení doručeno, že na projednání věci trvá. Závěr o tom, že usnesení o odložení věci nevytváří překážku věci pravomocně rozhodnuté, je možné učinit i přesto, že ustanovení § 174 odst. 2 písm. e) TrŘ, ve znění novely č.265/2001 Sb., dovoluje státnímu zástupci zrušit (z vlastního podnětu, nikoli z podnětu včas a oprávněnou osobou podané stížnosti) usnesení o odložení věci vydané policejním orgánem do 30 dnů od doručení. Půjde-li o ostatní taková rozhodnutí či opatření policejního orgánu, lhůta 30 dnů se neuplatní. Zrušení usnesení o odložení věci v této lhůtě je odůvodněno požadavky právní jistoty; v této lhůtě by mělo být přistoupeno ke zrušení usnesení o odložení věci vydaného policejním orgánem tehdy, shledá-li státní zástupce po jeho přezkoumání, že usnesení je nezákonné nebo neodůvodněné. Na tom, že ani po novele č. 265/2001 Sb. nevytváří usnesení o odložení věci překážku věci pravomocně rozhodnuté, nic nemění ani skutečnost, že nově má stížnost proti usnesení o odložení věci odkladný účinek. V dalším je třeba rozlišovat právní režim usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 až 3 a podle § 159a odst. 1 odst. 5 TrŘ (tyto režimy se od sebe, když nepřilíš

výrazně, odlišují). Jde-li o usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 až 3 TrŘ, lze v prověřování pokračovat za následujících podmínek:

- pokud toto usnesení bude zrušeno z podnětu stížnosti podané oprávněnou osobou ve stanovené lhůtě a stížnost byla podána za podmínek uvedených v § 143 odst. 1 TrŘ (srov. i § 60 odst. 4 TrŘ),
- z vlastního podnětu státním zástupcem podle § 174 odst. 2 písm. e) TrŘ (to je výrazný rozdíl oproti aplikační praxi uplatňované před novelou, kdy se zásadně usnesení z vlastního podnětu nerušilo),
- i když nebylo usnesení o odložení věci zrušeno, po uplynutí lhůty 30 dnů od doručení usnesení policejního orgánu státnímu zástupci nebo po marném uplynutí lhůty k podání stížnosti oprávněným osobám, pokud je na místě pokračovat v prověřování.

Vydal-li usnesení o odložení věci státní zástupce, státní zástupce nejbližší vyššího státního zastupitelství není oprávněn postupovat podle § 174 odst. 2 písm. e) TrŘ (takové usnesení lze zrušit jedině v řízení o podané stížnosti). Zrušení usnesení o odložení věci nepřichází v úvahu (v případech, kdy již uplynula jak lhůta 30 dnů od doručení usnesení státnímu zástupci, tak lhůta k podání stížnosti oprávněným osobám) v řízení o mimořádných opravných prostředcích (o stížnosti pro porušení zákona nebo o obnově řízení; mimořádné kasační oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a TrŘ zde uplatnit rovněž nelze a v úvahu nepřichází pojmově ani dovolání). Rozhodující zde je tedy to, že usnesení o odložení věci nezakládá překážku věci pravomocně rozhodnuté; kdyby byl uplatněn právní názor, podle kterého lze usnesení o odložení věci zrušit jedině ve lhůtě 30 dnů nebo ve lhůtě, v níž mohou oprávněné osoby podat stížnost, znamenalo by to, že by ohledně těchto rozhodnutí platil ještě mnohem rigoróznější režim, pokud jde o možnost konat další prověřování. Pokud uplyne jak lhůta 30 dnů, tak lhůta k podání stížnosti všem oprávněným osobám, a bude dán důvod, pro který je na místě pokračovat v prověřování, přichází v úvahu, aby státní zástupce vydal přesto pokyn policejnímu orgánu, aby v prověřování pokračoval (pokyn se vydává podle § 157 odst. 2 věty první TrŘ). Původní usnesení o odložení věci se v těchto případech neruší; po skončení dalšího prověřování se vydá usnesení znovu, nebude-li uplatněn jiný postup (např. zahájení trestního stíhání, v úvahu přichází i vydání opatření o odevzdání věci, atd.). Jde-li o usnesení o odložení věci podle § 159a

odst. 5 TrŘ, tyto zásady v plné míře platí, ale je třeba upozornit ještě na větu druhou citovaného ustanovení. V ní se uvádí, že pominou-li důvody odložení, trestní stíhání se zahájí. Vzhledem k této úpravě se usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 5 TrŘ nezbytně rušit nemusí. Výjimku by tvořil případ, kdy je ho třeba zrušit z podnětu podané stížnosti. Ani zde nelze vyloučit, že i v těchto případech (mimo rozhodování o stížnosti) státní zástupce bude postupovat podle § 174 odst. 2 písm. e) TrŘ a usnesení zruší, zejména půjde-li o zřejmý případ nezákonnosti nebo neodůvodněnosti takového usnesení. Jakmile pominou důvody odložení, vydá se usnesení o zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 1 TrŘ). Státní zástupce ovšem může v těchto případech zjistit (po přezkoumání věci) např. to, že ve věci nemělo být postupováno podle § 159a odst. 5 TrŘ, ale podle § 159a odst. 1, 2 nebo 3 TrŘ (včetně případů, kdy mohla být věc odevzdána), nemusí tedy jít jen o to, že by ve věci přicházelo v úvahu zahájení trestního stíhání. Potom je na místě, aby státní zástupce v zájmu určitosti právních poměrů v dané věci zrušil původní usnesení o odložení věci a dále postupoval podle § 149 odst. 1 TrŘ (podle příslušné eventuality stanovené v tomto ustanovení). Musí tak učinit ovšem rovněž ve lhůtě 30 dnů od doručení (pokud toto usnesení ruší z vlastního podnětu a nikoli z podnětu podané stížnosti.).⁷⁶

Závěrem této kapitoly bych rád ocitoval část velice důležitého rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20.11.2002 pod sp. Zn. 4 Tz 83/2002, který omezuje možnost soudu vrátit věc státnímu zástupci k došetření. „Pokud jde o možnost soudu vrátit věc státnímu zástupci k došetření za účelem objasnění základních skutkových okolností, je třeba uvést, že věc je dostatečným způsobem objasněna zpravidla tehdy, jestliže výsledky přípravného řízení potvrzují skutečnosti, jež naplňují znaky trestného činu uvedeného v obžalobě, byly-li objasněny okolnosti týkající se stupně nebezpečnosti činu pro společnost a poměrů obviněného, byla-li prověřena jeho obhajoba a byly-li zjištěny okolnosti rozhodné pro stanovení druhu a výměry eventuálního trestu či ochranného opatření, případně též nároku poškozeného na náhradu škody. Zákon však již nepožaduje, aby soudu byly předkládány věci, které byly už v přípravném řízení zcela objasněny ze všech hledisek formálně procesními postupy, a aby v nich byl opatřen spolehlivý podklad pro rozhodnutí soudu v hlavním líčení. Je to dáno tím, že

⁷⁶ Růžička, M. *K povaze usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 až 4 TrŘ po novele č. 265/2001 Sb. a k otázce, které osoby jsou po této novele oprávněny napadnout tato usnesení stížností.* Trestněprávní revue 09/2002. Praha: C.H.Beck, s.261.

dokazování má probíhat zásadně až v řízení před soudem; účelem přípravného řízení je proto tyto důkazy vyhledat, označit, opatřit je v dostačující formě a jen v nezbytně nutném rozsahu. Přípravné řízení má tedy napříště opatřit především dostatek informací potřebných pro projednání věci před soudem a nesoustřeďuje se již na jejich procesní zafixování. Teprve před soudem mají být tyto důkazy formálně procesními postupy provedeny. Požadavek soudu na opatření důkazů rozhodných pro posouzení, zda jsou naplněny zákonné znaky skutkové podstaty žalovaného trestného činu, lze považovat za důvodný pouze za podmínky, že jejich opatření v řízení před soudem by bylo buď výrazně obtížnější než v přípravném řízení, nebo by bylo na újmu rychlosti řízení (bylo by nutno hlavní líčení opakovaně odročovat jen za účelem zjišťování, jaké důkazy je nutno ještě provést a jakým způsobem je lze opatřit). Nelze proto podle § 188 odst. 1 písm. e) TrŘ věc vrátit státnímu zástupci k došetření jen s obecným poukazem na to, že časová náročnost by vzhledem k rozsahu požadovaného došetření byla značná⁷⁷.

8. 6 Dočasné odložení trestního stíhání

Policejní orgán se souhlasem státního zástupce může dočasně odložit zahájení trestního stíhání na nezbytně nutnou dobu nejdéle však na 2 měsíce, jestliže je to třeba k objasnění trestné činnosti spáchané ve prospěch zločinného spolčení, nebo jiného úmyslného trestného činu, anebo zjištění jejich pachatelů. Jde o výjimku ze zásady legality. Lhůta odložení lze prodloužit nejvýše o další 2 měsíce, a to i opakovaně. Důvody pro tento postup jsou zpravidla taktické, aby prověřování případu mohlo po jistou dobu pokračovat utajeným způsobem, čímž se znemožní, aby pachatel zničil existující důkazy. Trestní řád u dočasného odložení trestního stíhání nepředepisuje formu rozhodnutí a postačuje opatření, které může policejní orgán učinit se souhlasem státního zástupce. O tomto opatření je třeba vyhotovit záznam, který musí policejní orgán do 48 hodin zaslat státnímu zástupci. Pokud odpadnou důvody, pro které bylo trestní stíhání odloženo, musí policejní orgán nebo státní zástupce trestní stíhání neprodleně zahájit bez ohledu na to, zda již uplynula doba, na kterou bylo trestní stíhání dočasně odloženo. Dočasné doložení trestního stíhání má formu opatření. Jak bylo již zmíněno povinností policie je i v případě použití skrytých operací, držet se důsledně

⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.11.2002 pod sp. Zn. 4 Tz 83/2002.

platné právní úpravy a v zásadě se vyvarovat provokačních metod, a to nejen při iniciaci trestněprávně postižitelného jednání, ale i v dalším průběhu skutkového děje. V této souvislosti je důležité zdůraznit, že v souladu se zásadou legality a oficiality je povinností orgánů činných v přípravném řízení (policejních orgánů a státního zástupce) zahájit trestní stíhání ve všech případech, kdy zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že došlo ke spáchání skutku, který má všechny znaky určitého trestného činu, a jsou dány důvody k podezření, že tento skutek spáchala konkrétní osoba. Stejně tak je povinností těchto orgánů aktivně pátrat po důkazech týkajících se takového skutku, který vyšel najevo. Důraz na včasné zahájení trestního stíhání je opodstatněn tím, že jakákoliv prodleva v tomto směru omezuje práva podezřelého. V zásadě totiž může efektivně uplatnit svou obhajobu až poté, co dojde k jeho obvinění a policejní šetření v jeho věci se stane zjevným. Prakticky jedinou legální výjimkou z této zásady (pomineme-li možnost odložení věci před zahájením trestního stíhání pro neúčelnost jeho vedení ve smyslu § 159a odst. 3 TrŘ, která je v daném kontextu neaktuální) je dočasné odložení trestního stíhání postupem podle § 159b TrŘ. Institut dočasného odložení trestního stíhání, zavedený novelou trestního řádu provedenou zákonem č.152/1995 Sb., má umožnit oddálení trestního stíhání ve smyslu § 160 odst. 1 TrŘ, jestliže je to třeba z hlediska objasnění v tomto ustanovení uvedené trestné činnosti nebo zjištění pachatelů. Po novelizaci provedené zákonem č. 265/2001 Sb. jej lze vztáhnout na případy všech úmyslných trestných činů, tedy např. i na veškerou drogovou trestnou činnost (do 31. 12. 2001 tak bylo možno učinit jen ohledně trestné činností spáchané ve prospěch zločinného spolčení, zvláště závažných úmyslných trestných činů a jiných úmyslných trestných činů, k jejichž stíhání zavazovala vyhlášená mezinárodní smlouva). Dočasné odložení trestního stíhání je výjimkou ze zásady legality (srov. § 2 odst. 3 TrŘ). Postup podle tohoto ustanovení lze přitom uplatnit jedině ve věci, v níž byl vydán záznam o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věty první TrŘ), protože samotné dočasné odložení trestního stíhání není možno považovat za úkon neodkladný nebo neopakovatelný, který by předcházel vydání uvedeného záznamu. Za těchto okolností tedy veškeré další úkony prováděné v takové trestní věci jsou součástí trestního řízení, byť se dějí ve stadiu před zahájením trestního stíhání. V době dočasného odložení trestního stíhání lze provádět úkony podle § 158 odst. 3 TrŘ [výčet uvedený v písm. a) až i) tohoto ustanovení je demonstrativní], § 158 odst. 8 TrŘ a § 158a–158e TrŘ stejně

jako v kterékoliv jiné trestní věci, v níž dosud nedošlo k zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 TrŘ (tedy nikoli jen neodkladné nebo neopakovatelné úkony, jak tomu bylo za účinnosti dříve platné úpravy). Trestní stíhání je třeba zahájit ihned (zákon používá pojem neprodleně) poté, kdy odpadly důvody pro dočasné odložení trestního stíhání, pokud tomu nebrání jiné okolnosti (např. dočasná nedosažitelnost podezřelého, vůči němuž je třeba zahájit trestní stíhání). Policejní orgán tedy nemůže vyčkávat uplynutí celé doby, na kterou bylo trestní stíhání odloženo. Pokud k zahájení trestního stíhání nebo jeho dočasnému odložení nedojde, ačkoliv se tak mělo stát, a policie sama aktivně vytváří podmínky pro dokonání trestného činu a podněcuje pachatele k tomu, aby jej dokonal, nelze mu k tíži při úvaze o vině tuto část jednání přičítat a užít například přísnější kvalifikaci, než je ta, která by byla na místě, kdyby bylo trestní řízení vedeno v souladu se zákonem a kdyby bylo další jednání pachatele překaženo. Tak tomu ovšem bude pouze v případě, že pachateli umožní spáchání dalšího trestněprávně postižitelného jednání právě určitá policejní aktivita, bez níž by k ní nedošlo. Jinými slovy řečeno, jestliže se tak stane díky vytvoření podmínek pro naplnění znaků skutkové podstaty určitého trestného činu policií za situace, kdy bez této policejní aktivity by k jejich naplnění nemohlo dojít (např. výrobce pervitinu je policejním agentem požádán o vyrobení heroinu a dodá mu suroviny, které na trhu, a to ani na tzv. černém trhu, nejsou dostupné, takže by si je pachatel, ani kdyby chtěl, nemohl sám opatřit), nebo kdy původně pachatel sledoval jiný záměr a změnil jej jen díky aktivitě policie (např. nabídl 10 gramů heroinu a policejní agent požadoval 500 gramů s cílem vytvořit situaci, za níž dojde k naplnění znaků přísněji postižitelné kvalifikované skutkové podstaty trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů). Pokud tedy policejní orgán nebo státní zástupce postupem v rozporu se zákonem nezahájí trestní stíhání ani jej dočasně neodloží, neznamená to automaticky a za všech okolností, že jsou proti pachateli nepoužitelné veškeré opatřené důkazy a že jej nelze postihnout za tu část jednání, která následovala poté, co mělo být zahájeno trestní stíhání. Rozhodující je, zda je to právě jednání policie, které aktivně vytvoří předpoklady pro naplnění znaků skutkové podstaty určitého trestného činu (ať už základní nebo kvalifikované), resp. zda bez této její aktivity a vlivu by obviněný vůbec byl schopen tyto znaky naplnit či nikoli. Pokud by tedy byl pachatel schopen čin vykonat v plném rozsahu i bez přispění policejní aktivity

a měl to v úmyslu, lze jej za jeho jednání v plném rozsahu postihnout, i když policie určitým způsobem zasáhne do jeho jednání – např. nasadí policejního agenta, jenž reaguje na podněty z jeho strany, využije předstíraného převodu věci, kterou pachatel použije, nebo instruuje poškozeného, jak se má zachovat v reakci na požadavky pachatele. Pokud by naopak pachatel nebyl schopen dané jednání bez přispění policie uskutečnit nebo to neměl v úmyslu (postačí přitom, když není splněn jeden z těchto předpokladů), nelze užít trestněprávní kvalifikace té části jeho jednání, jíž se dopustil jen díky policejní iniciativě, která by jinak byla na místě, kdyby nedošlo k takovému zásahu policie do skutkového děje. V tomto smyslu judikoval i Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 3. 5. 2000, sp. zn. 9 Tz 85/2000, které bylo publikováno v časopise Soudní rozhledy č. 11/2000 pod č. 131. Nejvyšší soud zde zaujal názor spočívající v tom, že pokud se pachatel dopustí jednání, které naplňuje všechny znaky úmyslného trestného činu, a neexistují žádné okolnosti, které by trestnost dokonání tohoto trestného činu vylučovaly, nemůže být takové jednání posouzeno jako příprava, popř. pokus trestného činu jen proto, že od tohoto vývojového stadia trestného činu bylo jeho jednání pod kontrolou policie. K uvedené okolnosti lze podle § 3 odst. 4 TrZ přihlídnout pouze při hodnocení stupně nebezpečnosti činu pro společnost.⁷⁸

⁷⁸ Sotolář, A., Púry, F. *Skrytá reakce policie na již páchanou trestnou činnost*. Trestněprávní revue 01/2003. Praha: C.H.Beck, s. 6-13.

9. Přístup slovenské právní úpravy

Pro srovnání jsem si vybral krátké popsání institutu předsoudního konání dle slovenské právní úpravy, kde se vychází ze zákona NR SR č. 301/2005 Z.z, aby bylo možno posoudit, kterým směrem se brala slovenská právní úprava na rozdíl od právní úpravy v ČR po rozdělení našich zemí v roce 1993. Předsoudní řízení je v citovaném zákoně popsáno v jeho druhé části, kde v první hlavě je uveden postup před zahájením trestního stíhání, ve druhé hlavě je popsáno přípravné řízení a konečně ve třetí hlavě je uveden dozor a úkony prokurátora.

Trestní oznámení se podává prokurátorovi nebo policistovi a tento ho může doplnit výslechem oznamovatele, nebo vyžádáním písemných podkladů, tak aby o věci mohl rozhodnout ve lhůtě do 30 dní od přijetí trestního oznámení. Pokud není důvod na započetí trestního stíhání, nebo na odložení pro neúčelnost trestního stíhání, tak buď prokurátor nebo policista usnesením věc odevzdá příslušnému orgánu na projednání přestupku, odevzdá věc jinému orgánu na disciplinární řízení, odloží věc pro nepřipustnost trestního stíhání, nebo když trestnost činu zanikla a dále taktéž může věc usnesením odmítnout. Policista musí usnesení doručit do 48 hodin prokurátorovi. Prokurátor po přijetí oznámení může sám rozhodnout jak je výše uvedeno, nebo může věc odevzdat policistovi a písemně o tomto vyrozumět oznamovatele a poškozeného. Prokurátor má dále povinnost přezkoumat postup policisty, pokud ho o to požádá poškozený nebo oznamovatel a to ve lhůtě do 30 dní. Z právní úpravy dále vyplývá, že prokurátor je odpovědný za zákonnost rozhodování již v tomto stádiu před zahájením trestního stíhání.

Druhá hlava popisuje přípravné řízení. Které popíší pouze ve stručnosti a to v případě, když není na místě postup, jenž jsem už v minulém odstavci popsal, tak začne trestní stíhání a to nejpozději do 30 dnů od přijetí oznámení, které začne vydáním usnesení. V případě, že hrozí nebezpečí z prodlení, začne policista trestní stíhání vykonáním zajišťovacího, neopakovatelného nebo neodkladného úkonu a po jejich vykonání vyhotoví ihned usnesení o zahájení trestního stíhání a informuje o tom oznamovatele, poškozeného a dále do 48 hodin doručí usnesení prokurátorovi. Usnesení o zahájení trestního stíhání musí obsahovat popis skutku s uvedením místa, času a zákonným pojmenováním a po zahájení trestního stíhání, může policista vykonávat

všechny úkony dle již uvedeného zákona. Policista koná vyšetřování tak, aby co nejrychleji posoudil případ a zjistil pachatele a kromě případů kdy potřebuje souhlas prokurátora nebo soudce, koná vyšetřování samostatně. V případě, že na základě zjištěných skutečností je dostatečně odůvodněný závěr, že trestný čin spáchala určitá osoba, policista neprodleně vydá usnesení o vznesení obvinění, které do 48 hodin doručí prokurátorovi. O zahájení trestního stíhání a vznesení obvinění je možno rozhodnout jediným usnesením. V případě, že policista vyšetřování nebo zkrácené vyšetřování považuje za skončené a jeho výsledky dostačující na podání návrhu na obžalobu, předloží spis prokurátorovi s návrhem na podání obžaloby, který musí obsahovat seznam vykonaných a navrhovaných důkazů. Vyšetřování je třeba skončit do čtyř měsíců a u zvláště závažných zločinů do šesti měsíců a v případě, že vyšetřování není v těchto lhůtách ukončené, tak policista prokurátorovi písemně oznámí, proč nebyl vyšetřování schopen ukončit, jaké úkony chce ještě udělat a jaký čas na ně potřebuje. Prokurátor může úkony změnit a taktéž může určit jinou lhůtu ke skončení vyšetřování. Obviněný, poškozený a zúčastněná osoba mají právo kdykoliv v průběhu vyšetřování žádat prokurátora, aby přezkoumal postup policisty. Prokurátor nebo policista postoupí věc jinému orgánu, jestliže výsledky vyšetřování nebo zkráceného vyšetřování prokazují, že nejde o trestný čin, ale mohlo by jít o přešůpek či jiný správní delikt.

Třetí hlava popisuje dozor a úkony prokurátora, kdy dozor před zahájením trestního stíhání i v přípravném řízení koná prokurátor k čemuž má značnou pravomoc uvedenou v zákoně k níž patří dávat závazné pokyny při vyšetřování, vyžadovat od policisty spisy, zúčastnit se úkonů policisty, vrátit věc policistovi k doplnění, zrušit nezákonné rozhodnutí policisty, které může nahradit vlastním a taktéž může nařídít, aby se ve věci konalo vyšetřování. Dále jen prokurátor je oprávněný podat obžalobu, uzavřít s obviněným dohodu o vině a trestu, postoupit věc, přerušit trestní stíhání, zastavit trestní stíhání, schválit smír, nařídít zajištění majetku, vykonat zajištění nároku poškozeného na náhradu škody, vyžádat souhlas Národnej rady Slovenské republiky, Súdnej rady Slovenské republiky nebo Evropského parlamentu s trestním stíhání v určitých případech, nařídít exhumaci mrtvol, navrhnout soudu vzetí obviněného do vazby, navrhnout vyžádání obviněného z ciziny, provádět šetření v řízeních o vydání do ciziny a navrhnout soudu předběžné zajištění majetku patřícího osobě proti které se vede v cizině trestní stíhání. V případě, že výsledky vyšetřování nebo zkráceného

vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud, prokurátor podá obžalobu, která se může podat jen pro skutek pro který se vzneslo obvinění. Po podání obžaloby může prokurátor uložit policistovi zabezpečit důkaz, který potřebuje vykonat v řízení před soudem. Poté již následuje soudní řízení. Pojem přípravné řízení je v § 12 odst. 11 slovenského TrŘ vymezen tak, že přípravným řízením se rozumí úsek od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, postoupení věci, přerušení nebo zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby. Na Slovensku se uplatňuje institut zahájení trestního stíhání „ve věci“. Po nabytí účinnosti novely TrŘ č. 457/2002Z.z. totiž platí, že podle ustanovení § 160 odst. 1 slovenského TrŘ, pokud není důvod pro odložení nebo odevzdání věci, vyšetřovatel nebo policejní orgán zahájí trestní stíhání bezodkladně, nejpozději však do 30 dnů od přijetí oznámení.⁷⁹ I ve Slovenské republice má prokurátor před zahájením trestního stíhání a v přípravném řízení postavení pána sporu (*dominus litis*). Dále je nutno rovněž zdůraznit, že ačkoliv přípravné řízení začíná dle slovenského trestního řádu až zahájením trestního stíhání a postup před zahájením trestního stíhání do přípravného řízení nespadá, vykonává prokurátor svoji dozorovou činnost i před tímto okamžikem.

Vzhledem k charakteru této práce a k její nutné stručnosti, nebudu již dále slovenskou právní úpravu popisovat, ani nebudu vymezovat jednotlivé změny, oproti úpravě české, ale již z prvního pohledu je zřejmé, že mnoho věcí mají obě právní úpravy stejné, což je logické vzhledem k dlouholeté provázanosti, avšak na druhou stranu je již mnoho věcí, které řeší slovenská právní úprava jiným způsobem. Nepochybným kladem slovenské právní úpravy je skutečnost, že dozorová oprávnění prokurátora jsou obsažena v jednom jediném ustanovení, a to v § 230 a výčet úkonů k nimž je v tomto stadiu oprávněn prokurátor v § 231. Hodnocení, která právní úprava je lepší, kompaktnější a přehlednější by bylo zajisté náročné a docházelo by k mnoha názorovým střetům, avšak neoddiskutovatelnou pravdou je fakt, že oproti českým zákonodárcům, kteří připravují novelizace českého trestního práva neúspěšně již mnoho let, na Slovensku jsou v tomto mnohem dál, což je správné, jelikož všichni odborníci by se zajisté shodli na tom, že mít trestní řád z období komunismu před více než čtyřiceti lety není tou správnou vizitkou českých zákonodárců.

⁷⁹ Růžička, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s.643.

10. Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním

Rekodifikací trestního práva procesního se zabývá Česká republika již od roku 1990. Prakticky každá vláda po roce 1990 měla ve svém programovém prohlášení vypracování mj. i nového trestního řádu. Toto úsilí však velmi dlouho bylo nepřilíš produktivní, byť zkušenosti z jiných zemí (Itálie či Švédsko), kde rekodifikační práce trvaly třeba i tři desítky let, byly obdobné. Snaha o vypracování nové kodifikace na úseku trestního procesu byla zřejmá, končila ale většinou jen novelizacemi, jak lze dokumentovat tím, co bude zmíněno posléze:

První rekodifikační komise působila v období od května 1990 až do zániku bývalého Československa při legislativní radě tehdejší federální vlády. Na počátku roku 1993 byla sestavena pracovní komise pro reformu zatím jen trestního práva procesního, výsledkem činnosti této komise byl především návrh novelizace trestního řádu později přijaté pod č. 292/1993 Sb. V dubnu roku 1994 byla ustavena první oficiální rekodifikační komise Ministerstva spravedlnosti, výsledkem její činnosti byl „Návrh koncepce rekodifikace trestního práva hmotného a procesního „ Činnost této rekodifikační komise posléze vyústila v březnu roku 1996 ve zpracování návrhu věcného záměru rekodifikace trestního práva procesního (který však nebyl vládou schválen, neboť v této době již probíhala volební kampaň). Na konci roku 1997 byla ustavena další rekodifikační komise Ministerstva spravedlnosti. Přesto je možno přinejmenším ocenit, alespoň to, že byla vyvolána diskuse nad budoucí podobou trestněprocesní úpravy, které probíhaly i na stránkách odborného tisku nepřetržitě od roku 1996, zejména v časopisu *Trestní právo*. Faktem je, že při vypracování rovněž návrhu novely, která byla později vyhlášena jako zákon č. 265/2001 Sb., se vyšlo i z výsledků prací na rekodifikaci trestního řádu. Ke značnému zrychlení prací na velké novele trestního řádu přispěl zejména tehdejší ministr spravedlnosti JUDr. Otakar Motejl, který také ustanovil pracovní tým (Šámal – Baxa – Král), jenž byl nakonec s to připravit jak věcný záměr velké novely, tak i velkou novelu samotnou.⁸⁰

Cílem věcného záměru zákona o trestním řízení soudním je zrychlení trestního řízení, posílení významu stádia řízení před soudem na úkor přípravného řízení, posílení

⁸⁰ Vanduchová, M., Gřivna, T. *Rekodifikace trestního práva procesního*. 1. vydání. Praha : Univerzita Karlova v Praze, s 11.

postavení státního zástupce a náležitá ochrana práv poškozeného. Věcný záměr rozděluje TrŘ na obecnou část (zde budou vymezeny základní pojmy), zvláštní část, která bude zachycovat průběh řízení a bude se dělit na přípravné řízení, řízení před soudem prvního stupně a opravné řízení a na závěr budou řazena společná, přechodná a závěrečná ustanovení. Návrh věcného záměru neobsahuje zvláštní hlavu o justiční spolupráci, neboť se předpokládá přijetí zvláštního zákona o mezinárodní justiční spolupráci v trestním řízení.

Návrh věcného záměru TrŘ vychází ze základních zásad trestního řízení, kterými jsou:

- zásady společné celému tr. řízení (zásada řádného zákonného procesu, zásada zdrženlivosti a přiměřenosti, zásada zajištění práva na obhajobu, zásada rychlého procesu a nově by měla být upravena zásada šetření práv oběti tr. činu),
- zásady zahájení tr. řízení a stíhání (zásada oficiality, zásada legality a zásada obžalovací),
- zásady dokazování (zásada presumpce nevin, zásada vyhledávací, zásada bezprostřednosti a ústnosti a zásada volného hodnocení důkazů),
- zásady zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností,
- zásada veřejnosti.

Všechny výše uvedené základní zásady budou vyjádřeny v celkové koncepci TrŘ a nebudou přímo v TrŘ definovány. Úprava základních zásad spočívající v jejich definici přímo v trestním řádu není provedena zpravidla ani v zahraničních právních úpravách a nemohla by splnit svůj účel, neboť by byla příliš komplikovaná a obtížně v praxi aplikovatelná, přičemž četné základní zásady by musely být vyjádřeny i v dalších ustanoveních obecné a zvláštní části trestního řádu, a proto by musel být řešen i vzájemný poměr takových ustanovení. Některé dosavadní v úvodu trestního řádu formulované, které jsou ve skutečnosti „přímými“ právními předpisy (např. zásada vyhledávací, bezprostřednosti a ústnosti, volného hodnocení důkazů i zjišťování skutkového stavu), budou vloženy do konkrétní právní úpravy dokazování nebo jiných procesních postupů.⁸¹

⁸¹ Vanduchová, M., Gřivna, T. *Rekodifikace trestního práva procesního*. 1. vydání. Praha : Univerzita Karlova v Praze, s 13.

Vymezení stadií tr. řízení bude vycházet ze základního rozlišení dvou stadií a to řízení přípravného (předsoudní stádium) a řízení před soudem (soudní stádium). Předsoudní stádium by mělo být rychlé a mělo by sloužit zásadně k opatření důkazů pro obžalobu – dělit se bude na postup před zahájením trestního stíhání a vyšetřování (či zkrácené vyšetřování).

V návrhu věcného záměru nového trestního řádu z 6. 11. 2007⁸² se v bodech 8 a 9 počítá se zrychlením trestního řízení ve všech jeho stadiích a s dalším omezením významu přípravného řízení v novém trestním řádu. V bodě 8 návrhu z 6. 11. 2007 se na s. 10 navrhuje posílit význam stadia řízení před soudem na úkor přípravného řízení s přihlédnutím k požadavku, aby osoba, proti níž se trestní řízení vede, nebyla zjevně nedůvodně stíhána nebo nedůvodně stavěna před soud, a rovněž posílit postavení státního zástupce při výkonu dozoru v přípravném řízení a při rozhodování v tomto stadiu řízení a současně zajistit, aby nedocházelo k jeho přetěžování nadbytečnými administrativními úkoly. V bodě 9 návrhu se na s. 10–11 uvádí, že přípravné řízení bude mít oproti řízení před soudem předběžnou povahu, s přihlédnutím k požadavku, aby osoba, proti níž se trestní řízení vede, nebyla zjevně nedůvodně stíhána nebo nedůvodně stavěna před soud. Právo účasti obhajoby při provádění úkonů přípravného řízení má být omezeno na zásadní úkony procesní povahy, které mají bezprostřední význam pro dokazování v řízení před soudem (výslech obviněného, účast při neodkladných a neopakovatelných úkonech, nahlížení do spisu, seznámení s výsledky přípravného řízení před podáním obžaloby); vychází se z toho, že práva obhajoby, jejichž realizace je charakteristická pro „řádný proces“, mají své těžiště v řízení před soudem. Obsah a rozsah přípravného řízení má navazovat na kategorizaci deliktů v trestním právu hmotném (v trestním zákoníku) s přihlédnutím ke složitosti činu, který je předmětem řízení. O přečinech jako nejméně závažné kriminalitě má být zpravidla vedeno méně formální zkrácené vyšetřování, jehož smyslem má být vyhledání možných důkazů pro potřeby soudního řízení s cílem v co nejkratší době postavit obviněného před soud, naproti tomu o zločinech se má konat vyšetřování, které již nebude typově rozlišováno. Vymezení stadií trestního řízení vychází ze základního rozlišení dvou základních stadií trestního řízení, a to řízení přípravného (předsoudního stadia) a řízení před soudem (soudního stadia): Přípravné řízení by mělo zásadně sloužit jen k opatření důkazů pro

⁸² www.justice.cz

obžalobu a k dokumentaci neopakovatelných a neodkladných úkonů, u nichž hrozí nebezpečí jejich zmaření, zničení nebo ztráty důkazu či důkazní hodnoty, popř. úkonů důležitých pro zahájení trestního stíhání a podání obžaloby nebo jiné rozhodnutí v přípravném řízení, stejně tak jako úkonů, jejichž význam pro další řízení je zcela zásadní, byť se nejedná o úkony neodkladné či neopakovatelné, a úkony je třeba vykonat již v přípravném řízení, a proto je třeba, aby bylo rychlé a zbytečně nezatěžovalo policisty, kteří by měli trestnou činnost objasňovat a vyšetřovat skutečně v „terénu“. V souladu s tím musí být vymezeno postavení a role přípravného řízení ve vztahu k řízení před soudem, a to zvláště k hlavnímu líčení; jeho vymezení musí být méně formální a více brát v úvahu optimální uspořádání vzájemného vztahu přípravného řízení a stadia projednání trestní věci v řízení před soudem.

Procesní odpovědnost státního zástupce za neprovedení důkazů v potřebném rozsahu prokazujících vinu obžalovaného v řízení před soudem a za neprokázání všech znaků trestného činu, pro který byla podána obžaloba, ve svém důsledku znamená, že si státní zástupce už při své činnosti v přípravném řízení (výkonu dozoru nad postupem policejního orgánu, rozhodování o stížnostech proti usnesením policejního orgánu, přezkoumávání důvodnosti trestního stíhání, spolurozhodování o zásazích do základních práv a svobod, atd.) bude vytvářet předpoklady pro řádné zastupování veřejné žaloby i z tohoto hlediska. V přípravném řízení budou proto opatřovány či prováděny důkazy za úzké součinnosti s policejním orgánem, jež bude státní zástupce považovat za nezbytné pro účely zastupování veřejné žaloby v řízení před soudem a z pohledu unesení důkazního břemene. Jakkoli by se mohlo jevit nadbytečným zakotvovat přesněji rozsah úkonů, které lze v přípravném řízení provádět (především pokud jde o úkony v rámci postupu před zahájením trestního stíhání a dále pokud jde o výslechy svědků při postupu před zahájením trestního stíhání a ve vyšetřování, eventuálně ve zkráceném přípravném řízení), určité rámcové vymezení bude úprava poskytovat se zřetelem na požadavky právní jistoty a zvláště zajištění práva na obhajobu obviněného. Zásadně bude platit, že v přípravném řízení budou prováděny zejména zásadní úkony procesní povahy, které mají bezprostřední význam pro dokazování v řízení před soudem.⁸³ Přípravné řízení se má členit na:

- postup před zahájením trestního stíhání,

⁸³ Růžička, M. *Aktuální stav rekonstrukce trestního práva procesního v České republice*. Státní zastupitelství 07-08/2008. Praha : LexisNexis CZ.

– vyšetřování (nebo zkrácené vyšetřování) konané příslušnými policisty. Podle současné právní úpravy obsažené v TrŘ po novelizaci provedené zákonem č. 265/2001 Sb., se přípravné řízení rozděluje do dvou časových úseků, jimiž jsou „postup před zahájením trestního stíhání,“ který zahrnuje objasňování a prověřování skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin (§ 158–159b TrŘ), a „vyšetřování,“ do něhož patří úsek od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, nebo jiného vyřízení věci (§160–179TrŘ). Postup před zahájením trestního stíhání je prvním stadiem trestního řízení a tudíž i přípravného řízení teprve od 1. 1. 2002, od účinnosti zákona č. 265/2001 Sb. Dle aktuální Beckovy učebnice trestního práva procesního z roku 2007 – posunutí počátku přípravného řízení k sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (nebo předcházejícímu provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů) a začlenění postupu před zahájením trestního stíhání do přípravného řízení mělo značný význam v podobě větší efektivity a zrychlení řízení, zejména tím, že tato nová úprava měla omezit duplicitu úkonů prováděných v předsoudním stadiu. Zvýšení úlohy a dosahu dozoru státního zástupce posiluje jednak garance ochrany práv a svobod osob, jednak lepší prosazování veřejného zájmu, větší možnosti uplatnění zásady legality od samého počátku trestního řízení. Tento názor se opíral o poznatky praxe získané v letech 2002–2007, tedy za účinnosti zákona č. 265/2001 Sb. Ve zvláštní části návrhu ministerstva spravedlnosti z 6. 11. 2007 je pak pod bodem 22 na s. 79 an. vymezeno přípravné řízení. Předsoudní stadium řízení má být jako celek označeno jako přípravné řízení trestní. Přípravné řízení pak má být úsekem řízení od vyrozumění státního zástupce policistou o tom, že koná trestní řízení, popř. že již provedl neodkladné či neopakovatelné úkony, a nebylo-li takto postupováno, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání nebo jiného rozhodnutí, jehož součástí je výrok o zastavení trestního stíhání, anebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby. Přípravné řízení trestní má zahrnovat dvě fáze:

- a) postup před zahájením trestního stíhání,
- b) vyšetřování (zkrácené vyšetřování).

Postupem před zahájením trestního stíhání se rozumí úsek řízení před zahájením trestního stíhání následující po vyrozumění státního zástupce policistou.⁸⁴ Soudní stádium bude hlavní a rozhodující fází trestního procesu a bude se členit na:

- a) předběžné projednání žaloby (základní stadium rozhodování o odklonech),
- b) hlavní líčení, což bude základní stadium řízení před soudem v těch případech kdy nebyly využity odklony,
- c) odvolací řízení,
- d) vykonávací řízení.

V soudním řízení se bude odehrávat dokazování a bude se v něm rozhodovat v konečné fázi o vině a trestu, což znamená, že předsoudní stádium bude mít pouze pomocnou roli. Předpokládaný návrh rekonstrukce usiluje o posílení kontradiktorních prvků v řízení před soudem a o výrazné posílení aktivity stran, přičemž se ukazuje, že dosavadní změny provedené novelami z roku 1993 a 2001 nevedly k žádoucím výsledkům v plné míře. Objevily se některé výkladové nejasnosti a dokonce v některých případech docházelo ke sporům ohledně role a povinnosti jednotlivých orgánů činných v trestním řízení, zvláště pak soudu a státního zástupce. Vyskytla se oprávněná kritika, že soud se nezdá stává hlavním „protihráčem“ obviněného, byť by uvedenou roli měl v řízení před soudem plnit státní zástupce. Na druhé straně nebylo přesvědčivě pojímáno ani postavení státního zástupce, který byl posuzován i jako „pomocník“ soudu při dokazování. Pro řízení před soudem pak byla mnohdy charakteristická pasivita stran, a to jak strany obžaloby, tak i obhajoby. Výše naznačený záměr může být dosažen stanovením formálního důkazního břemene státního zástupce, a to pochopitelně výlučně ve stadiu projednání trestní věci v řízení před soudem, jakkoli je tu zjevná návaznost i na předchozí stadium procesu, na přípravné řízení, v jehož průběhu si státní zástupce vytváří podmínky pro to, aby důkazní břemeno před soudem unesl (to je také důvod, pro který jedině státní zástupce může být zatížen naznačenou procesní odpovědností za to, že budou prokázány určité skutečnosti, u žádné jiné strany to v úvahu nepřichází, u obžalovaného to zcela vylučuje fakt, že nemá povinnost prokazovat svou nevinu, jakkoli má právní a faktický zájem na tom, že jeho vina bude zcela vyvrácena). Procesní odpovědnost státního zástupce za neprovedení důkazů v potřebném rozsahu prokazujících vinu obžalovaného v řízení před soudem a za

⁸⁴ Vantuch, P. *K omezení významu přípravného řízení v návrzích nového trestního řádu*. Trestněprávní revue 02/2008. Praha, C.H.Beck. s.43-44.

neprokázání všech znaků trestného činu, pro který byla podána obžaloba, ve svém důsledku znamená, že si státní zástupce už při své činnosti v přípravném řízení (výkonu dozoru nad postupem policejního orgánu, rozhodování o stížnostech proti usnesením policejních orgánů, přezkoumávání důvodnosti trestního stíhání, spolurozhodování o zásazích do základních práv a svobod, atd.) bude vytvářet předpoklady pro řádné zastupování veřejné žaloby v řízení před soudem i z tohoto hlediska. V přípravném řízení budou proto opatřovány či prováděny důkazy, jež bude státní zástupce považovat za nezbytné pro účely zastupování veřejné žaloby v řízení před soudem a to z pohledu unesení důkazního břemene. Jakkoli by se mohlo jevit nadbytečným zakotvovat přesněji rozsah úkonů, které lze v přípravném řízení provádět (především pokud jde o úkony v rámci postupu před zahájením trestního stíhání – viz stávající demonstrativní výčet v § 158 odst. 3 platného TrŘ – dále pokud jde o výsledky svědků při postupu před zahájením trestního stíhání a ve vyšetřování, eventuelně ve zkráceném přípravném řízení), určité rámcové vymezení bude úprava poskytovat se zřetelem na požadavky právní jistoty a zvláště zajištění práva na obhajobu obviněného. Zásadně bude platit, že v přípravném řízení budou prováděny zejména zásadní úkony procesní povahy, které mají bezprostřední význam pro dokazování v řízení před soudem, těchto úkonů se bude moci účastnit obviněný.⁸⁵

Nový TrŘ bude obsahovat pouze pojmy obviněný, obžalovaný a odsouzený, což znamená, že vypustí pojem podezřelý, který tak nebude v novém TrŘ vůbec obsažen. Dále již nová právní úprava by neměla obsahovat pojem policejní orgán, který se neosvědčil a měl by být nahrazen zjednodušeným pojmem policista. Trestní řád navrhuje nově vymezit přesně a výjimečně působnost krajského soudu jako soudu prvního stupně, kdy tímto je sledováno zúžení působnosti krajského soudu jako soudu prvního stupně (dnes je značná) a posílení principu podle kterého v prvním stupni rozhoduje zásadně okresní soud. Navrhovaná úprava setrvává na zajišťování obhajoby advokáty na základě volby obviněného, nebo ustanovení ze strany soudu (pouze nutná obhajoba) v případech, kdy si obviněný advokáta sám nezvolí. Důvod nutné obhajoby bude změněn v tom smyslu, že dosavadní vymezení horní hranice trestu ve výši 5 let, bude nahrazena za označení zvláště závažné zločiny, které budou přesně vymezeny a u

⁸⁵ Vanduchová, M., Gřivna, T. *Rekodifikace trestního práva procesního*. 1. vydání. Praha : Univerzita Karlova v Praze, s 13-15.

nichž bude tedy nutná obhajoba advokátem. Nově se stanoví možnost, aby i v případech nutné obhajoby podal obviněný návrh, aby nebyl zastoupen advokátem, ale mohl se hájit sám, o čemž by rozhodoval soud. Ohledně poškozeného se v novém TrŘ navrhuje zachovat relativně široká oprávnění a postavení poškozeného, kdy se posílí zejména možnosti náhrady škody v souvislosti s trestným činem. Novinkou bude zakotvení ochrany práv poškozeného před neodůvodněným zveřejňováním osobních údajů o něm.

Nově navrhovaná úprava rovněž prohlubuje ochranu práv osob zúčastněných na procesních úkonech, kdy do jejich práv bude možno zasahovat jen na základě zákona a v míře nezbytně nutné.

Soud bude rozhodovat rozsudkem a trestním příkazem, v ostatních případech, kde to zákon stanoví bude rozhodovat usnesením. Státní zástupce a policejní orgán bude rozhodovat opatřením, jestliže nebude zákonem stanoveno jinak. Úprava rozsudku a trestního příkazu se v praxi osvědčila, proto zůstane v řízení před soudem zachována. Nestanoví-li zákon jinak, o každém úkonu trestního řízení se sepiše protokol, jehož obsah bude podobný platné právní úpravě, navíc budou nově upraveny zásady pro využívání vedení spisové dokumentace v elektronické podobě. Úprava protokolu a protokolace bude navazovat na platnou právní úpravu a v návaznosti na to bude podstatně zjednodušena protokolace v řízení před soudem, kde bude v hlavním líčení využíváno záznamové zařízení, kdy si strany budou moci vyžádat kopii záznamu tohoto zařízení.

Z platné právní úpravy bude převzata ochrana tzv. „utajeného svědka“, kterému v souvislosti se svědectvím hrozí újma a bude stanoven zvláštní režim ochrany u policejních agentů. Zvláštní způsob ochrany svědků a osob jim blízkých bude stanovit zvláštní zákon.

Nový TrŘ bude upravovat předběžná opatření již v průběhu trestního řízení, jejichž smyslem je chránit poškozeného a zajistit účinné provedení trestního řízení, mezi tyto předběžná opatření bude patřit zákaz styku s poškozeným, vykázaní ze společného obydlí, zákaz návštěv konkrétních míst, příkaz zdržovat se v místě bydliště a zákaz vycestovat za hranice ČR. Tyto předběžná opatření jsou velkou novinkou, která má za účel mimo-jiné chránit poškozeného a bude je moci nařídit jen soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce, pokud bude u obviněného jinak dán některý

z důvodů vazby a proto jejich případné neplnění může být důvodem vzetí do vazby. Co se týká vazby, tak důvody vazby se navrhuje ponechat v podstatě ve stávající podobě. Celková doba vazby nesmí přesáhnout 1 rok, je-li vedeno trestní stíhání pro přečin, 2 roky je-li vedeno tr. stíhání pro zločin, 3 roky je-li vedeno tr. stíhání pro zvlášť závažný zločin a 4 roky v případech kdy lze uložit za skutek výjimečný trest. Do této celkové doby vazby se nezapočítává doba, kterou obviněný vykonal v cizině pro účely vydání do ČR. Zcela novým způsobem se upravuje nezapočítávání vazby do celkové lhůty trvání vazby v případech, kdy byl obviněný odsouzen za zvlášť závažný zločin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, avšak rozsudek dosud nenabyl právní moci, kdy tedy obviněný nebude propuštěn z vazby před nastoupením výkonu trestu odnětí svobody, toto opatření má zajistit ochranu celé společnosti před recidivou takového pachatele.

Oproti platné právní úpravě budou provedeny zásadní změny pro povolení odposlechu a záznamu provozu elektronických komunikací, kdy návrh na odposlechy bude muset obsahovat i konkrétní skutkové okolnosti případu, což vede k větší odpovědnosti při schvalování odposlechů soudcem. Další novinkou bude institut následné informace osoby, u které byl nařízen odposlech její telefonní stanice, kdy tato bude po ukončení odposlechů informována o tom, že byla odposlouchávána, po jakou dobu a v jaké trestní věci. Dále bude moci odposlouchávaná osoba podat návrh na přezkoumání skutečností, které vedly k povolení odposlechu a poté na základě případného rozhodnutí soudu, že byl porušen zákon, bude mít taková osoba právo na finanční zadostiučinění.

V přípravném řízení bude moci státní zástupce podmíněně zastavit tr. stíhání obviněného (tzv. korunního svědka), jestliže to považuje za potřebné k objasnění zvlášť závažného zločinu a to v případech, kdy obviněný oznámí státnímu zástupci důležité skutečnosti umožňující objasnění takového zločinu, dozná se k činu, zaváže se vydat prospěch získaný zločinem a prohlásí, že souhlasí s podmíněným zastavením svého trestního stíhání. Tato skutečnost by mohla značnou měrou přispět k odhalování zvlášť závažných zločinů.

Předsoudní stádium řízení se tedy bude jako celek označovat „přípravné řízení trestní“. Bude zahrnovat dvě fáze:

- a) postup před zahájením trestního stíhání,
- b) vyšetřování (zkrácené vyšetřování).

Postupem před zahájením trestního stíhání je úsek řízení před zahájením trestního stíhání následující po vyrozumění státního zástupce policistou. Vyšetřování (zkrácené vyšetřování) je úsek přípravného řízení od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, postoupení věci, zastavení tr. stíhání, schválení narovnání nebo podmíněného zastavení tr. stíhání před podáním obžaloby. Vyšetřování se bude zásadně konat o všech zločinech a dále o přečinech o nichž nelze konat zkrácené vyšetřování. U přečinů se bude zásadně konat zkrácené vyšetřování, pokud nevznikne nějaká překážka bránící zkrácenému vyšetřování. Orgány činnými v trestním řízení v předsoudním stádiu řízení budou státní zástupce, policista a soud. Postup před zahájením trestního stíhání již nebude započat zahájením úkonů trestního řízení, jak je tomu doposud, ale bude nahrazen pouhým neformálním vyrozuměním státního zástupce, což zajistí ulehčí přetíženosti státních zástupců. Státní zástupce na takové neformální vyrozumění bude reagovat tak, že započne dozor v trestním řízení. Při skončení postupu před zahájením trestního stíhání (tedy v případech kdy nebude tr. stíhání vůbec zahájeno a přípravné řízení bude skončeno), policista věc odloží opatřením, jestliže nebude na místě věc vyřídít jinak (odevzdání věci k projednání přestupku, odevzdání věci ke kárnému projednání). Zahájení trestního stíhání jako druhá fáze přípravného řízení trestního se zahajuje tím, že osoba důvodně podezřelá ze zločinu se seznámí na počátku prvního výslechu s podstatou obvinění, se skutkem pro který je stíhána a se svými právy. Obsah tohoto úkonu se poznamená do protokolu, jehož opis se předá obviněnému. Zde dochází k poměrně zásadní změně, která je odůvodněna požadavkem odformalizování zahájení trestního stíhání s tím, že je třeba zachovat standard ochrany základních práv a svobod, především práva na obhajobu. Forma usnesení o zahájení trestního stíhání, kterou zvolila novela z roku 2001, není součástí takového standardu a nepřináší pozitivní efekt. Nově tedy místo usnesení o zahájení trestního stíhání bude institut seznámení se s podstatou obvinění, se skutkem pro který je stíhána a se svými právy. Tato nově navrhovaná úprava může zejména mnohem přesvědčivěji reagovat na změny ve vývoji skutkového stavu v průběhu vyšetřování, dovolí zpřesnit popis skutku a umožňuje efektivnější výkon obhajoby.

U taxativně vymezených trestných činů bude moci trestní stíhání být pouze na návrh poškozeného, kdy tato úprava sleduje posílení postavení poškozeného v případech, kdy samotný poškozený z jakéhokoliv důvodu na trestním stíhání nemá zájem a zároveň postih nevyžaduje veřejný zájem. Nově bude moci být taktéž zastaveno trestní stíhání z důvodu nedostatku veřejného zájmu na podání obžaloby. Dále se nově rovněž předpokládá úprava institutu dohody o vině a trestu, kde půjde o formu nového odklonu v trestním řízení.

Dosavadní zkrácené přípravné řízení se nahrazuje institutem zkráceného vyšetřování, které bude méně formální a bude se konat o všech přečinech (s určitými výjimkami jako např. je-li obviněný ve vazbě). Zkrácené vyšetřování bude muset být ukončeno ve lhůtě 1 měsíce, tato lhůta může být prodloužena maximálně o 1 měsíc, jinak bude muset být zkrácené vyšetřování nahrazeno vyšetřováním běžným.

Trestní řízení před soudem bude konáno jen na podkladě obžaloby nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Na základě zásady obžalovací bude řízení před soudem možné jen na základě obžaloby, kterou podává a zastupuje státní zástupce a nově i na základě návrhu na schválení dohody o vině a trestu, kdy tento návrh je výlučně oprávněn podat rovněž státní zástupce. V zájmu urychlení soudního řízení se navrhuje zakotvit povinnost předsedy senátu (samosoudce) nařídít urychleně hlavní líčení a všechny potřebné úkony ke skončení věci, což bude bedlivě sledováno, aby nedocházelo ke zbytečným průtahům. Nově se rovněž navrhuje, aby pro zrychlení soudního řízení v případech, kdy se obžalovaný k soudnímu řízení nedostavil, ačkoliv byl řádně předvolán, zákon presumoval, že tímto jednáním dává najevo, že se nehodlá zúčastnit provádění důkazů před soudem a hlavní líčení tedy může proběhnout bez jeho přítomnosti. Schválil-li soud návrh dohody o vině a trestu učiněný státním zástupcem není proti takovému rozsudku odvolání ani jiný opravný prostředek přípustný.

Zcela zásadní navrhovanou změnou je možnost rozhodnutí soudu prvního stupně na základě návrhu :

- 1) státního zástupce na schválení dohody o vině a trestu, nebo
- 2) prohlášení viny a návrhu obžalovaného na vydání odsuzujícího rozsudku i stanovení trestu.

Kdy tato úprava upravuje zjednodušený postup v případech. Kdy buď státní zástupce podá tento návrh, nebo obviněný uzná svou vinu žalovaným trestným činem a

sám učiní zákonem předpokládaný návrh. Soud však není do všech podrobností těmito návrhy vázán. Nemusí je přijmout a může se od nich i odchýlit. Zavedení institutu dohod o vině a trestu v podstatě znamená zavedení dvou druhů trestního řízení a to normálního řízení ve věcech, kde neprobíhá dohodovací řízení a řízení, v němž dojde k uzavření dohody o vině a trestu. Po procesní stránce je zásadní rozdíl mezi těmito dvěma druhy řízení především v tom, že v řízení s dohodou odpadá nebo se podstatně redukuje dokazování.

Věcný návrh trestního řádu ve verzi z května roku 2008 obsahuje instituty soukromé a subsidiární žaloby. Soukromou žalobou se rozumí právo poškozeného, kterému vznikla soukromožalobním trestným činem bezprostřední újma, obrátit se s žalobou přímo na trestní soud, a to i bez součinnosti s veřejným žalobcem, a žalobu před tímto soudem zastupovat. Zavedení soukromé žaloby povede k výraznému posílení práv osob poškozených soukromožalobním deliktem zejména v oblastech, které se jich bezprostředně dotýkají. Tyto osoby nebudou v prosazení svých zájmů odkázány pouze na orgány přípravného řízení trestního, budou mít daleko větší vliv na průběh celého trestního řízení. S tím však souvisí i větší míra odpovědnosti za průběh řízení. Tam, kde zůstane poškozený pasivní, tam nebude pachatel potrestán. Důsledkem přesunutí některých veřejnožalobních deliktů do kategorie soukromožalobních bude úspora času a prostředků veřejného žalobce, byť se nebude jednat s ohledem na poměrně úzký okruh soukromožalobních deliktů o žádné výrazné obřemenění. Subsidiární žalobou se rozumí právo poškozeného nastoupit na místo veřejného žalobce tam, kde odmítá zahájit trestní stíhání veřejnožalobního deliktu nebo v zahájeném trestním stíhání pokračovat. Subsidiární žaloba má odlišný charakter od soukromé žaloby. Styčným bodem je osoba poškozeného. Na rozdíl od soukromé žaloby však jde o veřejnožalobní delikt, od jehož stíhání veřejný žalobce upustil (popř. odmítl jej stíhat). Stát tak prostřednictvím subsidiární žaloby vlastně využívá poškozeného k přezkumu správnosti rozhodnutí učiněného veřejným žalobcem nezávislým a nestranným soudem. Tím je důsledněji zajištěna zásada legality a zákonnosti.⁸⁶

Řízení o odklonech nebude upraveno v samostatné hlavě zvláštní části TrŘ. Návrh bude upravovat tyto typy odklonů:

⁸⁶ Vanduchová, M., Gřivna, T. *Rekodifikace trestního práva procesního*. 1. vydání. Praha : Univerzita Karlova v Praze, s 30-34.

- a) řízení o podmíněném zastavení tr. stíhání včetně uplatnění tzv. „korunního svědka“,
- b) řízení o podmíněném zastavení trestního stíhání s dohledem,
- c) řízení o narovnání,
- d) řízení o návrhu státního zástupce na schválení dohody o vině a trestu nebo prohlášení viny.

V rámci těchto odklonů bude možno ukládat více druhů přiměřených omezení povinností než podle platné úpravy.

Vykonávací řízení bude i nadále v působnosti soudu s výjimkou jen některých rozhodnutí státního zástupce nebo policisty, kterými se ukládá určitá povinnost nebo omezení. Výkon těchto rozhodnutí zajišťuje orgán, který rozhodnutí v prvním stupni učinil. Postup při výkonu jednotlivých druhů trestu a ochranných opatření bude doplněn o postup při výkonu nových trestů (např. domácí vězení).

11. Závěrečné shrnutí tématu rigorózní práce s vlastním komentářem a návrhy de lege ferenda

Součinnost můžeme obecně charakterizovat jako úsilí k optimálnímu dosažení společného cíle určitými nástroji a prostředky. Netřeba se zmiňovat o tom, že součinnost policejního orgánu a státního zástupce by měla směřovat k náležitému zjištění trestných činů, spravedlivému potrestání jejich pachatelů a to prostředky a způsoby, které jim přiznává zákon. V závěrečné části této práce se pokusím svými myšlenkami a návrhy posoudit součinnost policejního orgánu a státního zástupce z pohledu de lege ferenda.

Státní zástupce je ten, kdo v přípravném řízení trestním z pozice svého dominantního postavení dohlíží na celé přípravné řízení, avšak nesporným faktem je skutečnost, že největší díl práce přípravného řízení je kladena na policejní orgán, který by však měl být právě v neustálé spolupráci a součinnosti se státním zástupcem.

Státní zástupce by měl nepochybně nově disponovat výlučným oprávněním rozhodnout o zastavení trestního stíhání z důvodu nedostatku veřejného zájmu na dalším stíhání obviněného a vydat policejnímu orgánu souhlas s odložením věci z důvodu nedostatku veřejného zájmu na zahájení trestního stíhání. Pokud jde o oprávnění na povinnosti při výkonu dozoru státního zástupce v přípravném řízení, lze považovat za velice potřebné sjednotit doposud roztržštěnou úpravu (která se nachází ve dvou – z historického hlediska neustále měněných, a to i z pohledu obsahu, nejen tedy přesouvání v rámci TrŘ – ustanoveních, a to v § 157 odst. 2 a v § 174 odst. 2 TrŘ). Mělo by být výslovně stanoveno, že policejní orgán nese plnou odpovědnost za svůj postup, a to i z hlediska kvality a rychlosti. Touto úpravou by byla více zdůrazněna vlastní odpovědnost policejního orgánu za řádné provádění úkonů v prověřování a vyšetřování. Byla by také zcela jasně rozlišena odpovědnost policejního orgánu a odpovědnost státního zástupce, neboť je třeba zamezit tomu, aby policejní orgány nekonaly samostatně a odpovědně a spoléhaly se jen na pokyny státního zástupce.⁸⁷

Jedním ze závažných nedostatků současné právní úpravy je dle mého názoru ta skutečnost, že policejní orgán bez nutnosti jakéhokoliv schválení ze strany státního zástupce, může podezření z trestného činu odložit dle § 159a odst. 1 TrŘ a sám tedy

⁸⁷ Růžička, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s.704-708.

rozhoduje o tak závažné věci jako je pokračování trestního řízení, čímž značným způsobem trestní řízení ovlivňuje, přičemž berme v potaz, že tak rozhoduje policista, kdy v současné době značná část policejního sboru nemá vysokoškolské vzdělání, natož právníckého směru a přitom má pravomoc ovlivňovat tak závažným způsobem postavení poškozeného, případně podezřelého v trestním řízení. Je něco jiného věc odložit dle § 159a odst. 2,3 TrŘ, ve fázi před zahájením trestního stíhání na základě přesně zákonem stanovených kritérií a též v případě, že nejsou zjištěny skutečnosti opravňující zahájení trestního stíhání dle § 159a odst. 5 TrŘ. Avšak pravomoc rozhodnout o tom, zda jednotlivý konkrétní případ je trestný čin nebo ne a tedy odložení věci dle § 159a odst. 1 TrŘ, bych svěřil do rukou státního zástupce, který jako garant celého přípravného řízení by rozhodl zda bude pokračovat, či nikoliv. Po novela zákonem č. 265/2001 Sb., není policejní orgán oprávněn trestní stíhání zastavit, přerušit, ani postoupit věc jinému orgánu a tuto pravomoc má pouze státní zástupce, což si myslím, že je dobrá cesta a bylo by tedy na místě mu svěřit ještě pravomoc rozhodnout zda jednotlivá věc je trestným činem či nikoliv. Zmiňovaná novela z velké části odstranila nesmyslnou existenci policejního vyšetřovatele, která byla pozůstatkem totalitní sféry, kdy tento policejní vyšetřovatel měl nesmírně silné postavení v přípravném řízení a mohl rozhodovat o zásadních věcech přípravného řízení, ačkoliv pro tuto funkci nebyly stanoveny žádné požadavky co se týká vzdělání, praxe nebo odbornosti a výsledkem toho byla skutečnost, že policejním vyšetřovatelem s nesmírným vlivem na přípravné řízení se mohl stát v podstatě kdokoliv. Je nutnost a tendence policii v přípravném řízení trestním bezvýhradně a jednoznačně podříditi státnímu zástupci, který musí mít v tomto řízení rozhodující pravomoc.

Dalším dle mého názoru nedostatkem současné právní úpravy je nejednotnost v názorech právních odborníků na skutečnost, zda státní zástupce vykonává dozor i nad činnostmi policejního orgánu spadající pod ust. § 158 odst. 1 TrŘ. Přikláním se spíše k názoru, že pokud se jedná o neformální fázi prověřování není možno mít na mysli postup dle § 158 odst. 1 TrŘ, jelikož tento je vázán na učinění závěru o podezření z trestného činu, kdy je však policejní orgán povinen učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a ke zjištění jeho pachatele, přičemž tato šetření by měla zásadně provádět po sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení. Předprocesní činnost policejní orgánu totiž

nemá upravovat trestní řád, ale zákon o Policii ČR. Pak se v praxi nebude moci stát, že státnímu zástupci je upřeno právo dozoru a podezření ze spáchání trestného činu je uloženo, aniž je o tomto státní zástupce informován.

Co se týká operativně pátracích prostředků, jenž lze použít i v postupu před zahájením trestního stíhání, zákonná úprava se mi velice líbí zejména v míře kontrolních mechanismů, které jsou dle mého názoru ucelené a výborně vyřešené. Pouze bych v právní úpravě de lege ferenda mírně omezil možnost využití těchto prostředků, zejména co se týká skutečnosti, že dnes mohou být použity v řízení o všech úmyslných trestných činech, což je dost široká formulace a měla by být dle mého názoru omezena pouze na vymezené trestné činy, zejména zvláště nebezpečné trestné činy. Dalším nedostatkem je dle mého názoru ještě skutečnost, že použít agenta lze až po zahájení úkonů trestního řízení, jelikož potřeba použít agenta v nějaké zločinecké organizaci by mohla vzniknout ještě před zahájením úkonů trestního řízení, které by právě mohly být zahájeny až na základě skutečností zjištěných oním agentem. Možná by stálo za úvahu uzákonit též možnost, aby agent nebyl příslušníkem PČR, ale mohl se jím stát například informátor PČR, jenž je právě členem zločinecké organizace a zajisté by mohl přinést mnoho informací. Začlenění policisty do organizace je dlouhodobou záležitostí a proto nemusí přinést vždy rychle a pohotově výsledky, jelikož je zřejmé, že důvěru onen nový člen organizace dostane až po nějaké době, kdy už může být pozdě.

Jedním z dle mého názoru nejpalčivějších problémů trestního řízení a to pro laiky i právnické odborníky je délka trestního řízení. Záměr zrychlit a zefektivnit trestní řízení je pro zákonodárce libivý a atraktivní, jelikož na něj pozitivně reaguje i veřejnost a zákonodárci tedy mohou získávat pozitivní reakce. Nepamatuji se, že by od sametové revoluce nebyl proces plánovaného zrychlení trestního řízení součástí kterékoliv proklamované větší trestně procesní novely. Přesto je nutno říci, že po dvaceti letech legislativních změn je celková délka doby, jež uplyne od spáchání trestného činu po pravomocné odsouzení pachatele považována ve většině případů za neuspokojivě dlouhou. Určitě pozitivní změnou v této problematice byla novela trestního řádu č. 265/2001 Sb., která částečně zrychlila přípravné řízení alespoň v méně závažných trestných činech a zavedla zkrácené přípravné řízení, které se zajisté shledalo s velmi pozitivním ohlasem. Nutno však podotknout, že ačkoliv se zrychlilo předsoudní stadium trestního řízení, tak řízení před soudem je i nadále neúměrně dlouhé. Myslím si, že

připravovaná rekodifikace trestního práva procesního by měla právě problém rychlosti trestního řízení účinněji řešit, avšak na druhou stranu by tak nemělo být v žádném případě na úkor kvality či omezení práv jeho subjektů.

Vztah státního zástupce a policejního orgánu by se měl stále více prohlubovat, tím způsobem, aby jejich spolupráce byla stále lepší a osobně bych se nebránil, ani právní úvaze *de lege ferenda* podle níž by státní zástupce, případně též jeho asistent na základě příslušného právního předpisu měl povinnost, vyjíždět společně s policejním orgánem na místa činu nejzávažnějších trestných činů, což by zajisté přispělo k větší efektivitě přípravného řízení, avšak byla by nutnost státního zastupitelství posílit jak finančně, tak personálně. Je zcela zřejmé, že vzhledem k nedostatečné personální kapacitě na státním zastupitelství je dozor v přípravném řízení trestním u méně závažné trestné činnosti vykonáván pouze formálně, jelikož není v možnosti státních zástupců každý den prostudovat desítky záznamů o zahájení úkonů trestního řízení, usnesení o zahájení trestního stíhání, návrhů na podání obžaloby atd. Jedním z možných východisek by bylo např. vytvoření vyšetřovacího týmu státního zástupce, který by mu byl přímo podřízen a jehož členové by tak pomáhali státnímu zástupci v dozoru na přípravném řízení trestním a svým přímým kontaktem na policejních útvech by rovněž posilovali právní vědomí policistů, kteří by s nimi úzce spolupracovali a zajisté by zkvalitnili celý průběh přípravného řízení. Zároveň jsem si však vědom skutečnosti, že vytvoření takového vyšetřovacího týmu státního zástupce by bylo velkou finanční zátěží a rovněž by bylo nutno upravit značné množství právních předpisů, což mě od této myšlenky sice odrazuje, nicméně si myslím, že by došlo k zrychlení, zkvalitnění i zefektivnění přípravného řízení výrazným způsobem.

Na závěr bych chtěl podotknout, že stejně jako valná většina obyvatel s netrpělivostí očekávám nový kodex trestního práva procesního, kdy trestní zákoník již vstoupil v účinnost a nezbývá mi než doufat, že co nejdříve ho bude rovněž následovat nový kodex trestního práva procesního. Současný trestní řád je zatížen dobou svého vzniku a ovlivněný je nesčetnými novelami, proto je již zcela nepochybně nového trestního řádu třeba.

Seznam zkratk

TrŘ	zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
StZast	zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství
LPS	ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
NSZ	Nejvyšší státní zastupitelství
Sp. Zn.	spisová značka
odst.	odstavec
násl.	následující
tzv.	takzvaně

Seznam použitých pramenů

- [1] Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a přepracované vydání. Linde Praha, 2006.
- [2] Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T., a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. ASPI Praha, 2008.
- [3] Fenyk, J., Havlík, T., Růžička, M. *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918 – 2004*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004.
- [4] Fenyk, J. *Vademecum státního zástupce*. 1. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2003.
- [5] Fenyk, J. *Veřejná žaloba. Díl první*. Institut Ministerstva spravedlnosti ČR pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001.
- [6] Fenyk, J. *Veřejná žaloba. Díl druhý*. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti ČR, 2002.
- [7] Jelínek, J., Draštík, A., Hasch, K., a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2002.
- [8] Jelínek, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 5 aktualizované vydání. Linde Praha, 2007.
- [9] Jelínek, J., a kol. *Trestní zákoník a trestní řád*. 1. vydání. Praha: nakladatelství Leges, 2009.
- [10] Kolektiv autorů. *Trestný poriadok*. Bratislava: Nová práca, 2005.
- [11] Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P., a kol. *Trestní právo procesní*. 3. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2007.
- [12] Nett, A., Draštík, A., Zezulová, J., Fryšták, M. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2005.
- [13] Novotný, F. *Teoretické otázky přípravného řízení trestního*. 1. vydání. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2004.
- [14] Růžička, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2005.
- [15] Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., a kol. *Přípravné řízení trestní*. 2. vydání. Praha : Beck, 2003.

- [16] Šámal, P., a kol. *Trestní řád : komentář. Díl I* . 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : Beck, 2008.
- [17] Šámal, P., a kol. *Trestní řád : komentář. Díl II*. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : Beck, 2008.
- [18] Vanduchová, M., Gřivna, T. *Rekodifikace trestního práva procesního*. 1. vydání. Praha : Univerzita Karlova v Praze.
- [19] Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (TrŘ), ve znění pozdějších předpisů.
- [20] Časopisy: *Trestněprávní revue, Státní zastupitelství, Právní rozhledy*.

Resumé

The aim of the thesis was to describe current legal regulations of proceedings before the initiation of the criminal prosecution, the status of a police authority and prosecutor in criminal proceedings, the key element was the description of cooperation of the prosecutor and police authority in this stage of the trial, the approach of selected foreign legislation and finally an attempt to find out the deficiencies, which the current legislation has in relation to the thesis topic. Due to the ongoing process of re-codification of criminal procedure, the thesis also briefly describe the factual intent of the Law on Criminal Procedure, which should perhaps become in the near future the new legislation of the entire issues of criminal procedure law and which will be the key legal regulation for the cooperation of a police authority and prosecutor in criminal proceedings.

There is written about cooperation of a police authority and public prosecutor in the preliminary proceeding according to the ninth chapter of the Law on Criminal procedure in the thesis. Firstly it describes historical progress since 1961 in the problems of the topic of this thesis. It continues with description of capacity of a police authority in preliminary criminal proceedings and there is written about its mainly duties. The next chapter includes characterization of a public prosecution and agency and competences of a public prosecutor. Further the thesis handles with conception, form and stages of preliminary proceedings and there is also written about the main purpose and the main meaning of preliminary proceedings. Another chapter deals with jurisdiction of a state prosecutor and police authority and there is described a procedure, which is taken before initiation of a criminal prosecution. The most extensive part of the thesis is specialized in cooperation of a police authority with a public prosecutor. There is used and confront legal regulation of the Slovak Republic with a legal regulation of the Czech Republic for comparison of different types of legal regulations. There is shortly described material intent of the criminal court trial proceedings with respect that re-codification of criminal procedure is in progress. There is a summary of the topic of this thesis and proposals *de lege ferenda* of the author in the last chapter.

Název práce v anglickém jazyce

The Procedure Before The Beginning Of a Criminal Proceution With The Intention Of
Prosecutor And Police Co-operation

Klíčová slova

postup před zahájením trestního stíhání – process befeore initiation of criminal
prosecution

státní zástupce - public prosecutor

policejní orgán - police authority